

# ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΗ'.

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1955

ΑΡΙΘ. 162.

## ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ «ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΝ» ΚΑΙ ΟΙ Ι. ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Είναι τόσον διαδεδομένη ἡ ἀντίληψις, ὅτι οἱ ἱεροὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κάτι, τὸ ὁποῖον ἀνήκει μόνον εἰς τὴν Ἱστορίαν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν σχέσιν μετὰ τὴν σημερινὴν διάρθρωσιν τῆς κοινωνίας, ὥστε θὰ ἐκινδύνευε κανεὶς νὰ θεωρηθῇ ὅτι παραδοξολογεῖ, ἐὰν θὰ ἐπεχείρει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἀντίθετον. Ἰδιαιτέρως, κατηγοροῦν οἱ πολλοὶ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τῶν αὐστηρότητα καὶ διὰ τὴν ἀκαμψίαν τῶν. Δι' αὐτὸ, λέγουσιν, εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλοι διὰ τὰς ἐπισημοὺς τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν, ἀκόμη δὲ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν.

Ἄλλ' αἱ ἀντιλήψεις αὗται δὲν ἀντέχουσιν εἰς τὴν ἐγγυτέραν ἔρευναν τῶν πραγμάτων.

Ὅπως ἀντιθέτως: ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑποπίπτει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐρευνητοῦ, εἶναι ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ αὐστηρότης διέκρινεν ὄχι τὴν Ἐκκλησίαν ἀλλὰ τοὺς αἱρετικούς. Ἐνεφανίζοντο βεβαίως ἐκάστοτε καὶ ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας χριστιανοί(;) μετὰ ὑπὲρ αὐστηρὰς τάσεις, οἱ ὁποῖοι ὁμως ἐπηρεάζοντο ὑπὸ ἄλλων ἐξωχριστιανικῶν διδασκαλιῶν κατέληγον συνήθως εἰς τὸ τέλος νὰ γίνουσιν αἱρετικοί.

### Ο ΑΙΩΝΙΟΣ ΥΠΟΓΡΑΜΜΟΣ

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερβολικῆς αὐστηρότητος, ἡ Ἐκκλησία ἔσχε πάντοτε ὡς ὑπογραμμὸν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Κύριος διὰ τῆς ἰδίας Του ζωῆς διέγραψε. Ὅπως ὠραϊότατα τὸ διέτύπωσε εἰς ἓκ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, «τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀν-

θρωπίνης φύσεως ὁ ἐκ τοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὸν ταύτην Θεὸς καλῶς ἐπιστάμενος οὐ διέλιπε πώποτε ὡς φιλάνθρωπος ἐπιρρωννύων αὐτὴν καὶ ὑποστηριζόμενος, μέλει γὰρ αὐτῷ τῆς σωτηρίας καὶ διαμονῆς τοῦ ἰδίου πλάσματος, ὃ, περὶν διὰ τῆς παραβάσεως, κατοικτείας, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἀνεκαλέσατο καὶ τῆς ἀρχαίας μακαριότητος ἠξίωσεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λόγοις φιλάνθρωπίας ἀρρήτοις συγκαταβαίνον ἐκάστοτε πολυειδῶς ἐξιᾶται τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀσθενήματα. Οἶδε γὰρ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύειν, καὶ ἀναπληροῦν τὰ ἐλλείποντα, ἀφαιρέσει καὶ προσθήσει τὴν οἰκονομίαν πρυτανεύομενος καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως ἐκάστου τὸ βάρος ἐπιτιθέμενος καὶ γὰρ «ὁ ζυγὸς μου φησι, χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν». Ἐντεῦθεν, συμπεραίνει ὁ αὐτὸς πατριάρχης, «καὶ ἡμῖν... ἀπαραιτήτως ὀφείλεται τῇ τοιαύτῃ τῆς συγκαταβάσεως οἰκονομία χρῆσθαι πρὸς διεξαγωγὴν σύμφωρον τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας»<sup>(1)</sup>.

Τόση δὲ εἶναι ἡ στοργὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῶν πιπτόντων, ὥστε ἐδίδασκεν αὕτη ἐκπαλαι, ὅτι ὅσονδήποτε μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἡ πῶσις τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ πάλιν πρέπει νὰ ἐπιδειχθῇ καὶ φιλάνθρωπία καὶ συμπάθεια. «Δεῖ γὰρ μᾶλλον τῷ ὀλισθαίνοντι ἐπιδοῦναι δεξιὰν ὅπως μὴ τελειῶς ἀπόληται»<sup>(2)</sup>. Τοῦτο δὲ διότι οἱ ἐμπειστημένοι τὴν διοίκησιν τῆς

(1) Διάταξις ἀδήλου Πατριάρχου, παρὰ Μ. Γεδεδίου, Καν. Διατάξεις, Α' 185-186.

(2) Διάταξις τοῦ 1701 Καλλιπικού τοῦ Β' τοῦ Ἀκαρναίου, ἔ. ἀ. σ. 82-83.

Ἐκκλησίας εἶχαν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι διὰ παντὸς τρόπου «τὸ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πνευματικὸν ἰατρεῖον προσάγειν ὀφείλει θεραπειὰν ἰατροῦ κατάλληλον τὸν νοσοῦντων ἐκάστω»<sup>(3)</sup>.

Ἡ ἐπίδειξις ὁμως συμπαθείας ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, ἔναντι τῶν πιπτόντων καὶ πλανωμένων, δὲν θὰ πρέπη νὰ νομισθῇ ὅτι κατέληγεν εἰς σύγχυσιν καὶ ἀναρχίαν. Τοῦναντίον ἡ Ἐκκλησία, ἀκολουθοῦσα καὶ ἐν τούτῳ τὸν θεῖον αὐτῆς ἰδρυτήν, κατώρθωσε νὰ συνδυάσῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν σταθερότητα μετὰ τῆς συμπαθείας καὶ ἐπιεικείας. Ἐνῶ δηλαδὴ ὑπῆρξε πάντοτε ἀτεγκτος καὶ ἀλύγιστος εἰς τὴν διατύπωσιν καὶ τοῦ ἡθικοῦ ὑπογραμμοῦ καὶ τῆς δογματικῆς τῆς διδασκαλίας, τοῦναντίον ὑπῆρξε πάντοτε λίαν συμπαθῆς καὶ φιλόανθρωπος ἔναντι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἀνεπάρκειαν ἐξέκλινον ἀπ' αὐτῶν καὶ κατόπιν μετανοοῦντες ἐξήτουν νὰ ἐπανέλθουν καὶ πάλιν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν.

#### Οἱ ΥΠΕΡΑΥΣΤΗΡΟΙ

Αἱ δύο ἀντίθετοι αὐταὶ κατευθύνσεις, τῶν ὑπεραυστηρῶν ἀπ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἑτέρου, ὑφίσταντο πάντοτε, ἐξεδηλοῦντο ὁμως μὲ ἰδιαιτέραν ὀξύτητα εἰς περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας ἐτίθεντο προβλήματα, ὡς τὸ τῆς ἐπανεισδοχῆς τῶν «πεπρωκότων» κατὰ τοὺς διωγμούς, ἢ τῶν ἄλλως ἐπιθεβαρυνμένων μὲ βαρέα ἁμαρτήματα, ἢ τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τῶν κατὰ καιροὺς παρασυρθέντων ὑπὸ τῶν διαφόρων αἰρετικῶν.

Ἦδη εἰς αὐτὰς τὰς σελίδας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπαντοῦν τοιαῦται τάσεις. Ἀπηγόρευον τὸν γάμον ὡς κάτι τὸ καθ' ἑαυτὸ ἁμαρτωλόν, ἀπέιχον ἀπὸ ὠρισμένων τροφῶν, διότι τὰς ἐθεώρουν ὡς μεμολυσμένας ἠθικῶς (Α' Τιμ. δ' 3) κ.ο.κ.<sup>(4)</sup>. Ὅταν αἱ τάσεις αὐταὶ ἀργότερον διεμορφώ-

θησαν εἰς συγκεκριμένην αἵρεσιν, τὸν γνωστικισμόν, ἀνέπτυξαν περισσότερον καὶ τὴν ἀρχῆθεν ἐν πυρῆνι ὑπάρχουσαν δοξασίαν των, ὅτι ἡ ὕλη γενικῶς ὡς τοιαύτη εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ Κακοῦ<sup>(5)</sup>. Ἐντεῦθεν ἡ ἀσκητικότης των ἔφθανεν εἰς τὰ ἄκρα, καθ' ὅσον ἐπίστευον ὅτι δι' αὐτῆς καταπολεμεῖτο καὶ κατεστρέφετο ἡ ὕλη, δηλαδὴ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον προήρχετο ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ Κακοῦ<sup>(6)</sup>.

Αἱ τάσεις αὐταὶ συνεχίσθησαν κατόπιν ὑπὸ τῶν Μανιχαίων<sup>(7)</sup> καὶ τῶν Μοντανιστῶν, οἱ ὅποιοι κυρίως διέκρινον ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων χριστιανῶν διὰ τὴν ἄκραν αὐστηρότητα βίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζων καὶ τὴν ὁποίαν ἤθελον νὰ ἐπιβάλουν ὡς γενικὴν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς κανόνα<sup>(8)</sup>. Ἐπίσης ἀνεξωογονήθησαν ἀργότερον διὰ τῶν λεγομένων νοβατιανῶν ἢ «καθαρῶν», οἱ ὅποιοι ἀπέκρουον τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς βαρέως ἁμαρτάνοντας ἢ τοὺς «πεπρωκότας» κατὰ τοὺς διωγμούς<sup>(9)</sup> καὶ διὰ τῶν ὁμοίων πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ μεταγενεστέρων δονατιστῶν<sup>(10)</sup>. Πολὺ ἀργότερον, τὸν Ζ' αἰῶνα, αἱ τάσεις αὐταὶ ἐμφανίζονται καὶ πάλιν διὰ τῶν παυλικιανῶν<sup>(11)</sup>, τοὺς ὁποίους κατόπιν διαδέχονται οἱ λεγόμενοι Βογόμιλοι<sup>(12)</sup>.

#### Ἡ ΥΓΙΗΣ ΓΡΑΜΜΗ

Κατὰ τῶν ὑπερασκητικῶν καὶ αἰρετικῶν αὐτῶν τάσεων ἀντέδρασεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Ἐκκλησία. Ἦδη αὐτοὶ οἱ Ἀποστολοὶ καταπολεμοῦν τὰς τοιαύτας κατευθύνσεις. Ὁ Ἀποστολὸς Παῦλος εἰς τὰς τελευταίας του Ἐπιστολάς, τὰς λεγομένας Ποιμαντικὰς<sup>(13)</sup> λαμβάνει σαφῶς θέσιν

(5) αὐτόθι 54-55.

(6) αὐτόθι 55. 60. Ἐνίστε, διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἦτοι διὰ νὰ καταστρέψουν τὸ σῶμα, κατέληγαν εἰς τὴν ἀκολασίαν, αὐτόθι 55.

(7) αὐτόθι 60-63.

(8) αὐτόθι 69-74.

(9) αὐτόθι 74-78.

(10) αὐτόθι 80-82.

(11) αὐτόθι 229 ἔξ.

(12) αὐτόθι 386-388.

(13) Αἱ δύο πρὸς Τιμόθεον καὶ ἡ πρὸς Τίτον (Α' Τιμ. δ' 3, στ' 3-10, Β' Τιμ. β' 26, γ' 1-6, 13, τίτ. α' 14 ἔξ.).

(3) Ἐ. ἁ. Πρῶλ. καὶ Γράμματα τοῦ Κπόλεως Παΐσιου Β' πρὸς τὸν Οὐγγροβλαχίας, παρὰ Κ. Δελιπάνη, Πατριαρχικὰ ἔγγραφα, (ἐφεξῆς θὰ σημειοῦται ὡς Π.Ε) Γ 423.

(4) Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 52.

ἐναντίον των. Ὁμοίως ἔπραξαν καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος<sup>(14)</sup> καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας<sup>(15)</sup>, καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν του<sup>(16)</sup>. Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἡ Ἐκκλησία προσεπάθησε πάντοτε νὰ συνδυάσῃ τὴν αὐστηρότητα ἡθῶν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ἔναντι τῶν ἁμαρτανόντων καὶ τῶν πεπτωκότων. Ἐπίσης τοὺς περιπίπτοντας εἰς βάρεια ἁμαρτήματα δὲν τοὺς ἀπέκλειεν ἐντελῶς, ἀλλὰ τοὺς ἐδέχετο καὶ πάλιν ὡς μέλη τῆς, κατ' ἀρχάς μεν καὶ εἰς τινὰς περιοχάς, μόνον μετὰ ἰσόβιον μετανοίαν<sup>(17)</sup>, ἀργότερον δέ, ἢ καὶ διὰ περιοχάς τινὰς πρωϊμώτερον, μετὰ ὠρισμένον χρόνον μετανοίας<sup>(18)</sup>. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι εἰς τὴν κίνησιν ὑπὲρ τῆς φιλανθρωπίας ἔναντι τῶν βαρέως ἁμαρτανόντων ἐπρωτοστάτου ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὁμολογηταί, δηλαδὴ οἱ Χριστιανοὶ ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι εἶχαν ὑποστῆ τὸ μυστήριον ἀλλ' εἶχον ἐπιζῆσει αὐτοῦ, δηλαδὴ, ὅσοι ἐπὶ τοῦ ἰδίου σώματος εἶχον λάβει πείραν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς σφοδρότητος τῆς δοκιμασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρωπίνου σαρκίου<sup>(19)</sup>.

Παρομοία περίου κατὰστασις ἐνεφανίσθη ὡσαύτως μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων. Εἰς τὸ ζήτημα δηλαδὴ τῆς εἰσοδοχῆς τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστορεφόντων εἰκονολαστῶν, ἐνεφανίσθησαν ἀφ' ἑνὸς οἱ ὑπεραυστηροί, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Στουδίτην Πλάτωνα καὶ τὸν ἀνεψιὸν του ἁγίου Θεόδωρον τὸν Στουδίτην, καὶ οἱ μετριοπαθεῖς ἀφ' ἑτέρου, ἔχοντες ὡς ἀρχηγόν των τὸν Πατριάρχην ἁγίου Ταράσιον (784-806) καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν Πατριάρχην ἁγίου Νικηφόρον Α' τὸν Ὀ-

μολογητὴν (806-815)<sup>(20)</sup>. Ἡ ἔρις ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα, ἀποτελεῖ δὲ ἐν ἑκ τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἐχώριζαν κατόπιν τὴν μερίδα τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου (846-858, 867-877) ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου τοῦ Μεγάλου (858-867, 877-886) ἀφ' ἑτέρου<sup>(21)</sup>.

Ὀλίγον μεταγενέστερον ἐμφανίζεται πάλιν ἡ ἔντασις μετὰ τῶν δύο μερίδων, εἰς τὸ ζήτημα τοῦ τετάρτου γάμου τοῦ αυτοκράτορος Λέοντος τοῦ ΣΤ' (886-912) τοῦ Σοφοῦ. Μὲ τὴν διαφοράν ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὴν μερίδα τῶν ὑπεραυστηρῶν ἀποτελοῦν τὼρα οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον τὸν Γ' τὸν Μυστικόν (901-907, 912-925), ἐνῶ ἡ μερὶς τῶν μετριοπαθῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἰγνατιανούς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πατριάρχην Εὐθύμιον (907-912)<sup>(22)</sup>. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερον αἱ αὐταὶ τάσεις ἐξηκολούθησαν ὑφιστάμεναι ἐξ ἀφορμῆς ἄλλων ζητημάτων. Ἐκπρόσωποι τῆς αὐστηρῆς μερίδος, κατὰ κανόνα παρέμειναν οἱ μοναχοί, ἐπιτυχόντες ἐνίστε, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Α' (1289-1293 καὶ 1304-1310), νὰ καταλάβουν καὶ αὐτὸν τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον<sup>(23)</sup>.

Γενικῶς ὅμως, προκειμένου περὶ τῆς ἔναντι τῶν ἁμαρτανόντων συμπεριφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας, δύναται νὰ λεχθῆ τὸ τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅτι κοῖ Πατέρες ἡμῶν ἀπλῶς καὶ πρῶως συμπεριφερόμενοι ταῖς ἀ-

(20) Ἰδε Francis Dvornik. *The Photien Schism* σ. 8 ἔξ.

(21) Dvornik ἔ. ἀ. σ. 24.

(22) Dvornik, ἔ. ἀ. σ. 276 ἔξ.

(23) Περὶ τῆς ἐνδιαφερούσης μορφῆς τοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου, ἐκτὸς τῶν γενικῶν Ἔργων Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἴδε Rodolphe Guilland. *La correspondance inédite d' Athanase, Patriarche de Constantinople* (1289-1293, 1304-1310) ἐν *Melanges Ch. Diehl*, Vol. I, 1930, 121-140. Ἐπίσης Βίος καὶ Πολιτεία Ἀθανασίου Α' Οἰζουμενικοῦ Πατριάρχου, ἐν *Θρακικά* 13 (1940) 56-107, ἐκδ. ὑπὸ Ἀθανασίου Παντοκράτοριου κατὰ χρονογράφον τοῦ XIV εἰς Ν. Banescu. *Le Patriarche Athanase Ier et Andronic II Paléologue. Etat religieux politique et social de l' empire, ἐν Bulletin de l' Académie Roumaine, Section Historique* 23, 1, Bucarest 1942, 28-56.

(14) Β' Πέτρ. κεφ. β'.

(15) Ἰουδ. 4 ἔξ.

(16) Ἀποκ. β' 14-15.

(17) Στεφανίδου ἔ. ἀ. 67-68. Πρβλ. καὶ *Dictionnaire de Théologie Catholique* 12, 764-789.

(18) Στεφανίδου ἔ. ἀ. 70. 72-78 ἴδε καὶ *Dictionnaire de Théologie Catholique* 12, 789-813.

(19) Στεφανίδου ἔ. ἀ. 68, 76-77.

σθeneίαις τῶν ὀλισθαινόντων ἐνομοθέτησαν»<sup>(24)</sup>. Διότι, ὡς εἶπεν ὁ φίλος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐπίσκοπος Κορδοῦνης Ὁσίος, ὁ ὁποῖος μετέσχε καὶ τῆς Α' Οἰκουμένη τῆς Συνόδου, «ἤσυχτοι καὶ ὑπομονητικοὶ ὀφείλομεν εἶναι καὶ διαρκῆ τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον»<sup>(25)</sup>, ἐνῶ εἷς τῶν πλέον ἀσκητικῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως κατὰ χίλια περίπου ἔτη μεταγενέστερος τῶν δύο τούτων Πατέρων, ὁ μόλις πρὸ ὀλίγου μνημονευθεὶς Ἀθανάσιος ὁ Α', τοῦ ὁποῖου ἡ διακυβέρνησις ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν συγχρόνων του ἐθεωρήθη ὡς κατ' ἐξοχὴν αὐστηρά, ὥριζεν ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες ἔπρεπε νὰ τιμωρῶνται «νομίμως καὶ φιλοανθρώπως»<sup>(26)</sup>.

#### ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΤΕΡΟΝ

Χαρακτηριστικὸν τῆς φιλοανθρώπου διαθέσεως τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ κανόνα αἱ ἀποφάσεις τῶν Συνόδων εἶναι φιλοανθρωπότεραι τῶν ἀποφάσεων τῶν συγχρόνων περίπου πρὸς αὐτὰς μεμονωμένων Πατέρων καὶ ἐκ τῶν Πατέρων πάλιν οἱ μεταγενέστεροι εἶναι φιλοανθρωπότεροι καὶ τῶν Συνόδων. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς πίεσεως, ἡ ὁποία ἠσκέτο ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν ἔξω αὐτῆς φανασκούντων αἰρετικῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ περικλειομένων ὑπεραστηρῶν. Ἐναντι τῆς πίεσεως ταύτης, αἱ Σύνοδοι διέθετον καὶ κῦρος καὶ δύναμιν μεγαλύτεραν ἢ οἱ ἐπὶ μέρος Πατέρες μεμονωμένως. Οἱ δὲ ἐκ τῶν Πατέρων μεταγενέστεροι εἶναι καὶ τῶν Συνόδων ἐπιεικέστεροι, διότι ἔχουν ἀπαλλαγῆ παντελῶς ἐκ τῆς ἀνωτέρω πίεσεως, καθότι πλέον τὰ ὑπὸ τῶν Συνόδων θεσμοθετηθέντα εἶχον γίνεαι καθεστῶς.

Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ καθεστῶτος, τὸ ὁποῖον ὥριζεν ὀριστικὸν καὶ ἀμετάκλητον ἀποκλεισμόν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρνηθῆ

τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὁ Μ. Βασίλειος διὰ τοῦ ΟΙ' Κανόνος του ὥριζεν, ὅτι οὗτος ὄφειλε νὰ ὑποβληθῆ εἰς ἰσόβιον μετάνοιαν, «ἐν τῷ καιρῷ, ᾧ ἐκβαίνει τοῦ βίου, τῶν ἁγιασμάτων ἀξιούμενος, πίσει τῆς παρὰ Θεοῦ φιλοανθρωπίας»<sup>(27)</sup>. Ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος, ἀργότερον, εἶναι ἐπιεικέστερος, ὀρίζων, ὅτι ἐὰν μὲν οἱ ἀρνηθέντες τὴν πίστιν τῶν τὸ ἔκαμαν δι' «ἀνάγκην χαλεπὴν» φοβερῶν βασάνων, εἰς τὰ ὅποια δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιέξουν μέχρι τέλους, ἐπιτιμῶνται δι' ὀκταετοῦς μετάνοιαις, ἐὰν προέβησαν εἰς τὴν ἀρνησιν «ἄνευ ἀνάγκης» μετάνοιαις, ἐπιτιμῶνται διὰ μετάνοιαις ἑνδεκαετοῦς»<sup>(28)</sup>. Τὰ αὐτὰ περίπου ὀρίζει καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ἅγιος Γρηγ. ὁ Νύσσης διὰ τοῦ Β' κανόνος του<sup>(29)</sup>. Ἐπιεικεστέρα εἶναι ἢ ἐν Ἀγκύρᾳ Σύνοδος, ἡ ὁποία διὰ μὲν τοὺς θυσιάσαντας εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ ἄνευ δυσκολίας μετασχόντας εἰς τὸ γεῦμα τοῦ εἰδωλοθύτου ὀρίζει ἐξαετὴ μετάνοιαν<sup>(30)</sup>, εἰς δὲ τοὺς θύσαντας μὲν, πλὴν ὅμως μετὰ πολλῆς ψυχικῆς συντριβῆς μετασχόντας τοῦ γεύματος τοῦ εἰδωλοθύτου ἐπιτρέπει νὰ μετέχουν μὲν τῆς λατρείας, οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς Θ. Κοινωνίας μετὰ τριετὴ μετάνοιαν «ὑποπτώσεως». Ἐὰν ὅμως ἐθυσίασαν μόνον, κατώρθωσαν δὲ νὰ μὴ φάγουν εἰδωλόθυτον, τότε ἡ ἴδια Σύνοδος ἐπιτρέπει τὴν συμμετοχὴν τῶν εἰς τὴν Θ. Κοινωνίαν μετὰ τετραετὴ μετάνοιαν<sup>(31)</sup>. Τέλος διὰ τοὺς ἀρνηθέντας τὴν πίστιν τῶν μόνων ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ τῶν τιμωριῶν, μετανοοῦντας δὲ τότε μόλις, ἦτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου (314 μ. Χ.), ὥριστη μετάνοια ἐξαετῆς<sup>(32)</sup>.

Ἐπιεικέστερος πάντων τῶν ἀνωτέρω, καίτοι προγενέστερος ὄλων, εἶναι ὁ ἅγιος Πέτρος Ἀλεξανδρείας (300-311 μ. Χ.). Οὗτος ἐπειδὴ ἐγνώρισεν ἐξ ἰδίας πείρας τὴν σφοδρότητα τοῦ διωγμοῦ καὶ ἠναγκάσθη καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἀναχωρήσῃ ἐξ Αἰγύπτου, εἶναι ὁ περισσότερον τῶν ἄλλων «με-

(24) Κανὼν ΙΗ' Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα Ἱερῶν Κανόνων (ἐφ' ἐξῆς θά σημειοῦται ὡς Ρ. Π.) IV, 140.

(25) Κανὼν ΙΘ' τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου (ΡΠ, III, 275).

(26) Νεαρά τοῦ ρηθέντος Πατριάρχου ἐν ΡΠ, V 123.

(27) ΡΠ, IV 234.

(28) Κανὼν ΠΑ, ΡΠ, IV 245-246.

(29) ΡΠ, IV, 303.

(30) Κανὼν Δ' ΡΠ, III 28-29.

(31) Κανὼν Ε', ΡΠ, III 31.

(32) Κανὼν ΣΤ', ΡΠ, III, 33.



τριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἔπει καὶ αὐτοὺς περιέχεται ἀσθένειαν» (Ἔβρ. ε' 2). Τοιοῦτοτρόπως εἰς τοὺς κατὰ τὸ 306 μ. Χ. ἐκδοθέντας Κανόνες του<sup>(33)</sup> ὁρίζει, ὅτι ὅσοι ὑπέστησαν βασάνους καὶ κατόπιν μὴ ἀντέχοντες πλέον ἐπρόδωσαν τὴν πίστιν των, ἔπειδὴ εἶχον ἤδη τότε μίαν τριετίαν μετανοίας, νὰ προσεπιτιμηθῶσι μὲ ἄλλας τεσσαράκοντα μόνον ἡμέρας<sup>(34)</sup>. Εἰς τοὺς διὰ τινος τεχνάσματα ἀποφυγόντας τὴν ἰδιόχειρον προσφορὰν τῆς θυσίας ὁ ἅγιος Πέτρος ὁρίζει ἑξάμηνον πρόσθετον χρόνον μετανοίας<sup>(35)</sup>. Εἰς τοὺς φυλακισθέντας μόνον ἀλλὰ «χωρὶς πόλεμον βασάνων... κατὰ πολλὴν πτωχείαν δυνάμεως» ἀρνηθέντας ὁρίζει προσεπιτιμήσιν ἔτησιαν<sup>(36)</sup>. Εἰς δὲ τοὺς μηδὲν παθόντας ἀλλὰ προδώσαντας τὴν πίστιν των ἐκ δειλίας καὶ φόβου τῶν βασάνων καὶ τῶν λοιπῶν τιμωριῶν ὁρίζει προσεπιτιμήσιν τριετῆ<sup>(37)</sup>.

Τὴν αὐτὴν περίου ἐξέλιξιν παρατηροῦμεν προκειμένου καὶ περὶ τῆς ἐπιβολῆς ἐπιτιμῶν εἰς τοὺς βαρέως ἁμαρτάνοντας.

Ἐπὶ παραδείγματι τὸν ἀκούσιον φονέα ὁ Μ. Βασίλειος ἐπιτιμᾷ διὰ δεκαετοῦς μετανοίας<sup>(38)</sup>, ἡ δὲ ἐν Ἀγκύρᾳ Σύνοδος (314 μ. Χ.) τὸν τέως ὀκταετῆ χρόνον τῆς μετανοίας του τὸν ὑποβιάζει εἰς πενταετῆ<sup>(39)</sup>. Ἐπίσης τὰς ἐκ τῆς κλειψιγαμίας φονευούσας τὰ τέκνα των «ὁ μὲν πρότερος ὅρος μέχρις ἐξόδου ἐκόλυσε» οἱ δὲ Πατέρες τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου, λέγον, ὅτι «φιλανθρωπότερόν τι εὐρόντες ὠρίσαμεν δεκαετῆ χρόνον»<sup>(40)</sup>.

(33) Β. Στεφανίδου ξ. ἀ. 79.

(34) Κανὼν Α' ΡΠ, IV 14.

(35) Κανὼν Ε' ΡΠ, IV 19-20.

(36) Κανὼν Β' ΡΠ, IV 16.

(37) Κανὼν Γ' ΡΠ, IV 17.

(38) Κανόνες Η' καὶ ΝΖ', ΡΠ, IV, 112-114 καὶ 215.

(39) Κανὼν ΚΓ', ΡΠ, III, 65-66.

(40) Κανὼν ΚΑ', ΡΠ, III, 63. Τὰ αὐτὰ παρατηροῦμεν προκειμένου περὶ τοῦ κολασμοῦ καὶ ἄλλων ἁμαρτημάτων, ὅπως τῆς φαρμακείας (Κανὼν ΞΕ' Μ. Βασιλείου, ΚΔ' Ἀγκύρας, ΛΣΤ' Λαοδικείας, ΞΒ' τῆς Στ' Οἰκουμένης) πορνείας, μοιχείας, αἰμομιξίας, κλοπῆς, ἐπιπορκίας κλπ.

#### ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Μετὰ τρεῖς ὅμως περίου αἰῶνας, ὅτε ἡ περίου τῶν διωγμῶν εἶχε παρέλθει, αἱ κυριώτεραι αἰρέσεις εἶχον καταπολεμηθῆ, καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς εἶχε πλέον ἐπαρκῶς ἐδραιωθῆ, ἡ Ἐκκλησία αἰσθάνεται, ὅτι ἔχει ἀποκτήσει μεγαλύτεραν ἐλευθερίαν κινήσεων καὶ δύναται νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἐπιτιμῶν μετὰ πολλῆς τῆς ἀνέσεως. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἐκδόσας τὸ Κανονικὸν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ (582-595) ἀφοῦ παραθέτει τί ὠρίζον οἱ προηγούμενοι Ἱεροὶ Κανόνες, προσθέτει: «Ἡ γε μὴν Ἐκκλησία τὸ τήμερον εἶναι κατὰ γε τὰ τυπωθέντα καὶ διαγνωσθέντα τῷ ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Μεθοδίῳ (πρόκειται ἀρὰ γε περὶ τοῦ Μεθοδίου τοῦ Α' τοῦ ὁμολογητοῦ, (842-846;)), τοὺς διαφοροῦς ἐαλωκότας τῷ ἐγκλήματι τούτῳ (δηλαδὴ τῆς ἀρνήσεως τῆς πίστεως) ὡς ἐπίταν (=ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) οἰκονομεῖς<sup>(41)</sup>. Καὶ δι' ἐκείνους μὲν οἱ ὅποιοι διήνυσον τὴν παιδικὴν των ἡλικίαν ὅτε «φόβῳ, ἢ ἀγνοίᾳ, ἢ ἁμαθείᾳ» παραπλανηθέντες ἠρνήθησαν τὴν πίστιν, ἐνηλικιωθέντες δὲ μετενόησαν, ὁρίζεται ἀνάγνωσις τεσσάρων εὐχῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα, τὴν δὲ ὀγδόην ἐπιτρέπεται νὰ γίνουιν δεκτοὶ διὰ τοῦ ἁγίου Μύρου καὶ τῆς Θ. Κοινωνίας<sup>(42)</sup>. «Ἐὰν δὲ τις τέλειος ὢν τὴν ἡλικίαν ἐλήφθη καὶ βασάνοις ἀναγκασθεὶς τὰ τῆς οἰκείας ἐξωμόσατο πίστεως, τυγχάνειτω καὶ οὗτος φιλανθρωπίας». Καὶ πρῶτον μὲν ὁρίζεται νηστεία δύο τεσσαρακονθήμερον καὶ γονυκλισία «κόποση δύναμις» καὶ προσευχὴ ἑκτηνῆς. Μετὰ δὲ τὰς ὀγδοήκοντα αὐτὰς ἡμέρας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἰδία ὡς ἀνωτέρῳ διαδικασίᾳ. Παρατηροῦμεν δηλαδὴ, μίαν τεραστίαν ἐξέλιξιν ἐπὶ τὸ φιλανθρωπότερον. Διότι, ἐνῶ οἱ ἀνωτέρω κατ' ἀρχὰς μὲν παρέμενον διὰ παντὸς ἀσυγχώρητοι, ἔπειτα ὠρίσθη εἰς αὐτοὺς ἰσόβιος μετάνοια, ἡ ὁποία ὅμως κατόπιν περὶ ὠρίσθη εἰς ἐννεαετίαν ἢ ἑξαετίαν καὶ

(41) ΡΠ IV, 433.

(42) Αὐτόθι.

τριετίαν καὶ τέλος τώρα ὀρίζεται εἰς δύο τεσσαρακονθήμερα<sup>(43)</sup>. Ἄλλα καὶ ἔναντι τοῦ ἔκουσιως ἀρνηθέντος τὴν πίστιν του τὸ Κανονικὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ὀρίζει: «Κανὼν μὲν ἐπίκειται φοβερός, ἀλλὰ διὰ τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τοῦτον θεραπευτέον», ἐπιβαλλομένου ἐπιτιμίου διετοῦς νηστειᾶς μετὰ γονυκλισιῶν, μεθ' ὃ ἐπακολουθοῦν τὰ ἀνωτέρω ἐπὶ ἑπταήμερον ὀριζόμενα<sup>(44)</sup>. Τὴν αὐτὴν ἐπιεικῆ διάθεσιν παρατηρεῖ τις εἰς τὸν Κανονικὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προκειμένου καὶ περὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἁμαρτημάτων.

#### ΕΜΜΟΝΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΗΛΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ

Συμπάθεια, λοιπόν, καὶ φιλάνθρωπος διάθεσις ἔναντι γενικῶς μὲν τοῦ ἀνθρώπου, εἰδικώτερον δὲ τῆς πιπτούσης καὶ ἁμαρτανούσης ἀσθενείας του, ἀπαρασάλευτος δὲ ἐμμονὴ εἰς τὴν Παράδοσιν ἀπ' ἐτέρου. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἐνὸς μὲν δύνανται νὰ διακηρύξουν πρὸς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην καὶ τὰς μετ' αὐτοὺς ἐπερχομένας γενεάς, ἐκείνο τὸ ὁποῖον ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διεκήρυξεν: «Ἀγαλλιάμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἰ τις εὖροι σκῦλα πολλά, ἀσπασίως τοὺς θεῖους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα καὶ ὀλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατούμεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπύγγων τοῦ Πνεύματος... Καὶ οὕς μὲν τῷ ἀναθέματι παραπέμπονται καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν, οὕς δὲ καθαιρέσει καὶ ἡμεῖς καθαιρούμεν» οὕς δὲ ἀφορισμῶ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν» οὕς δὲ ἐπιτιμῶ παραδιδόασιν καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν<sup>(45)</sup>. Ἄφ'

ἐτέρου ὁμως, παρὰ τὴν αὐστηρὰν προσήλωσιν των εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων παραδεδομένα, δὲν κατανοοῦν εἰς τὴν φαρισαϊκὴν ψυχρὰν καὶ ἀνάληπτον ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου ἐμμονὴν εἰς τὸ γράμμα τῆς Παραδόσεως καὶ τῶν θεῶν ἐντολῶν.

Εἰσδύοντες εἰς τὸ πνεῦμα τῆς θείας ἀγάπης, ἡ ὁποία ἔφθασε καὶ αὐτὸν τὸν Μονογενῆ νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ τῶν ἀπ' αὐτῆς ἀποστατῶν, ἀποβλέπουν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ὅλης ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας, ὃ ὁποῖος εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ πεπτωκότος πλάσματος τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐντεῦθεν, δύνανται ταυτοχρόνως νὰ συστήσουν «διὰ πάντων σωτηρίαν ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καὶ ἀπάθειαν»<sup>(46)</sup>, ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι «οὐδὲ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ὅλως ἁμαρτία ἢ νικῶσα τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν»<sup>(47)</sup>. Ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ εἶναι πέλαιος ἀνεξάντητος, ἡ ὁποία εἰς οὐδὲνα ἐπιτρέπει νὰ περιπέσῃ εἰς ἀπόγνωσιν καὶ νὰ ἀπελπισθῇ διὰ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν<sup>(48)</sup>. Εἰς τὴν ἐκτίμησιν δὲ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς καταλλήλου θεραπείας, ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σωτηρίαν του, οἱ Πατέρες διεισδύουν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του, διότι γνωρίζουν ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις πολλάκις δύνανται νὰ ἐξαπατήσουν, ἐνῶ ἐκείνο τὸ ὁποῖον ἔχει ἐ-

ἀκριβείας καὶ πολλῆς ἐντρεχείας τηροῦμεν καὶ διασωζόμεν... Τῶν γὰρ μερῶν τοῦ οἰκοδομήματος παραρρυνέντων καὶ τὸ ὄλον συναπορρεῖ καὶ διαπίπτει».

(46) Κανὼν ΠΗ' τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΡΠ, ΙΙ, 510-511.

(47) Πιττάκιον Πατριαρχ. τοῦ Κ/πόλεως Ἰωάννου ΙΔ' τοῦ Καλέκα (1334-1347) εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς Νίκαιαν παρὰ Miklosich-Müller, Acta I 183. Περὶ τοῦ Ἰωάννου ΙΔ' ἴδε Μ. Γεδεῶν Πατριαρχικοὶ Πίνακες, 420-422. Διὰ δὲ τὸ ἀπόφθεγμα πρὸβλ. καὶ Βαλσαμῶνος Σχόλια εἰς ΝΒ' Ἀποστ. Κανόνα (ΡΠ ΙΙ, 69) «Ὅσκι ἔστιν ἁμαρτία νικῶσα τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν» καὶ εἰς τὸν Β' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ (ΡΠ ΙΙΙ, 173): «ἐμάθμεν μηδεμίαν ἁμαρτίαν νικᾶν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ».

(48) Πρὸβλ. αὐτόθι: «δεῖ τοῖνον μὴ ἀπαγορεύειν μηδένα, μηδὲ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμπεσόντα καταφρονεῖν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας».

(43) Ἔ. ἀ. 433.

(44) Ἔ. ἀ. 433-434.

(45) Α' Κανὼν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ΡΠ, ΙΙ 556. Πρὸβλ. καὶ διάταξις τοῦ Κ/πόλεως Γαβριὴλ Γ' (1702-1707) παρὰ Μ. Γεδεῶν, Κανονικὴ Διάταξις Τόμ. Α' 90 καὶ Β' 409-410 σημ.: «ἀπρίξ ἀντεχόμεθα μὴ μόνον τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, ἀλλὰ καὶ παντός ἐθίμου καὶ τὴν τάξιν ἔτι καὶ τὸν τρόπον μετὰ μεγάλης

νώπιον τοῦ Θεοῦ σημασίαν εἶναι ἢ ἐσωτάτη τοῦ ἀνθρώπου διάθεσις. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἐκτίμησιν αὐτὴν τῶν πράξεων καὶ καταστάσεων τοῦ ἀνθρώπου «οὐ τὰ σχήματα κρίνεται ἀλλ' ἢ προαιρέσεις»<sup>(49)</sup>, ὅποτε «δίκαιόν ἐστι μὴ κατακρίνεσθαι τινα ἀπὸ σχήματος καὶ ὑποκρίσεως, ἀλλ' ἀπὸ διαθέσεως καὶ προαιρέσεως»<sup>(50)</sup>. Παραλλήλως ὁμοίως, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν, ζῶν ἐν ὄρισμένῳ χώρῳ καὶ χρόνῳ καὶ ἐνεργούν ὄχι μόνον κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς του παρορμήσεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου διαμορφουμένας περιστάσεις, διὰ τοῦτο εἰς τὴν περὶ αὐτοῦ ἐκτίμησιν θὰ πρέπει νὰ λαμβάνονται καὶ αὐτὰ ὑπ' ὄψιν. Διότι «ὃ ἐν σώμασιν αἱ ψυχαί, τοῦτ' ἐν πράγμασιν οἱ καιροί· καὶ κινουσιν αὐτὰ, καὶ ἄλλως ἄλλοτε ταῦτα μετατιθέασιν, εὐπροσώποις αἰτίαις ὑπέικοντες»<sup>(51)</sup>.

**ΤΟ ΑΛΗΘΕΣ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ Ι. ΚΑΝΟΝΩΝ**

Ἡ φιλάνθρωπος καὶ θεόδοτος αὕτη διάθεσις τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὁποία ἔχει ἀποτυπωθῆ εἰς τοὺς Κανόνας τῆς, ἀποτελεῖ τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο τῆς ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθοδηγουμένης ἐσωτερικῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον τὴν προεφύλαξεν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν παρέκκλισιν εἰς τὰς ὀλεθρίας ἀτραποὺς τῆς αἰρετικῆς κακοδοξίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐκ νέου ὑποδουλώσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ νέον ἰουδαϊκὸν νόμον. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς, τοὺς μετὰ εἰκοσιν αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐ-

λεύσεως τῆς Χάριτος ζῶντας, νὰ αισθανώμεθα ὅτι διαπλέομεν τὸ πέλαγος τῆς παρούσης ζωῆς, ἐνισχυόμενοι «τῇ ἐλευθερίᾳ ἣν Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε»<sup>(52)</sup> καὶ νὰ δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι «οὐκ ἐσμέν ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν»<sup>(53)</sup>.

Τοιοτοτρόπως, ἐν συμπεράσματι, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀντίληψιν, οἱ ἱεροὶ τῆς Ἐκκλησίας Κανόνες καὶ φιλάνθρωπον ἐκκαμψίαν παρουσιάζουν καὶ ὑπὸ πνεύματος στοργῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον διαπνέονται καὶ ὅτι ἐπομένως πᾶν ἄλλο ἢ ἀκατάλληλοι εἶναι, ὅπως ἐμπνεύσουν τὴν ζωὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Φθάνει νὰ τοὺς γνωρίσωμεν ἐγγύτερον καὶ νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ ἀληθές πνεῦμά των, ὅπως ἐφηρημόσθῃ καὶ ὑπὸ τῶν Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων ποιμένων τῆς. Τότε καὶ σαφῆναι ἀνὰ περὶ τὸν ἠθικὸν ὑπογραμμὸν θὰ ἀποκτήσωμεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν στοργὴν μας καὶ τὴν συμπάθειαν ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐνισχυθῶμεν. Τότε θὰ μάθωμεν «τὸν ἔλεον κατ' ἀξίαν ἐπιμετρεῖν» ὥστε «τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπαναγαγεῖν καὶ τρωθὲν ὑπὸ τοῦ ὄφεως ἐξιᾶσθαι, καὶ μὴτε κατὰ κορημῶν ὠθῆσαι τῆς ἀπογνώσεως, μὴτε τὸν χαλινὸν ὑπενδουῖαν πρὸς τὴν τοῦ βίου ἔκλυσιν τε καὶ καταφρόνησιν· ἀλλ' ἐνὶ γὰρ τρόπῳ πάντως, εἴτε διὰ τῶν αὐστηροτέρων τε καὶ στυφόντων, εἴτε διὰ τῶν ἀπαλωτέρων τε καὶ πραυτέρων φαρμάκων, κατὰ τοῦ πάθους στήναι καὶ πρὸς συνούλωσιν τοῦ ἔλκουσ ἀνταγωνίσασθαι»<sup>(54)</sup>.

**Ι. Ι. ΚΟΤΣΩΝΗΣ**

(49) ΝΓ' Κανὼν τοῦ Μ. Βασιλείου ΡΠ. IV 209.

(50) Σχόλιον Βαλασαμένου εἰς τὸν ἀνωτέρω Κανόνα αὐτόθι 210.

(51) Μανουὴλ Β' (1240-1254) Πατριάρχου Κ/πόλεως περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων ἐν ΡΠ. I 117.

(52) Γαλ. ε' 1.

(53) Ρωμ. στ' 14.

(54) Κανὼν ΡΒ' Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΡΠ, II 550.



## ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τοῦ **A. H. Compton** (βραβεῖον Nobel Φυσικῆς)

Παρουσιάζει ὄντως ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον, ἢ διάλεξις τὴν ὁποῖαν ἔκαμε, πρὸ ὀλίγου καιροῦ, εἰς πολυπληθεῖς ἀκροατήριον φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν, ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Los Angeles, ὁ διαπρεπὴς καὶ τόσον γνωστὸς διεθνῶς, καθηγητὴς Arthur H. Compton (βραβεῖον Nobel Φυσικῆς) καὶ τὴν ὁποῖαν ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων τῆς Ἑλλάδος» διὰ μέλους αὐτῆς, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν τιμὴν νὰ τὸν ἀκούσῃ ἐκεῖ ὁμιλοῦντα. «Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θρησκεία διαμορφώνουν τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου» (Science and Religion Shaping Man's Future) ἦτο τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας τοῦ διασήμου καθηγητοῦ τοῦ ἐν Saint Louis Πανεπιστημίου τοῦ Washington. Καὶ σκοπὸς τοῦ ὁμιλητοῦ, νὰ παρουσιάσῃ τὰς προσπαθείας τῆς ἐπιστήμης τῶν τελευταίων πενήντα ἐτῶν διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα καινούργιον καὶ καλύτερον μέλλον, νὰ τονίσῃ ἀκολούθως τὸ γεγονός ὅτι «ἐὰν πρόκηται νὰ κάμωμεν χρῆσιν τῶν μεγάλων νέων εὐκαιριῶν, πρέπει νὰ καθοδηγηθῶμεν, μὲ ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ἀπὸ ἕνα πνεῦμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ὀνομασθῇ «θρησκευτικόν»—μὲ τὴν βασικὴν ἀποψιν ὅτι πρέπει νὰ ἐμπνεώμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν», ἐκ τρίτου δὲ νὰ καλέσῃ τὸν καθένα ὥστε νὰ ἐργασθῇ διὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης ἡ κοινωνικὴ τάξις τὴν ὁποῖαν ὅλοι ὁραματίζονται. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἶπε, «θὰ καταλάβετε ὅτι ἡ ζωὴ σας ἔχει νόημα, θὰ καλλιεργήσῃτε ὅτι καλύτερον ἔχετε μέσα σας, καὶ ὁ ἐλεύθερος πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον ὅλοι ἀγαπῶμεν, θὰ ἐνισχυθῇ καὶ θὰ εἶναι διαρκῆς καὶ μόνιμος».

Ὁ ἄνθρωπος, εἶπεν, εἶναι ἐλεύθερον καὶ ὑπεύθυνον ὄν.

«Ἡ ἐπιστήμη σήμερον ἀναγνωρίζει ὅτι δὲν ὑπάρχει πλήρης προκαθορισμὸς τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν φυσικὸν νόμον. Αὐτὸ σημαίνει, εἰς τὴν διάλεκτον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὅτι ἐνῶ, πρὸ πενήντηκοντα ἐτῶν, δὲν ἔβλεπε κανεὶς τὴν δυνατότητα σχέσεων τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθέρως ἐκλογῆς, τώρα ἀναγνωρίζεται ἡ δυνατότης αὐτῆ». Καρπὸς ὁμως τῶν τελευταίων δεκαετιῶν ἐντόνου ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς εἶναι ὅτι «ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ δώσῃ λύσιν εἰς τὸ πῶς ἡ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου σχετίζεται μὲ τὸ τί γίνεται εἰς τὸν κόσμον τῆς ὕλης, πῶς συμβαίνει νὰ αἰσθανώμεθα, νὰ σκεπτόμεθα καὶ νὰ διαλεγώμεθα». Οἱ χημικοὶ παράγοντες πού ἐπιδρῶν μέσα εἰς τὸν ὀργανισμὸν μας, δὲν ἐξηγοῦν τὸ μυστήριον τοῦτο. Οὔτε οἱ «μηχανικοὶ ἐγκέφαλοι». Ἡ «μηχανή», ἔρωτᾷ, ἔχει ἐπίγλωσσιν τοῦ τί συμβαίνει εἰς τὸ μηχανικόν της μυαλό; Ἀσφαλῶς ὄχι. Αἱ κινήσεις αὐταὶ τῆς «μηχανῆς» πού σκέπτεται ὁπως ἡ καρτέκλα, ἀντιδρᾷ σύμφωνα μὲ τοὺς γνωστοὺς φυσικοὺς νόμους, εἶναι τελείως ἄσχετοι μὲ τὸ φαινόμενον τῆς συνειδήσεως».

Ἄλλὰ τὸ θέμα τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ δι' αὐτὸ ὁ Compton ἐπιμένει ἐπ' αὐτοῦ. Ὅτι εἰς τὴν συνειδησίην μας ἀποκαλύπτεται, ἀναγνωρίζομεν ὅτι παῖζει βαρύνοντα ρόλον εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐξέλιξιν. «Δὲν πρέπει, ὁμως, νὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην ἀποδείξεις τῶν συνειδητῶν συναισθημάτων, ὅπως εἶναι ἡ ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος. Δὲν εἶναι ἀποστολὴ τῆς ἐπιστήμης νὰ ἀποκαλύψῃ κάτι δι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἐν τούτοις, αὐτὴ ἢ πλευρὰ τοῦ κόσμου δίδει τὴν ὑπερτάτην συναίσθησιν τῶν ἀξιῶν. «Ἐὰν μὴ στραφῆτε

καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» εἶπεν ὁ μέγας Διδάσκαλος. Τοῦτο εἶναι παράλληλον πρὸς τὸ γεγονός, ὅτι ἕνα μικρὸ παιδί γνωρίζει τὴν ἐπιδοκιμασίαν ἢ ἀποδοκιμασίαν τῆς μητέρας του πρὶν ἀκόμη ὁμιλήσῃ. Ἐὰν κανεῖς τὸ ἴδιον μετὰ τὸ ψυχρὸ μάτι τῆς ἐπιστήμης, θὰ ἴδῃ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς μητέρας τὴν συνετὴ ἐνέργειαν τῶν ἀπαράβατων νόμων τῆς Φυσικῆς. Τὸ αἰσθημα τῆς χαρᾶς ἢ τοῦ πόνου, ἢ κατανόησις τῆς ἀληθείας, ἢ ἐκτίμησις τοῦ ὄραίου, ἢ συμπάθεια πρὸς αὐτοὺς πού ὑποφέρουν καὶ ἡ ἀγάπη, εἶναι τὰ πράγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δίδουν νόημα εἰς τὴν ζωὴν καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἐπιστήμη τῆς ὕλης δὲν γνωρίζει τίποτε. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ σύγχρονος ἀξιολόγος ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστήμης, παρὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς γνώσεως τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἔχει ἀποδείξει τοὺς περιορισμοὺς τῆς. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι μᾶς δεικνύουσιν τὰ πλαίσια τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι ὁμοῦς ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης, πού ἀσχολεῖται μετὰ τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον, νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν γνώσιν τῆς ψυχῆς του. Εἶναι ἀμφίβολον, ἂν μίαν τοιαύτην γνώσιν δύναται νὰ προσφέρῃ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς σκέψεως.

Ὁ Compton ὁμίλησεν ἐν συνεχείᾳ, περὶ τῆς προσπάθειας τὴν ὅποιαν πρέπει ὅλοι νὰ καταβάλωμεν, προκειμένου νὰ βελτιώσωμεν τὴν ὑγείαν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ σχηματισθῇ μία κοινωνία, πράγματι εὐημεροῦσα. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ αὐτό, εἶπε, δὲν ἀρκοῦν, «οὔτε ἡ γνώσις τῶν τεχνικῶν μεθόδων, οὔτε ἡ κατανόησις τῆς τέχνης τῆς ζωῆς». Χρειαζέται κάτι πέραν αὐτοῦ. «Εἶναι ἡ πρόθυμος ἀφιέρωσις κάθε προσώπου εἰς τὴν καλύτεραν ἐξυπηρέτησιν τοῦ συνανθρώπου του». Καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπάθειας αὐτῆς ὅλοι δυνάμεθα νὰ ἐργασθῶμεν καὶ νὰ ἔχωμεν θετικὰ ἀποτελέσματα. Πρέπει νὰ βλέπωμεν δολόκληρον τὸν κόσμον, ὡς μίαν κοινωνίαν ἀνθρώπων, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ προαχθῇ πνευματικῶς, ὅποτε θὰ ἔχωμεν καὶ κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ συναδέλφωσιν.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ ὁμιλητῆς ἀνέφερε τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, αἱ ὁποῖα, κατὰ βάσιν, διαπνέονται ἀ-

πὸ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας καὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν νὰ κάμουν τὸν κόσμον, ὅπως διακαῶς ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι. «Εἰς τὴν πραγματικότητα, εἶπεν, ἡ ἐπιθυμία μας αὐτὴ διὰ τὴν πρόοδον ἔχει βαθύτερα αἷτια. Τὸ βασικὸν κίνητρον εἶναι τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔστειλε τοὺς πατέρας μας εἰς τὰς ἀκτὰς αὐτὰς καὶ τὸ ὁποῖον συνεχίζει νὰ δρᾷ μεταξύ μας». Ἀνέφερε δὲ ἐνταῦθα μίαν συζήτησιν τὴν ὁποῖαν εἶχε πρὸ τίνος, εἰς τὸ Νέον Δελχί, μετὰ τὸν προθηπουργὸν Νεχροῦ. Τὸ θέμα ἦτο, τί εἶναι ἐκεῖνο πού ὀδηγεῖ τοὺς Ἀμερικανούς, ὥστε νὰ θεωροῦν τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἔχουν ξεχωριστὴν ἀξίαν. «Ἐξέφρασε μίαν σκέψιν, γράφει ὁ Compton περὶ τοῦ Νεχροῦ, ἡ ὁποῖα ἐδείκνυε τὴν χαρακτηριστικὴν διαφορὰν μεταξὺ δημοκρατίας καὶ στατικῆς κοινωνίας, ὅπως εἶναι ἡ κομμουνιστικὴ Ρωσία, ὅπου τὸ ἄτομον ἔχει ἀξίαν, μόνον ὅταν γίνεται χρήσιμον ὄργανον τῆς πολιτείας. Ἔτσι, ὑπεδέχθη τὴν σκέψιν τοῦ Νεχροῦ μετὰ κάποιον ἐνθουσιασμόν, ἀλλὰ προσέθεσα: «Ἄς προωθήσωμεν περαιτέρω τὴν σκέψιν αὐτήν: Θὰ ἐδέχεσθε, τοῦ εἶπον, ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον μας διὰ τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον μας προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὸν Θεόν, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἀξίαν; Ὁ Νεχροῦ ἀπήντησε ταχέως: «Τί ἐννοεῖτε διὰ τοῦ ὄρου Θεός;» Αὐτὸ διευτυποῦτο ὡς μία αἴτησις πρὸς διευκρίνισιν καὶ δι' αὐτὸ κατέβαλα κάθε προσπάθειαν. «Ἐπιθετώ, ὅτι ὡς θρησκευτικὴν ἀντίληψιν ἐννοοῦμεν διὰ τοῦ ὄρου Θεός, τὸ καλύτερον τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιερώνομεν τὴν ζωὴν μας. Ἄλλὰ εἰς τὸ ἰδικόν μας πλαίσιον ἰδεῶν» προσέθεσα, εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ σοφοῦ, ἢ ὁποῖα ἦτο οἰκεία τοῦ φιλοξενούντος με, «θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν φιλοσοφικωτέραν ἰδέαν περὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦ θεμελίου τῆς υπάρξεως καὶ τῆς δρασέως καὶ τῆς ζωῆς, θεωρουμένου ὡς μιᾶς πνευματικῆς Δυνάμεως, τὴν ὁποῖαν ἐνδιαφέρει ἡ εὐημερία τῶν πνευματικῶν τῆς δημιουργημάτων».

Καὶ συνεχίζει ὁ σοφὸς καθηγητῆς: «Ἦτο φανερόν ὅτι ἡ ἀπάντησις μου τὸν ἠὲ χαρίστησε. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης περιεπατούσαμεν κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν ἐ-



νὸς δένδρου, εἰς τὸν ὠραῖον κῆπον του. «Σεῖς εἰς τὴν Ἀμερικὴν, μοῦ λέγει, δύνασθε νὰ χρησιμοποιήτε μίαν τοιαύτην θρησκευτικὴν θεώρησιν τῶν προβλημάτων, διότι σὰς ἐμπνέει νὰ πράττετε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γίνῃ. Εἰς τὰς Ἰνδίας ὁμοίως, ἡ θρησκεία μας ἐνεργεῖ μᾶλλον ὡς μία φυγὴ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ λησμονήσωμεν τὰ βάσανά μας, καὶ διὰ τῆς ἐνατενίσεως ὑψηλοτέρων ζητημάτων νὰ μᾶς ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευσιν, τὴν ὁποῖαν προκαλεῖ ἡ ἐπιθυμία νὰ βελτιώσωμεν τὴν τύχην μας. Ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι εἶναι σπουδαῖον νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας τὴν εὐκαιρίαν νὰ ζήσουν πληρέστερα, ἡμεῖς εἰς τὰς Ἰνδίας πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς ἀπονεκρωτικὰς θρησκευτικὰς μας ἰδέας καὶ νὰ γίνωμεν πρακτικοί. Πρέπει νὰ στραφῶμεν πρὸς τὴν βιομηχανίαν, τὴν τεχνολογίαν, τὴν ἐπιστήμην».

Κατὸν αὐτῶν, ὁ Compton, προβαίνει εἰς τὴν ἀκόλουθον καὶ λίαν βαρυσήμαντον διαπίστωσιν καὶ ὁμολογίαν: «Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ χριστιανικὴ μας κληρονομία ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀμερικανοὺς ἓνα ἰσχυρὸν ἐλατήριο, διὰ νὰ κάμουν τὸν κόσμον τῶν καλύτερον δυνατῶν. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἐξυπηρετήσεως αὐτῶν ἵσησε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἔθνικῆς μας κυβερνήσεως, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος τοῦ ἔθνους, εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν Κολλεγίων του καὶ εἰς τὴν ὥθησιν τῆς ἐρεῦνης διὰ νέας γνώσεις. Τὸ κοινωνικὸν Εὐαγγέλιον τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ πλησίον ἀπετέλεσε σπόρον, τὸν ὁποῖον ἐφύτευσε ὁ Χριστιανισμός. Ὁ σπόρος αὐτὸς ἐβλάστησεν εἰς τὸ χῶμα μιᾶς νέας χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἀνάγκη ὅλοι νὰ πράξουν τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτὸς μέρος τοῦ καθήκοντος. Εἶχεν ὡς ἀποτελεσματὴν τὴν γενικὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀξιοπροεπειᾶς τῆς ἐργασίας μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ὁ Ἀμερικανὸς νὰ μὴ θεωρῇ τὰς προσπαθείας του ὑπὲρ τῶν συνανθρώπων του ὡς ἀντάλλαγμα δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις δι' αἰμοιβήν».

«Ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ καλά, σὰς ἀκούω

νὰ μοῦ λέγετε, εἶπεν ὁ Compton, ἀποτείνόμενος πρὸς τὴν φοιτητικὴν νεότητα. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐμπνεώμεθα ἀπὸ μίαν ἰσχυρὰν θέλησιν διὰ δημιουργικὴν ἐργασίαν; Ἐδῶ εὐρίσκεται, ἐτόνισε, τὸ κεντρικὸν σημεῖον τοῦ *θρησκευτικοῦ μηνύματος πρὸς τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς μας. Μία τοιαύτη ἐμπνευσις, προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν*». Πρὸς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ἔχουν ὅλοι ὑπ' ὄψει των, δύο κυρίως ἀρχάς, τὰς ὁποίας ὀνομάζει «νόμους τῆς ζωῆς».

Ὁ πρῶτος νόμος εἶναι ὁ ἐξῆς: «Ὁρεῖται νὰ ὑποτάσσεσαι εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον γνωρίζεις ὡς τὸ πλέον καλόν. Ἀφιερῶσου εἰς τὸ καλύτερον αὐτὸ μὲ ὅλην τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν. Μελέτησέ το καὶ ἐμβάθυνε εἰς αὐτὸ μὲ ὅλην σου τὴν σκέψιν. Ἐπιγένησέ το μὲ ὅλην σου τὴν δύναμιν». Καὶ ὁ δεύτερος νόμος τῆς ζωῆς, συμπληρωματικὸς τοῦ πρώτου: «Δῶσε τὴν καρδίαν σου εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ κάμῃς τὸν ἑαυτὸν σου, ὅσον τὸ δυνατόν πλέον χρήσιμον εἰς τὸν πλησίον σου».

Οἱ νόμοι αὐτοὶ εἶναι βασικοὶ διὰ τὴν ζωὴν, διότι ἔτσι παίρνει αὐτὴ ἀληθινὸν νόημα, καὶ ἐργαζόμενος κανεὶς διὰ τὸν πλησίον του, ἐξυψώνει ὀλόκληρον τὸ κοινωνικὸν ἐπίπεδον. Καὶ ἀκόμη, διότι οὗτοι ἀποτελοῦν τὸ κεντρικὸν θέμα τῆς θρησκείας, εἶναι δηλαδὴ βασικὰ θρησκευτικὰ ἀρχαί. Καὶ ἀπορρέουν κυρίως ἀπὸ τὴν θεμελιώδη διδασκαλίαν τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν... Τοῦτο ποιεῖ καὶ ζήση» (Λουκ. ι' 27-28).

Τέλος ὁ διακεκριμένος Ἀμερικανὸς φυσικός, ὁ ἀσχοληθεὶς ἰδιαίτερος μὲ τὴν ἔρευναν τοῦ ἀτόμου, ἐκάλεσε τοὺς ἀρχαίτας του νὰ προσφέρουν, ὅλοι μαζῇ ἠνωμένοι καὶ συνεργαζόμενοι ἀδελφικῶς, τὰς ὑπηρεσίας των διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Καὶ διὰ νὰ παραστήσῃ τὸν στενὸν σύνδεσμον, ὁ ὁποῖος θὰ πρέπῃ νὰ συνδέῃ ὅλους ἀρμονικῶς, ὥστε νὰ

ἐπιτύχη ἢ εὐγενῆς αὐτὴ προσπάθεια, ἔφε-  
 ρεν ἓνα ὡραῖον παράδειγμα ἀπὸ τὴν σύγ-  
 χρονον ἐξέλιξιν τῆς ἀτομικῆς Φυσικῆς.  
 «Πρέπει, εἶπε, νὰ σχηματίσωμεν μίαν  
 παγκόσμιον ἀνθρωπίνην ἀλυσωτὴν ἀντί-  
 δρασιον. Αὐτὴ ἢ ἀντίδρασις θὰ ἔχη πολὺ  
 μεγαλύτεραν σημασίαν, ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁ-  
 ποίαν δημιουργεῖ ἢ ἀλυσωτὴ ἀντίδρασις  
 τοῦ ὕλικου ἀτόμου, τὴν ὁποίαν εἶχον τὴν  
 εὐκαιρίαν νὰ ἰδῶ εἰς τὸ Σικάγον, τὴν ἀξέ-  
 χαστην ἐκείνην 2αν Δεκεμβρίου 1942. Ἡ  
 ἀλυσωτὴ ἀντίδρασις ἐπιτυγχάνεται ὅταν  
 κάθε ἄτομον οὐρανόου, πού συλλαμβάνει  
 ἓνα οὐδετερόν, ἀκτινοβολεῖ οὐδετερό-  
 νια εἰς ἄλλα ἄτομα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀντιδρά-  
 σουν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἔτσι, ἐὰν με-  
 ταδώσωμεν εἰς τοὺς ἄλλους μίαν ὠλοκλη-  
 ρωμένην ζωὴν, αὐτοὶ—οἱ ἄλλοι—θὰ με-  
 ταδώσουν ἄλλοῦ τὸ πνεῦμα αὐτὸ καὶ ἢ ἀ-  
 λυσωτὴ ἀντίδρασις θὰ δημιουργηθῇ. Ἄλ-  
 λά σημειώσατε τοῦτο: Ἡ ἀλυσωτὴ ἀτομι-  
 κὴ ἀντίδρασις δύναται νὰ διακοπῇ διὰ τῶν  
 καλουμένων «poisons». Αὐτὰ εἶναι ἄτομα,  
 τὰ ὁποῖα ἀπορροφῶν τὰ οὐδετερόνια καὶ  
 δὲν ἐπιστρέφουν τίποτε. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ  
 ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εὐχαρίστως παίρνουν  
 ἀπὸ τὴν κοινωνίαν ὅ,τι ἤμποροῦν, ἀλλὰ  
 δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὸ τί αὐτοὶ οἱ ἴδιοι  
 δύναται νὰ κάμουν, συμβάλλοντες εἰς τὴν  
 πρόοδον». Τὸ παράδειγμα τοῦτο εἶναι τό-  
 σον παραστατικὸν καὶ ἀποδίδει μετὰ το-  
 σαύτης ἀκριβείας τὴν πραγματικότητα,  
 ὥστε οἰονδήποτε σχόλιον ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐ-  
 μείωνε τὴν ζωηρότητα τῆς εἰκόνας.

Εἶναι ἐπομένως προφανές τὸ συμπέρα-  
 σμα, εἰς τὸ ὁποῖον θέλει νὰ καταλήξῃ, ὁ  
 ὄντως σοφὸς καθηγητὴς Α. Η. Compton.  
 Ἡ σημερινὴ κοινωνία ἔχει ἀνάγκην ἀν-  
 θρώπων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν ἀνεπτυγμένον  
 τὸ αἶσθημα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.  
 Ὅταν αὐτὸ ὑπάρχη καὶ καλλιεργῆται, ση-  
 μαίνει ὅτι ἢ ἀνθρωπίνην ἀλυσωτὴ ἀντί-  
 δρασις, προχωρεῖ πολὺ ἐπιτυχῶς. Τό-  
 τε, κάθε ἄτομον, ὅσον ἄσημον καὶ ἂν φαί-  
 νεται, παίζει σπουδαιότατον ρόλον. Εἶναι  
 ἀπαραίτητον εἰς τὴν ὁμαλὴν κοινωνικὴν  
 συμβίωσιν, προσφέρει δέ, ἀρνητικῶς καὶ  
 θετικῶς, εἰς τὴν πρόοδον. Καὶ δύναται κά-  
 θε ἄνθρωπος νὰ ἐπιτελέσῃ πολλαπλῶς τὸ  
 καθῆκον του καὶ νὰ δώσῃ πολλὰ εἰς τὴν  
 ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας, πολὺ δὲ περισσό-  
 τερον, δύναται νὰ ἐπιτύχη τοιαῦτα ἀποτε-  
 λέσματα ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος.

«Ἐὰν τοιοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς σας, εἶ-  
 πε, κλείων τὸν λόγον ὁ καθηγητὴς Com-  
 pton, αἱ μεγάλαι δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι δη-  
 μιουργοῦν τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου,  
 θὰ εἶναι μαζῆ σας. Ἡ κοινωνία ὅπου οἱ  
 ἄνθρωποι δύναται νὰ ἀναπτυχθοῦν κατὰ  
 τὸν καλύτερον τρόπον καὶ διὰ τὴν ὁποίαν  
 ἐργάζεσθε, θὰ ἐνισχυθῇ. Καὶ σεῖς θὰ εὐ-  
 ρετε, ὅτι ἢ ζωὴ ἔχει πλούσιον νόημα, δι-  
 ὅτι, πράγματι, σεῖς οἱ ἴδιοι θὰ στέκεσθε  
 ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν γῆν, ὅπως στέκεται  
 κανεὶς ἐπάνω εἰς μίαν σταθερὰν βᾶσιν, καὶ  
 θὰ χαιρέτε, ἀπλώνοντες τὰς χεῖρας σας  
 πρὸς τοὺς ἀστέρας».

Κ. ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΣ



## ΤΙ ΘΑ ΠΗ «ΣΕΙΣΜΟΣ»...

Μέσα στα σπίτια, στα μαγαζιά, στους δρόμους, στα κέντρα οι άνθρωποι εργάζονται, τρώνε, πίνουν, αγοράζουν, πουλάνε, διασκεδάζουν. Μὲ τὰ βάσανα, τὶς ἔννοιες ἢ τὶς χαρὲς τῆς ἡ ζωῆς στὸ χωριό, στὴν πόλι, ἀκολουθεῖ τὴ συνειθισμένη τῆς πορείας. Καὶ ξαφνικὰ ἡ γῆ καὶ τὰ οἰκοδομηματα—ὅ,τι συνειθίσαμε νὰ θεωροῦμε γιὰ πῶ σταθερὸ καὶ ἀμετακίνητο—σειεται μὲ βοῆ καὶ τριγμοὺς ἀπαίσιους. Νέα δόνησι. Οἱ ἄρμοι τῶν κτιρίων διαλύονται, ἡ γῆ... σπάξει. Περνοῦν τρία, πέντε, δέκα δευτερόλεπτα. Ἐπειτα σὰν κάτι νὰ ξεσχίξεται, ξύλα τσακίζονται, κατακυλοῦν πέτρες, κεραμίδια στὰ σανίδια καὶ στοὺς τοίγκους. Καί, τέλος, ἕνας γδοῦπος, βαρὺς, ἀπαίσιος, σὰν βροντὴ, σὰν βομβαρδισμός. Μετὰ ἀπ' αὐτόν, πηχτό, κίτρινο καὶ ἀδιαπέραστο σύννεφο σκόνης φουσκώνει καὶ ἀπλώνεται καὶ σκεπάζει σιγά-σιγά ὅλο τὸ πεδίο. Φωνὲς τώρα τὸ σκίζουν, φωνὲς γυναικείες ἀνακατεμένες μὲ κλάμματα παιδιῶν. Ἡ βοῆ τοῦ λαοῦ πού, ἀντὶ γιὰ τὴ λαλιά του, ξεχύνεται ἀπ' τὰ στήθια του, μετὰ τὴν πρώτη καταπληξία, μὲ ἀτέλειωτη στριγγιλία. Ἐνας λαός, ἐδῶ παράλυτος ἀπὸ τὸν τρόμο, ἐκεῖ ἑξαλλος νὰ σωθῆ, νὰ σώσῃ, νὰ βοῆ τὸν δικό του... Σεισμός... Ἡ ζωὴ σταμάτησε. Πανικός. Ἐπάρχουν θύματα. Σκοτωμένοι ἢ τραυματίαι ἢ καταπλακωμένοι κάτω ἀπὸ τὰ ἔρειπια. Τὰ νερὰ τρέχουν ἀπὸ τοὺς σπασμένους σωλῆνες. Οἱ δρόμοι εἶναι ἀδιάβατοι ἀπὸ τὰ χῶματα, τὰ ξύλα, τὶς πέτρες. Κάπου πιάνει φωτιά... Εἶναι νύχτα; Χειμῶνας, κρύο; Ὁ πόνος εἶναι δέκα φορές μεγαλύτερος. Ἡ ἀπόγνωσι ἀθεράπευτη. Τότε, «οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις!» Αὐτὸ ἔγινε στὰ Ἴόνια, στὴ Θεσσαλία, φέτος στὸ Βόλο. Αὔριο δὲν ξέρουμε πὺθὰ συμβῆ...

### ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΣΕΙΣΜΟ

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ θλιβερὰ ἐπακόλουθα ὀρθώνονται τώρα τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου.

1. Ὁ τρόμος πὺ παραλύει κάθε αὐτενέργεια καὶ ἐξογκώνει τὴν καταστροφή. Τὸ μυαλὸ θολώνει μὲ τὴν ἰδέα ὅτι τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσῃ τὴν ἑξακολούθησι τοῦ κακοῦ. Πότε, γιὰ πόσο, σὲ τί ἔντασι θὰ ξαναγίνῃ δόνησις; Αὐτὴ τὴ στιγμή; Ἄργότερα, ξαφνικὰ, ὅταν ἡσυχάσῃς; Πῶ δυνατός; Μήπως θ' ἀνοίξῃ ἡ γῆ κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας; Ὅλη ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία, γυμνή, μπροστὰ στὸ ἀνεξερεῦνητο Σύμπαν.

Καὶ σὲ πολλοὺς φθάνει ὄψιμη, ἀνέλπιδη πίστις, χωρὶς γνώσι ἢ συγκεκριμένο περιεχόμενο, γιὰ νὰ τοὺς σφίξῃ τὸ λαμό: Ἐνας Θεὸς ἄγνωστος, ξένος ἀπὸ τὴ ζωὴ δείχνει ξαφνικὰ τὴ δύναμι του. Δὲν εἶναι τὸ δέος μπροστὰ στὴν ἀνεξερεῦνητη βουλή τοῦ παντοδύναμου Πατέρα, δέος πὺ φωτίζει. Εἶναι ὁ τρόμος πὺ σκοτεινιάζει τὸν νοῦ, πὺ παραλύει τὰ γόνατα.

2. Ἡ ἑξαλλη, ἡ παράφορη καὶ ζφώδης αὐτοσυντήρησις. Σὰν μέθη πνίγει ὅ,τι ἀνώτερο στὸν ἄνθρωπο καὶ σὰν ἀφηνιασμένο ζῶο πὺ τὸ κυνηγάει ἢ φωτιά τοῦ δάσους καὶ τρέχει νὰ σωθῆ, ἀδιαφορώντας γιὰ ὅ,τι συναντᾷ μπροστὰ του, ποδοπατώντας τὸν διπλανό του. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πὺ γιὰ νὰ πάρῃ πρῶτος μιὰ σκηνὴ θὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ βγάλῃ μαχαῖρι.

3. Ἡ ἀδυναμία τῆς κρατικῆς ἐξουσίας στὶς πρῶτες ὥρες νὰ κυριαρχήσῃ στὸν λαό. Τὰ ὄργανα τοῦ κράτους—ἄνθρωποι καὶ αὐτοί—ἀπροετοίμαστοι ζαλλίζονται μπροστὰ στὸ ἀπροσδόκητο πλῆγμα. Ὁ ὄχλος παρασύρεται καὶ παρασύρει ἀνεύθινα, μὲ μιὰ πλανεμένη ἰδέα, μιὰ

ομαδική φοβία σέ ἐνέργειες ἄσκοπες ἢ ἐπικίνδυνες.

4. Ἡ πείνα καί ἡ γύμνια. Ἐν γκρεμιστηκαν ὀλοκληρωτικά τὰ σπίτια, τὰ σκεπάσματα, τὰ ἐνδύματα, τὸ ψωμί, τὰ τρόφιμα τῆς ἡμέρας, τὰ λίγα ἢ πολλὰ χρήματα, τὰ μαγειρικά σκευῆ, τὸ κρεβάτι, τὰ ἐπιπλα ἢ κατεστράφησαν ἢ εἶναι θαμμένα κ' ἀχρησιμοποίητα γιὰ ἀρκετὲς ἡμέρες. Λεῖπουν τὰ πράγματα πού ἄλλοτε ἦσαν τόσο πρόχειρα. Τὴν χρησιμότητά τους δὲν τὴν λογάριζε κανεὶς, ἀκριβῶς γιατί ἦσαν πρόχειρα. Ἐνα κύπελλο γιὰ νὰ πιῆς νερό. Ἐνα τσιγάρο, ἓνα κουτί σπύρτα, μιὰ βελόνα μὲ κλωστή, ἓνα σαποῦνι, ... Τότε ἀρχίζει ἡ πείνα, ἴσως καί ἡ δίψα. Ἐπειτα ἡ γύμνια καί τὸ κρυθ. Τὴ νύχτα τὸ πρόβλημα τοῦ ὑπνου χωρὶς σκεπάσματα, χωρὶς στέγη, ἔστω καί πρόχειρη.

Ὄταν τὸ σπίτι ἢ τὸ μαγαζὶ δὲν ἔχη γκρεμιστῆ ὀλότελα, σάν νὰ χτυπήθηκε ἀπὸ βόμβα καί εὐτυχῶς αὐτὸ ἦταν ὁ κανόνας στοὺς τελευταίους σεισμοὺς τοῦ Βόλου, ὅμως εἶναι ἐτοιμόροπο ἢ ὑποπτο καί ἐπικίνδυνο. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καί γιὰ ὅσα σπίτια ἔμειναν ὄρθια. Κανεὶς δὲν ξέρεῖ ἂν θὰ πέσουν ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή σὲ μιὰ νέα δόνησι. Καί ἔτσι, τὶς πρώτες τοῦλάχιστον ἡμέρες, ὁ φόβος ἀχρηστεύει ὅλα τὰ κτίρια, γιατί ἐμποδίζει τὴν εἰσοδο καί στὰ γερά.

5. Σάν δευτερογενῆ θὰ ἔλεγε κανεὶς προβλήματα ἀκολουθοῦν καί ἄλλα δεινά.

α) Ὅποιος δὲν εἶχε γιὰ νὰ ξεθάψη ἢ νὰ βγάλῃ ἔξω ἀπὸ τὸ ἐτοιμόροπο σπίτι του κάποια οἰκονομία, ὅποιος ζοῦσε μὲ τὸ «μεροδοῦλι-μεροφάγι», μὲ τὴν πίστωσι τοῦ μπακάλη καί τοῦ ψωμῆ, ἀντιμετωπίζει ἀμέσως μετὰ τὸν σεισμὸ τὴν πλήρη ἀπορία, τὴν ἀνεργία καί μὲ αὐτὴ τὴν βαθειὰ φτώχεια. Οἱ δονήσεις ἐκόπασαν ἴσως, ἀλλὰ ἡ ἀνεργία στὰ ἐπαγγέλματα πού σταματοῦν ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς ἔχει ἀκολουθήσει τώρα, νέα πληγὴ. Στὸ κατεστραμμένο ἐργοστάσιο ἢ στὸ βιοτεχνικὸ ἐργαστήριον δὲν θὰ ξαναβροῦν δουλειὰ οἱ ἐργάτες κ' οἱ ἐργάτριες. Οἱ εἰκοσιπέντε, οἱ σαράντα δραχμῆς τὴν ἡμέρα, πού κρατοῦσαν στὴ ζωὴ τὴν ἐργατικὴ οἰκογένεια, θὰ λεί-

πουν ἀτότομα. Ἡ στέρησις θὰ ἀκολουθήσῃ. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον μὲ τὸν ἀπλὸ ἐργάτη. Τὸ κακὸ βρῖσκει καί πολλοὺς ἐπαγγελματίες καί ἐπιστήμονες, σὲ σκληρότερη ἴσως μορφῇ, γιατί οἱ τελευταῖοι δὲν θὰ μπορέσουν αὐριο νὰ δουλέψουν σάν ἐργάτες τῆς ἀνοικοδομήσεως, δουλειὰ πού μειώνει τὸ ὄξυ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας.

β) Ἡ τὰ σις τῆς φυγῆς ἀπὸ τὸν κατεστραμμένο τόπο. Ἡ προσφυγία. Πρὸς τὰ ποῦ; Πρὸς τὰ κέντρα ἢ τὸ κέντρο, τὴν πρωτεύουσα. Ἡ προσφυγία πού διατηρεῖται ἀκόμα ἀπὸ τὸ 1922, θὰ μεγαλώσῃ μὲ ἓνα νέο κύμα μικρὸ ἢ μεγάλο...

γ) Ὁ κίνδυνος ἐπιδημιῶν. Τὰ νερά συνήθως μολύνονται μετὰ τὴν καταστροφή. Παράλληλα οἱ συνθήκες πρόχειρης στεγάσεως διευκολύνουν τὴν διάδοσι ἐνὸς μολύσματος. Ἐπάρχει ἄμεση ἀνάγκη ἐμβολιασῶν, ἀπολυμάνσεων, ὑγιεινῆς παρακολούθησεως.

Αὐτὴ εἶναι μιὰ εἰκόνα, στοιχειώδης καί ἀτελής βέβαια, τῶν κυριωτέρων προβλημάτων πού δημιουργεῖ ἓνας σεισμός, ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα δεινά, τὶς μεγαλύτερες ὀμαδικῆς θλίψεις τοῦ ἀνθρώπου.

#### ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ

Ἡ δοκιμασία αὐτὴ μόνον μὲ μιὰ ἐπιστράτευσι ὄλων τῶν δυνάμεων τῆς Κοινωνίας, τοῦ Κράτους καί τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἔθνους μας (ἀνεξάρτητα τοῦ ἂν θὰ ἐπαρκέσῃ μόνο του σ' αὐτὸ τὸ βαρὺ φορτίο) μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ. Γιὰ νὰ δοθοῦν οἱ πρώτες βοήθειες, ἡ πρόχειρη δηλαδὴ ἀντιμετώπισι τῶν παραπάνω προβλημάτων. Γιὰ νὰ ἀναζητηθῇ ἔπειτα ἡ ριζικὴ λύσις τοῦ μεγαλύτερου ἀπὸ αὐτά, τῆς ἀνοικοδομῆσεως μὲς μόνιμης, ἀντισεισμικῆς στέγης, τοῦ σπιτιοῦ πού ἦταν ἴσως καρπὸς ἀγώνων μιᾶς ζωῆς ὀλοκληρῆς καί πού χάθηκε μέσα σὲ λίγα δευτερόλεπτα.

Ὁλόκληρη ἡ κοινὴ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι σὲ μιὰ τέτοια περίστασι καλεῖται νὰ αἰσθανθῇ βαθειὰ τὴν ἀλληλεγγύη πρὸς τὸ δοκιμασμένο τμήμα τοῦ Ἔθνους. Δὲν ἀρκεῖ μιὰ συναισθηματικὴ ματιὰ στὴν εἰδησεογραφία τῶν ἐφημερίδων. Εἶναι ἀ-

νάγκη νά σκεφθοῦμε ὅλοι μὲ τὴν καρδιά μας τὴ δυστυχία πού ἐπληξε ἕνα μεγάλο τμήμα τοῦ λαοῦ. Νά βάλουμε μὲ τὴ φαντασία μας τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας, τὴν οἰκογένειά μας, τοὺς φίλους μας στὴ θέσι τῶν σεισμοπλήκτων, στὸ βάθος καὶ στὴν ἔκτασι τῶν προβλημάτων τους. Τότε ἡ παραμικρὴ ἐκδήλωσις πού ἐμπνέεται ἀπὸ αὐτὴ τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπη θά βοηθήσῃ νά πνεύσῃ «πνοὴ ζωῆς» σὲ ὅλους, θά ἔχῃ ἀνυπολόγησι δύναμι στους χτυπημένους ἀπὸ τὴ θλίψι. Ἀκόμα κι' ἕνα γράμμα συμπόνιας, ὅταν τίποτα ἄλλο δὲν μπορεῖ νά κἀνῃ καεῖς, καταπραῦνει τοῦλάχιστον μὲ τὴν ψυχικὴ συμπαράστασι, πού μαρτυρεῖ τὴν ψυχικὴ ἀγωνία. «Μοιρασμένη λύπη μισὴ λύπη», λέει μιὰ παροιμία. Εἶναι κι' αὐτό, ὅταν δὲν μπορῆ νά γίνῃ ἄλλη βοήθεια, μιὰ συμβολή. Ξεθολώνει τὸ μυαλό τοῦ θλιμμένου, ἀνοίγουν τὰ μάτια γιὰ νά δοῦν λύσι κι' ἐκεῖ ἀκόμα πού δὲν φαινόταν προηγουμένως καμμία διέξοδος. Καὶ ὅταν ἀνακτῆσῃ ὁ τραυματισμένος λαὸς τὸ φρόνημά του, τὸ κακὸ ἔχει ἤδη χάσει τὴ μισὴ δύνάμει του.

Αὐτὸ τὸ εἶδαμε φέτος στὸν Βόλο. Τὸ ἔθνος μας (οἱ δοκιμασίες τῶν Ἰονίων βοήθησαν ἴσως σ' αὐτό) στοὺς τελευταίους σεισμούς ἔδειξε πιὸ ζωντανὴ τὴν συμπνοιά του γιὰ τὰ καινούργια θύματα. Ἀπὸ τοὺς Βασιλεῖς, πού ἔσπευσαν ἀμέσως ἐπὶ τόπου καὶ τοὺς ἀξιωματικούς, τὸν δημοσιογράφο πού ἐνημερώνει τὸ κοινόν, τὴν ἀδελφὴ νοσοκόμο ὡς τὸν πρόσκοπο καὶ τὸν μικρὸ μαθητὴ τοῦ σχολείου. Καὶ αὐτὴ ἡ συμπαράστασις μαζὺ μὲ τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν γρήγορη παροχὴ τῶν πρώτων βοηθειῶν (μὲ «ἀερογέφυρα» ἔφθασαν ἐντὸς ὥρων οἱ πρώτες σκηνές, τρόφιμα καὶ φάρμακα) ἔδωσε κουράγι στὸν σεισμοπλήκτο λαό. Κανεῖς δὲν φαναζότανε πὼς τόσο γρήγορα οἱ Βολιώτες θά εἶχαν τὸ κουράγιο ἀμέσως, οἱ ἴδιοι νά στήσουν γιὰ τὴν πρόχειρη στέγασί τους ἔξω ἀπὸ τὰ ἐρειπωμένα ἢ ἐτοιμόρροπα σπίτια τους ἄλλος μιὰ παραγκοῦλα ἀπὸ ξυλοχάρτονα, ἄλλος ἕνα δωμάτιο μὲ ξύλα, καλάμα καὶ ἀσβεστοκονίαμα. Τὸ ἴδιο πνεῦμα σπρώχνει ἀκόμα καὶ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους τοὺς ἀρτεργάτες νά δουλέψουν, εὐθύς

μετὰ τὴν πρώτη καταστροφὴ, στοὺς ἐτοιμόρροπους φούρους νά βγάλουν γιὰ τὸν λαὸ ψωμί. Στὸ πρῶτο δεκαήμερο, μέσα στὰ ἐρείπια, στὰ ἐτοιμόρροπα κτίρια, μὲ στοιχειώδεις προφυλάξεις ξανάρχισε ἡ ζωὴ, ἀνοιξαν τὰ μαγαζιά, χαμογέλασαν οἱ ἄνθρωποι. Τὰ πράγματα τοῦ καθενὸς βγήκαν ἀπὸ τὸ ἐτοιμόρροπο σπίτι καὶ προφυλάχτηκαν πρόχειρα κάτω ἀπὸ ἕνα σκέπαστρο. Ἡ πρώτη μάχη τοῦ φρονήματος κερδίσθηκε στὸν Βόλο καὶ στὴν περιοχὴ του. Καὶ τὴν παραμονὴ τῆς πρωτομαγιάς, τὴν ἐνάτην μέρα ἀπὸ τὸν καταστρεπτικώτερο σεισμό, τῆς Πέμπτης 21ης Ἀπριλίου, σὲ πολλὲς σκηνές, ἀκόμα καὶ σὲ σαραβαλισμένα σπίτια ἔβλεπες κρεμασμένο ἕνα «Μάη» ἀπὸ λουλούδια, χαιρετισμὸ τῆς ἀνοιξιῆς, ἐλπίδα μιᾶς ἀνοιξιῆς καὶ γιὰ τοὺς πονεμένους.

Φυσικὰ αὐτὲς οἱ ἐλπίδες ἐγέννησαν μιὰ ἱερὴ ὑποχρέωσι γιὰ τὴν συνέχεια. Γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἀποκατάστασι τῶν σεισμοπαθῶν. Τὴν πρώτην συμπαράστασι, πού τοὺς ἔδωσε τὴν ἐλπίδα, δὲν πρέπει νά τὴν ἀκολουθήσῃ ἡ ἀπογοήτευσις. Αὐτὸ ἄς γίνῃ ἕνα σύνθημα ὅλων μας. Δὲν θά ἀρκέσῃ μόνον μιὰ χρηματικὴ εἰσφορά. Χρειαζέται κάτι περὶσσότερο: Ἡ πνοὴ τῆς ἀγάπης. Εἶδαμε ἕνα παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἀγάπης στὴ Δράκεια, τὸ χωριὸ τοῦ Πηλίου πού ἔπαθε τὴν δεινότερη καταστροφὴ<sup>(1)</sup>. Ἐνας ἰδιώτης ἀνέλαβε τὰ ἔξοδα λειτουργίας ἐνὸς ὑγειονομικοῦ σταθμοῦ ἐκεῖ πάνω, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Δὲν ἀρκέσθηκε ὅμως σ' αὐτό. Τὸν εἶδαμε νά παρακολουθῆ αὐτοπρόσωπα τὴν λειτουργία του. Σὰν νά ἦταν δική του ἐπιχείρησις.

Οἱ διάφορες ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις πρέπει σὲ μιὰ τέτοια καταστροφὴ νά δώσουν μιὰ εὐκαιρία τονώσεως τῆς ἀλληλεγγύης. Πολλὰ θά μπορούσαν νά γραφοῦν

(1) Τὸ χωριὸ αὐτό—1200 περίπου κατοίκων—ἔχει ὑποστῆ μιὰ σειρά καταστροφῶν. Στις 13 Σεπτεμβρίου 1943 βομβαρδίζεται γιὰ ἀντίποινα στὴ δρᾶσι τῶν ἀνταρτῶν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Στις 18 Δεκεμβρίου 1943 ἐκτελοῦνται ὅπως στὰ Καλάβρυτα στὸ κέντρον τοῦ χωριοῦ 116 ἄντρες του. Τώρα ὅλα τὰ σπίτια του καὶ οἱ θαυμάσιες ἐκκλησιές του, τοῦ 16ου αἰῶνα, ἐρείπια.



ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ἄς ἀρκεσθοῦμε ὅμως σὲ ἓνα παράδειγμα ἀπὸ μία μονάχα ἐπαγγελματικὴ τάξι, γιὰ νὰ σκεφθῆ ὁ καθένας ἀνάλογες ἐφαρμογές. Στὸν Βόλο ὑπηρετοῦν ἑκατὸν εἴκοσι δύο δικηγόροι. Ἐπερνοῦσαν καὶ πρὸ τοῦ σεισμοῦ δυσκολίες λόγῳ τῆς γενικῆς κρίσεως τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς περιοχῆς πού, ἄς σημειωθῆ, μαστίζεται ἀπὸ δεινὴ ἀνεργία τὰ τελευταία χρόνια. Μετὰ τὸν σεισμό, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀχρηστεύσει τῆς ἐπαγγελματικῆς τῶν στέγης, οἱ δικηγόροι τοῦ Βόλου ἀντιμετωπίζουν ὅταν οἰκογενεῖαρχαι ἢ προστάται οἰκογενειῶν πρόβλημα τοῦ ψωμοῦ, κατὰ κυριολεξίαν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀθεράπευτης ἀνεργίας πού θά βαρύνῃ τὴν τάξι τους. Τοῦλάχιστον γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν τεσσάρων μηνῶν τοῦ καλοκαιριοῦ θά ἔλυνε τὸ πρόβλημά τους μιὰ χρηματικὴ ἐνίσχυσις 10.000 δραχμῶν γιὰ τὸν καθένα, δηλαδή (ἂν λογαριάσωμε ἀκόμα ὅτι καὶ οἱ 122 θὰ ἔχουν αὐτὴ τὴν ἀνάγκη) 1.220.000 δραχμῶν γιὰ ὅλους. Τῆς 488.000 ἀπ' αὐτὲς τῆς διέθεσε ἡδη τὸ Ταμεῖον Νομικῶν ὑπὸ τύπον ἀτόκου μακροχρονίου δανείου. Οἱ 722.000 πού μένουσιν θά ἡμποροῦσαν νὰ καλυφθοῦν ἔαν 3.000 ἀπὸ τοὺς ὑπερδπλασίους δικηγόρους τῆς Ἑλλάδος ἔδιναν στὸν ἔρανο πού γίνεται μεταξὺ τους, 250 κατὰ μέσον ὄρον δραχμὲς ὁ καθένας ἁμέσως ἢ σὲ δόσεις. Μιὰ ἀντίστοιχη πρᾶξι ἀλληλεγγύης καὶ σὲ ἄλλες ἐπαγγελματικὲς τάξεις δὲν θά εἶχε μόνον οἰκονομικὴ ἀξία. Θά ἀνέβαζε τῆς ἐπαγγελματικῆς ὁργανώσεις σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο. Κανένας δὲν θά εἶχε νὰ βλαπτῆ ἀπὸ αὐτό. Καὶ ταυτόχρονα θά μποροῦσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ βοηθούμενοι κάποια ὑπηρεσία στὴν ἀνόρθωσι τοῦ κατεστραμμένου τόπου νὰ προσφέρουν.

Ἄν γιὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς ὁργανώσεις ὁ σεισμός δίνει μιὰ εὐκαιρία ἐκδηλώσεως τῆς ἀλληλεγγύης, γιὰ τῆς καθαυτῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ὁργανώσεις καὶ τὰ Ἰδρύματα εἶναι ἢ κατ' ἔξοχην εὐκαιρία δράσεως. Οἱ ὁργανώσεις αὐτὲς πρέπει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς καταστροφῆς νὰ προσέλθουν στὴν ἐπιστράτευσι αὐτῆς τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ τὴν προθυμία τὴν διαπιστώνει κανεὶς μὲ συγκίνησι στὶς τε-

λευταῖες δοκιμασίες. Ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ὁ Ἐρανος Βορείων Ἐπαρχιῶν, τὸ Ἐθνικὸ Ἰδρυμα, οἱ Πρόσοχοι καὶ αἱ Ὀδηγοί, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε ἔτσι πρόχειρα καὶ χωρὶς νὰ ἐξαντλήσωμε ὅλες τῆς περιπτώσεις, μερικὲς ἀπὸ τῆς ὁργανώσεις πού δὲν συνδέονται τόσο ἄμεσα μὲ τὸ περιοδικό, ὥστε νὰ ἐμποδιζώμαστε νὰ τῆς προβάλωμε ἐδῶ, ἔδωσαν τὸ παρόν.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ προσφορὰ αὐτὴ κάποτε ἔχει μεγαλύτερη ἀξία, ἂν γίνεται ἀργότερα καὶ ὄχι στὴν πρώτη φάσι τῆς καταστροφῆς. Γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νὰ δημιουργηθῆ ἐπὶ τόπου περισπασμὸ μᾶλλον παρὰ ἐνίσχυσι στὶς Ἀρχὰς πού δίνουν τῆς πρώτες βοήθειες. Ὅταν ὅμως ὁ πρῶτος πυρετὸς πέση, τότε, κυρίως τότε, ἡ συμπαράστασις τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ὁργανώσεων εἶναι πολὺτιμη. Δὲν μπορεῖ ἐδῶ νὰ μὴ θυμηθοῦμε τὴν συμβολὴ ἐκείνου τοῦ λόχου τῶν φοιτητῶν καὶ νέων ἐπιστημόνων—σὲ ἄλλες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ δίδεται ἡ εἰκόνα—πού ἐργάστηκαν τὸ περσινὸ καλοκαίρι μαζὺ μὲ τὸ στρατό, μὲ τὸν κασμᾶ καὶ μὲ τὸ φτυάρι στὴν ἀνοικοδόμησι τῶν σπιτιῶν τῆς Θεσσαλίας. Τέτοιου εἶδους «θερινὲς διακοπὲς» ξεκουράζουν ὅλο τὸ ἔθνος. Καὶ ἡ Μαγνησία δίνει τώρα μιὰ νέα εὐκαιρία σὲ ὅσους θέλουσιν νὰ συνεχίσουν.

#### Ἡ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Δὲν θά δώση τοῦτο τὸ ἄρθρο λεπτομέρειες στὸ θέμα αὐτό. Μερικὰ συμπεράσματα ὅμως βγαίνουν ἀπὸ τὴν πρόσφατη πείρα τῶν σεισμῶν. Πρῶτον, τὸ νὰ βρεθῆ τὸ ταχύτερο στὸν τόπο τῆς καταστροφῆς τὸ Κράτος μὲ τοὺς ἐκπροσώπους του εἶναι μιὰ καλὴ ἀρχὴ τῆς συμβολῆς του. Ἐπειτα ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Σχεδίου Ἐκτάκτου Ἀναγκῶν, ὅταν βρεθῆ ὁ κατάλληλος «συντονιστής», λύει μὲ τὸν θετικώτερο τρόπο τὸ πρόβλημα τῶν πρώτων βοηθειῶν. Τὸ Σχέδιον αὐτὸ προβλέπει τὴν ἀνάθεσι εἰς ἓνα πρόσωπο—συντονιστὴ—τῆς διοικήσεως τῆς κρατικῆς μηχανῆς στὴν περιοχὴ τῆς ἀνάγκης. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ὑπακούουσιν σὲ ἓνα ρυθμὸ ἐπιστρατεύσεως, ὑπάγονται ὅλοι στὸν ἀνώτατο συντονιστὴ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαρτῶνται καὶ αἱ μετα-

κινήσεις των καὶ ὑποχρεοῦνται εἰς 24ωρον ἐργασίαν. Μία ἀτμόσφαιρα πολεμικοῦ συναγερωμοῦ δημιουργεῖται ἔτσι καὶ διευκολύνει τὸν συντονισμό καὶ τὴν ἄμεση παροχὴ τῶν πρώτων βοηθειῶν στὸν τόπο ποῦ ἐνέσκηψε ἡ ἀνάγκη. Στὸ Βόλο, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Σχεδίου θύμισε ἡμέρες ἐπιστρατεύσεως. Τὸ Ἐπιτελεῖο τοῦ συντονισμοῦ ἐστεγάσθηκε σὲ σκηνές στὸ Γυμναστήριο, μέσα στὴν πόλι. Οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες ἐγκατεστάθησαν ἔξω ἀπὸ τὸν περιβόλο τῆς Νομαρχίας, μέσα σὲ ξύλινα τροχόσπιτα ποῦ ἤλθαν ἀμέσως ἀπὸ τὰ ὑδραυλικά ἔργα τῆς Θεσσαλίας. Ἐδιάβαζες τὸν τίτλο κάθε ὑπηρεσίας γραμμένο μὲ κλωλιά ἐπάνω σὲ κάθε τροχόσπιτο καὶ οἱ πολῖται ἄρχισαν νὰ ἐξυπηρετοῦνται ἀμέσως. Στὸ λιμάνι τὸ ἀρματαγωγὸ ξεφόρτωνε ἐφόδια. Οἱ «μπουλντόζες» ἐσάρωναν τὰ ἐρείπια, οἱ ἄνδρες τοῦ μηχανικοῦ, μὲ κράνη στὸ κεφάλι ἐγκρέμιζαν τὰ ἐτοιμόρροτα σπῖτια.

Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀρνηθῆ ὅτι στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ Σχεδίου αὐτοῦ ὁ Βόλος ἔδωσε μία αἰσιόδοξη πείρα. Παρὰ τὶς βάσιμες ἴσως ἐπιφυλάξεις καὶ τὰ παράπονα ποῦ ἀκούστηκαν, εἶναι γεγονός ὅτι ἡ πρόχειρη στέγασις τῶν κατοίκων ἐπραγματοποιήθηκε στὸν Βόλο ἀπὸ τὰ πρώτα εἰκοσιτετράωρα. Καὶ στὶς δέκα ἡμέρες ὑπῆρχαν πιά ἀζήτητες σκηνές. Ἐπίσης μὲ διανομὲς ψωμοῦ καὶ βασικῶν τροφίμων ἀντιμετωπίσθη στοιχειωδῶς τὸ πρόβλημα ἐπισιτισμοῦ τῶν πρώτων ἡμερῶν. Ἀπὸ τὰ τμήματα τοῦ μηχανικοῦ, ἀνόηχτηκαν οἱ δρόμοι, γκρεμίστηκαν τὰ ἐπικίνδυνα ἐρείπια.

Γενικώτερα, ἡ συμβολὴ τοῦ Στρατοῦ σὲ τέτοιες περιστάσεις εἰρηνικῶν πολέμων εἶναι ιδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτη, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἰδίων τῶν σεισμοπαθῶν. Πολύτιμα διδάγματα στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔδωσε ἡ ἀνοικοδόμησι τῶν χωριῶν τῆς Θεσσαλίας μὲ τὴν ἐποπτεία καὶ βοήθεια τοῦ Στρατοῦ καὶ μὲ τὴν αὐτοστέγασιν. Ἐκεῖ ὁ σεισμός γκρέμισε σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἄλλιες τρώγλες καὶ στὰ ἐρείπιά τους ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἐντατικὴ δουλειὰ καὶ νοικοκυρεμένη διαχειρίσις ἔχτισε ἀνθρωπινὲς κατοικίες. Δύο δωμάτια, κουζίνα καὶ χρειώδη γιὰ κάθε οἰκογένεια, ποῦ ὅμως δὲν κόστισαν πάρα πάνω ἀπὸ

18.000 νέες δραχμές.

Γιὰ νὰ γίνῃ ὅμως αὐτὸ, χρειάσθηκε, ὅπως μαθαίνουμε, σκληρὸς ἀγὼν γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ ἀσυνεῖδητοι ἐκμεταλλεῖται τέτοιων εὐκαιριῶν, καὶ ἐφευρετικὸς γιὰ νὰ ἐλαττωθῆ τὸ κόστος τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν ὑλικῶν. Ἐνα παράδειγμα: Οἱ κατασκευασταὶ τοῦβλων τῆς περιοχῆς συνασπίσθησαν τότε, ὄχι γιὰ νὰ συμβάλουν μὲ ἐκπτώσεις, ἀλλὰ γιὰ νὰ χωρίσουν σὲ «ζῶνες ἐπιρροῆς» τὴν σεισμόπληκτη περιοχὴ καὶ ν' ἀνεβάσουν τὶς τιμές. Ἄλλὰ ὁ Στρατὸς (εὐτυχῶς ὑπάρχει καὶ ἡ ἐντιμὴ δραστηριότης) ἔφερε τοῦβλα, φθηνότερα... ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Εὐβοία καὶ ἀπὸ ἄλλου! Δὲν εἶναι δουλειὰ μας νὰ ἀποσιωποῦμε τέτοιες ἐπιτυχίες τῶν πνευματικῶν ἀγωνιστῶν ποῦ τοὺς τιμᾷ ἓνα τέτοιο ἐπίτευγμα!

#### ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ

Γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν κλῆρο δηλαδὴ καὶ τὸν πιστὸ λαό, ὁ σεισμός μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνῃ μίαν εὐκαιρίαν ἐξορμήσεως πνευματικῆς. Δὲν ἐννοοῦμε φυσικὰ ἐδῶ τὴν σπουδὴ νὰ ἀποδώσῃ ὁ πιστὸς στὰ θύματα ιδιαίτερη ἀμαρτωλότητα, τὴν ὥρα ποῦ αὐτὰ ζητοῦν ἐνίσχυσι καὶ παρηγοριά. Αὐτὴ τὴ βιασύνῃ ποῦ εἰρωνεύεται ὁ ἴδιος ὁ Κύριος (?). Ποιὸς ἄλλος ὅμως ἀπ' τοὺς πιστοὺς θά ἦταν ἀρμοδιώτερος γιὰ νὰ διακηρύξῃ τὴν ἐπιστράτευσι τῆς ἀγάπης ἢ γιὰ νὰ μεταδώσῃ θάρρος καὶ δύναμι στὸν τρομαγμένο λαό. Ἀκόμα, γιὰ νὰ γίνῃ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀνθρωπιᾶς, μέσα στὴ σκηνή, στὴν γειτονιά, στὸ δρόμο τῆς κατεστραμμένης περιοχῆς;

Δὲν εἶναι στὸ θέμα αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου νὰ κἀνῃ μίαν κριτικὴ ἢ ἓναν ἀπολογισμό γιὰ τὸ τί ἔγινε στὸν τομέα αὐτὸν στὰ Ἴονια, στὴν κεντρικὴ Θεσσαλία, στὸν Βόλο καὶ τὴ Μαγνησία. Εἰδικώτερα ἄς δεῖξωμε τὴν ἀγάπην μας στὴν Διοικοῦσα Ἐκ-

(2) «ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ, ἐφ' οὓς ἔπεσον ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωάμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφείλεται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐάν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὁμοίως ἀπολεισθε» (Λουκ. ιγ' 4-5).

κλησία μὲ τὸ νὰ μὴ μιλήσωμε καθόλου γιὰ τὴ συμβολή της στὴν ἐφετεινὴ δοκιμασία τοῦ Βόλου. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει φυσικὰ τὸν κάθε ἕνα νὰ κἀνὴ τὸ δικό του ἀπολογισμό καὶ τὴν δική του κριτική.

Ἐδῶ, ἴσως, ἕνα πρέπει ἀκόμα νὰ προστεθῆ γιὰ νὰ κλείσῃ αὐτὸ τὸ ἄρθρο. Ἡ ἐποχή μας ἔχει τὸ τραγικὸ προνόμιο νὰ πλησιάσῃ νὰ ἐξαντλήσῃ τὸν κατάλογο τῶν μεγάλων δοκιμασιῶν. Ὁ λαὸς μας εἶδε τὴν ἐπιδρομὴ ἄλλοφύλων, τὸν λιμό, τὴν μάχαιρα, τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, τὸν αἰφνίδιο θάνατο. Τώρα βλέπει καὶ τὸν σεισμό. Γιὰ τὸν Ἕλληνα πιστὸ αὐτὴ ἡ ἐποχὴ πρέπει νὰ γίνῃ ἐποχὴ ἀνανεώσεως, ἐποχὴ «ἐπιστρατεύσεων τῆς ἀγάπης», γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸ ἄρθρο ποῦ θὰ πρέπῃ νὰ δανείζῃ τὸν τίτλο του κάθε τόσο στὴν πέννα μας, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὰ διδάγματα τῆς πείρας ἀπὸ τέτοιες ἐξορμήσεις<sup>(3)</sup>.

(3) Πρὸβλ. Ἰ. ε. ρ. Ἰ. Κοτσώνη: «Ἐπιστρατεύσεις ἀγάπης» (Ἀκτίνες, τ. 1949 σ. 256 ἐπ.). Σχετικὰ εἶναι καὶ τὰ ἐπό-

Ἔγινε ὁμως στὸ ἔθνος μας αὐτὴ ἡ ἐπιστρατεύσεις στὴν ἔντασι καὶ ἔκτασι ποῦ χρειάζεται; Μά, ἂν γινότανε, τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀκόμα, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ γενεὰ δλόκληρη, ἡ ἀθλιότης τῆς προσφυγικῆς τρώγλης. Δὲν θὰ ὑπῆρχαν σ ἡ μ ε ρ α, γύρω στὴν Ἀθήνα, ἄνθρωποι ποῦ πολεμοῦν νὰ χορτάσουν τὴν πείνα τοὺς μὲ λαχανίδα ἀλάδωτη!

Δ. ΠΕΥΚΙΩΤΗΣ

ΜΕΝΑ: Τίμωνος Παρμενᾶ: «Καινούργιοι Πρόσφυγες» καὶ «Τὸ δράμα τῆς Ἑλληνικῆς Ὑπαίθρου» (Ἀκτίνες τ. 1949 σ. 353 ἐπ. καὶ 449 ἐπ.) καὶ Ἰ. ε. ρ. Ἰ. Κοτσώνη: «Τὸ δέμα Ἐπαναπατρισμοῦ» καὶ «Γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῶν συμμοριοπλήκτων» (Ἀκτίνες, τ. 1950 σ. 144 ἐπ. καὶ 193 ἐπ.) Γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τέτοιων «Ἐπιστρατεύσεων» ἀξίζει νὰ διαβασθοῦν τὰ στοιχεῖα ποῦ δίδει τὸ τεύχος «Γιὰ μιὰ καινούργια Ἑλλάδα» (Ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς», Ἀθήναι 1950, σελ. 30 ἐπ.).

## Η ΑΡΧΗ

Μὲ τ' ὀρθρινὸ πουλὶ μαζί  
 μι' αὐγὴ εἶχαμε κινήσει·  
 κείνο—ποιὸς ξέρει;—γιὰ ἕνα δεντρὶ  
 κι' ἐγὼ γιὰ ἕνα ξωκκλήσι...

Μοσκοβολοῦσε ἡ στράτα ὀγρή,  
 δροσόλουστη ὄλη ἡ πλάση·  
 κι' ἡ ἐκκλησιά: ὡς ποιά χαρὰ  
 ἡ ψυχὴ νὰ πρωτοφτάσῃ;

Θέ μου! Ὅλα ἀστράφταν μέσα ἐκεῖ,  
 Ἀγάπη, Ἐλπίδα, Πίστη!  
 Πλάϊ μου, ἐντός μου, ἦρθες Ἐσὺ,  
 κι' ὅποια ἡ κατάρρα ἐσθύστη!...

—Ὁρα γλυκειά, τότε ἄρχισε,  
 μέσ' στ' ἄγιο φῶς λουσμένη,  
 ἡ νέα ζωὴ ἀπὸ ἄγνωρη  
 χαρὰ πλημμυρισμένη...

Σ. ΒΟΡΙΝΟΣ

## ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΕΥΟΜΕΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ

Δέν είναι μόνον αἱ ἐπίσημοι καὶ ὠργανωμένα διαμαρτυρίαι τῶν νέων ἱατρῶν, αἱ ὁποῖαι φέρουν εἰς τὸ προσκήνιον τὴν ὁμολογουμένως δραματικὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν περιέρονται οἱ περισσότεροὶ ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταπανεπιστημιακῆς τῶν εἰδικεύσεως. (Τρία ἕως ἕξ ἔτη ἀναλόγως τῆς εἰδικότητος). Δέν εἶναι μόνον αἱ προσπάθειαι τῶν ἀρμοδίων ἱατρικῶν συλλόγων. Εἶναι καὶ ἄλλου εἴδους «διαμαρτυρία», προσωπικῆς φύσεως, περισσότερο ὁμως συγκλονιστικαί, ὅπως ἦτο πρὸ τριῶν ἐτῶν ἡ αὐτοκτονία μιᾶς ἱατροῦ εἰδικευομένης εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα νοσοκομεία τῶν Ἀθηνῶν, μόνον καὶ μόνον διότι ἔπρεπε καὶ διὰ τὰ εἰσιτήρια τοῦ τραίμ ἀκόμη, νὰ προστρέξῃ εἰς τὸ πατρικὸν βαλάντιον!

Προκειμένου νὰ ἴδωμεν εἰς τὰ κυριότερα σημεῖα τῆς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, ἀξίζει ἰδιαίτερος νὰ τονίσωμεν δύο πράγματα. Πρῶτον, ὅτι ἡ εἰδίκευσις ἔρχεται ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ὀλόκληρον δεκαετίαν μόχθων διὰ τοὺς περισσότερους (ἕξ ἕως ἑπτὰ ἔτη πανεπιστημιακῶν σπουδῶν καὶ τρία ἕως τέσσαρα ἔτη στρατιωτικῆς θητείας). Δεύτερον, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος διότι, ὄχι μόνον ὁ τίτλος τοῦ εἰδικοῦ χρειάζεται καὶ εἰς τοὺς ἱατροὺς τῶν μικρῶν ἀκόμη πόλεων, ἀλλὰ διότι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ ἐξασκήσουν εἰς χωριά, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀντεπεξέλθουν ἐπιστημονικῶς, ἂν δὲν ἀποκτήσουν μιὰν πείραν νοσοκομειακὴν ἐπὶ τῶν βασικῶν κλάδων τῆς Παθολογίας, Χειρουργικῆς καὶ Μαιευτικῆς καὶ τὴν πολύτιμον ἐκείνην πείραν μερικῶν ἀπλῶν, ἀλλὰ χρησιμωτάτων ἐργαστηριακῶν ἐξετάσεων.

Ἐνῶ ὅμως, κατὰ τὸν νόμον, οἱ ἱατροὶ οὗτοι θεωροῦνται ἱκανοὶ νὰ ἐξασκήσουν τὴν ἱατρικὴν ὡς «γενικοὶ ἱατροὶ» ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν ἕως καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα χωριά—δηλ. ὑπὸ τὰς πλέον ἀντιζήτους συνθήκας—ὅταν ἔλθουν εἰς τὰ Νοσοκομεία διὰ τὴν ἀπόκτησιν εἰδικότητος δὲν θεωροῦνται παρὰ «μαθηταί», οἱ ὁποῖ-

οι, ἂν κοπιᾶζουν, ἀποζημιοῦνται μὲ τὴν παρεχομένην μὲροφωσίαν.

Θ' ἀντέλεγε κανεὶς ὅτι οὐδεὶς «μαθητευόμενος» καὶ «εἰδικευόμενος» εἰς οἰονδήποτε ἄλλον κλάδον (βιομηχανικόν, βιοτεχνικόν, ἐπαγγελματικόν) εἰδικεύεται ἀμισθί. Αὐτὰ ταῦτα τὰ Νοσοκομεία «προκειμένου νὰ στρατολογήθωσιν ἀδελφαί-νοσοκομοὶ εἰς τὰς Σχολάς, συνοδεύουν τὴν πρόσκλησιν μὲ παροχὰς στέγης, τροφῆς καὶ ἱματισμοῦ καὶ μὲ ὑπόσχεσιν βεβαίου διορισμοῦ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν» (βλ. ὑπόμνημα εἰδικευομένων ἱατρῶν. Δελτίον Ι. Σ.Α. ὑπ' ἀρ. 12/54). Καὶ εἰς τὴν ἀντίρρῃσιν ταύτην δὲν θὰ ἴσχωσιν οὐδεμία λογικὴ ἀπάντησις. Ὅμως δὲν εἶναι οὔτε κἀν ἔτσι τὰ πράγματα. Διότι εἰς τὴν πραγματικότητα τὰ διάφορα Νοσοκομεία, μὴδὲ τῶν Πανεπιστημιακῶν ἐξαιρουμένων, ὅπως τονίζει ἰδιαίτερος τὸ ἀναφερθὲν ὑπόμνημα, δὲν ἔχουν οὐδὲν διδακτικὸν πρόγραμμα διὰ τοὺς εἰδικευομένους μὲ κανονικὸν ὠράριον διδασκαλίας καὶ συγκεκριμένα θέματα καλύπτοντα τὴν εἰδικότητα. Οἱ «εἰδικευόμενοι» ἀναλαμβάνουν εὐθὺς ἀμέσως ὑπεύθυνα ἱατρικὰ καθήκοντα (κλινικὴ ἐξέτασις ἀσθενῶν, νοσηλεία, παρακεντήσεις, ἐργαστηριακαὶ ἐξετάσεις, εἰδικώτεροι ἐπεμβάσεις κ. ἄ.). Διὰ τῆς ἐργασίας τῶν καθίσταται δυνατὴ ἡ λειτουργία κλινικῶν 50 ἕως καὶ πλέον τῶν 100 κλινῶν μὲ ἓνα ἢ τὸ πολὺ δύο ἐσωτερικὸς βοηθὸς (ἐμμίσθους). Καὶ ὁ πλέον ἀδαὴς ἀντιλαμβάνεται, ὅτι εἰς τοιαύτας κλινικάς, ὅπου τόσοι ἐκ τῶν ἀσθενῶν ἔχουν ἀνάγκην συνεχοῦς ἱατρικῆς συμπαράστασις, θὰ ἦτο ἀνθρωπίνως ἀδύνατον ν' ἀντεπεξέλθῃ τὸ ἔμμησον προσωπικόν.

Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία τῶν «εἰδικευομένων» ἱατρῶν μεταφράζεται εἰς ἔσοδα, εἰς αὔξησιν τῶν πόρων καὶ τῆς δυναμικότητος διὰ τὰ Νοσοκομεία. Καί, ὅπως σημειῶναι διὰ τὰ ἀναφερθὲν ὑπόμνημα, ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἡ θέσις τῶν ἀμισθῶν ἱατρῶν καὶ ἡ σχέσις τῶν πρὸς τὰ Νοσοκομεία μεταβάλ-

λεται ἄρδην. Τὸ ἔργον τῶν ἐξομοιοῦται πρὸς ἐκεῖνο τῶν προϊσταμένων τῶν. Καθίσταται παροχὴ ἐπαγγελματικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ ἐργασία τῶν δὲν ὠφελεῖ ἑαυτοὺς μόνον. Ὄφελει καὶ τὰ ἰδρύματα καὶ τὸ κοινόν. Εἶναι ἄσκησις τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος μὲ θετικὸν οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐμπίπτει κατὰ συνέπειαν εἰς τοὺς γενικοὺς καὶ εἰδικούς νόμους περὶ ἀσκήσεως τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος, γεννᾷ δὲ διὰ τὰ ἴδρύματα σαφεῖς καὶ συγκεκριμένας οἰκονομικὰς ὑποχρεώσεις.

Καὶ ἐπὶ τέλους, θὰ εἶχε κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι, ἔστω ἐξελίσσονται ἐπιστημονικῶς οἱ «εἰδικευόμενοι». Ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τῇ βοηθείᾳ τῶν αὐτῶν «περιστατικῶν», τῆς ἰδίας κλινικῆς, δὲν ὠφελούνται ἐπιστημονικῶς καὶ οἱ προϊστάμενοι, ἀπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς κλινικῆς καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ, μέχρι τῶν βοηθῶν; Βάσει τῆς κρατούσης λογικῆς, δὲν θὰ ἔπρεπε οὔτε αὐτοὶ ν' ἀμείβωνται! Πολλὸν περισσότερο, καθ' ὅσον ἀπὸ τὰ περιστατικά τῆς κλινικῆς καταρτίζουσιν τὰς π ρ ο σ ω π ι κ ᾶ ς τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, βάσει τῶν ὁποίων ἀποκοτῶν τίτλους καὶ φήμην, δηλ. προσωπικὰ ὠφέλη.

Τὸ θέμα λοιπὸν τῆς ἄνευ οἰασδήποτε ἀμοιβῆς εἰδικεύσεως ἀπογυμνοῦται εὐκόλως ἀπὸ τεχνητὰς δικαιολογίας καὶ παραμένει αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον εἶναι: ζήτημα ἐκμεταλλεύσεως τόσων ἱατρῶν ἀπὸ μέρους τόσων νοσηλευτικῶν ἰδρυμάτων(1).

Τὴν ἐγκληματικὴν αὐτὴν κατάστασιν οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἀπεφάσισε νὰ διορθώ-

σῃ. Μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διανοίγωνται ἐνώπιον τῶν νέων ἱατρῶν δύο δρόμοι.

Ἡ νὰ ἐξασκήσουν ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν ἱατρικὴν εἰς χωριὰ καὶ νὰ συγκεντρώσουν χρήματα διὰ τὴν τριετῆ-ἐξετητὴ εἰδικευσὶν ἢ νὰ παραμείνουν εἰδικευόμενοι ὑπὸ τὰς περιγραφείσας συνθήκας.

Ἡ πρώτη λύσις φαίνεται σχετικῶς ἀπλῆ. Ὅμως ὁ ἱατρός εἰς τὴν ἐπαρχίαν πρέπει νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἀναφερθεῖσαν κλινικὴν πείραν. Ὁ νέος πτυχιούχος βεβαίως δὲν τὴν διαθέτει. Ἄρα ἐξαναγκάζεται νὰ ἐξασκήσῃ καὶ μάλιστα ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας, χωρὶς τ' ἀπαραίτητα ἐπιστημονικὰ ἐφόδια. Ἄν ὅμως τελικῶς μεταβῇ, μὴ λησμονῶμεν ὅτι θὰ πιέζεται διαρκῶς ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξοικονομήσεως ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων χρημάτων εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν βραχύτερον διάστημα. Οἰκογενειακὰ χρεῖ ἢ ὑποχρεώσεις, δημιουργία σταδιοδρομίας, προσπάθεια διὰ τὴν δημοσιογενίαν οἰκογενείας (εἶναι ἤδη περὶ τὸν τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του) τὸν πιεζόν ἀσφυκτικῶς. Καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῶμεν τὴν καλλιτέραν περίπτωσιν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχει νὰ φροντίσῃ παρὰ μόνον διὰ τὰ ἔξοδα τῆς μελλοντικῆς εἰδικεύσεως καὶ τότε τὰ πράγματα δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλα. Τὸ ποσὸν τῶν 2.000 δραχ. μηνιαίως, σχεδὸν δὲν ἐπαρκεῖ διὰ νὰ ζῆσιν κανεὶς στοιχειωδῶς καὶ ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς εἰδικεύσεως (συγγράμματα, περιοδικὰ, ἀπαραίτητα ὄργανα κλπ.). Ἀλλὰ, ἔστω καὶ μὲ αὐτό, θ' ἀπαιτηθῶν περὶ τὰς 72-144.000 δραχ. διὰ τὰ 3 ἕως 6 ἔτη τῆς εἰδικεύσεως. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ νέος ἱατρός, ὁ ἐργαζόμενος εἰς χωριὰ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν χρειάζεται νὰ βοηθῇ καθόλου τὴν οἰκογενειάν του καὶ ἂν ἀκόμη κατορθώσῃ ν' ἀποταμιεύῃ 2.000 δραχ. τὸν μῆνα (δηλ. τὰ μηνιαῖα του ἔσοδα νὰ εἶναι περίπου 4-5 χιλιάδες δραχ.), ἄλλο θὰ χρειασθῇ τρία ἕως ἕξι ἔτη διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τ' ἀπαιτούμενα διὰ τὴν εἰδικότητα.

Εἶναι γνωστὸν ὅμως ὅτι αἱ ἐπαρχίαι μας δὲν εἶναι χρυσωρυχεῖα. Οὔτε τὰ εἰσοδήματα τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἐπιτρέπουν πάντοτε τὴν «πολυτέλειαν» τῆς ἱατρικῆς περιθάλψεως. Μὲ τοιαύτην «πελατείαν» πῶς νὰ ἐξοικονομήσῃ ὁ ἱατρός ἐ ν τ ῖ μ ω ς κ ι-

(1) Ἄς προσεθῇ καὶ τοῦτο τὸ σπουδαιότατον ὅτι δηλ. ἡ στάσις τῶν νοσηλευτικῶν ἰδρυμάτων ἀπέναντι ὄλων τῶν ἱατρῶν πλέον, εἰς περίπτωσιν ἀσθενείας τῶν εἶναι περίπου ἀχαρκτηριστος. Διότι ἐνῶ πάντες οἱ ὑπάλληλοί των, μέχρι καὶ τῶν δακτυλογράφων ἢ τῶν τραπεζοκόμων, ἐν περιπτώσει νόσου δικαιουῦνται δωρεὰν περιθάλψεως, ἐνῶ αἱ μαθήτριαί των Σχολῶν Ἀδελφῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤρχισαν κἂν εἰδικευόμεναι, δικαιουῦνται δωρεὰν περιθάλψεως εἰς θέσεις, οἱ ἱατροὶ—πάντες οἱ ἱατροὶ—δὲν δικαιουῦνται τοιαύτης βοηθείας! Καὶ μόλις τελευταίως κατώρθωσαν(!) νὰ δικαιουῦνται μιᾶς ἐκπτώσεως 50% εἰς τὴν τρίτην θέσιν!!



νοῦ μενος δλόκληρον αὐτὴν τὴν περιο-  
σίαν; Καὶ τὴν χρειάζεται γρήγορα! Διότι  
ἡ ἡλικία προχωρεῖ. Ἄν ἐργασθῆ τέσσα-  
ρα μόνον ἔτη εἰς ἐπαρχίαν, θ' ἀποκτήσῃ ει-  
δικότητα περὶ τὸ 40ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.  
Σκέπτεσθε σταδιοδρομίαν ἀρχομένην εἰς  
τοιαύτην ἡλικίαν πλέον; Ἴδου λοιπὸν ὅτι,  
ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων, ὠθεῖται εἰς  
ἓνα γρήγορον πλουτισμόν, ἄρα εἰς μίαν ἀ-  
νέντιμον ἄσκησιν τῆς ἱατρικῆς. Τὰ πάντα  
τὸν ἀναγκάζουν νὰ κερδοσκοπήσῃ μὲ τὸν  
πόνον τῶν συνανθρώπων του. Ἄν δὲν τὸ  
κάμῃ, ἡ σταδιοδρομία του θὰ κινδυνεύσῃ  
ἀνεπανορθώτως. Θὰ εἶναι βεβαίως μία ἐξό-  
χος ἡρωϊκὴ προσωπικότης, ἂν ἀντισταθῆ  
εἰς τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων. Ὅταν ὁμως  
ὑπεύθυνος διὰ τὴν τοιαύτην διαμόρφωσιν  
τῶν γεγονότων εἶναι ὁ λ ὁ κ λ η ρ ο ς ὁ κοι-  
νωνικός μας μηχανισμός, ποῖος εἶναι ἐκεῖ-  
νος, ὁ ὁποῖος θ' ἀπαίτησῃ ἀπὸ τοὺς  
νέους ἱατροὺς τοιοῦτον ἡρωϊσμόν; Θὰ εἶχε  
προηγουμένως ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὸν ἐ-  
αυτόν του μερικὰ ἀπλούστατα καὶ ἐν-  
τελῶς στοιχειώδη πράγματα, ὅσον ἀφορᾷ  
τὸ τί εἶναι δίκαιον καὶ τί ἀπάνθρωπον.

Ἡ δευτέρα λύσις εἶναι νὰ παραμείνουν  
ειδικευόμενοι ὄχι μόνον μὲ ἀνεξόφλητα τὰ  
οικογενειακὰ ἴσως χρέη, ἀλλὰ καὶ μὲ συνε-

χῆ ἐπαύξησίν των ἢ—εἰς τὴν καλυτέραν  
περίπτωσιν—μὲ συνεχεῖς ἀφαιμάξεις τοῦ  
πατρικοῦ βάλαντιου. Εἶναι προφανὴς ἡ πι-  
κρία τοῦ νέου ἱατροῦ. Καὶ μόνον ἡ συναι-  
σθησις, ὅτι εἰς ἡλικίαν 30 περίπου ἐτῶν ἐ-  
ξακολουθεῖ νὰ συνθλίβῃ οικονομικῶς δλό-  
κληρον τὴν οικογένειάν του, φθάσει νὰ ἐξη-  
γήσῃ καὶ τὰς ἀγχώδεις καταστάσεις μερι-  
κῶν καὶ τοὺς ἐξτρεμιστικούς πολιτικούς  
προσανατολισμούς περισσοτέρων καὶ τὴν  
δραματικὴν κατάστασιν ὅλων.

Τί πρέπει νὰ γίνῃ; Δύναται νὰ ἐξευρε-  
θῆ λύσις; Τὸ τελευταῖον ὑπόμνημα τῶν ει-  
δικευομένων ἱατρῶν (φύλλον 12/54 Δελ-  
τίου Ι.Σ.Α.) ἀναφέρει ἐντελῶς συγκεκρι-  
μένας λύσεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸν κοινὸν νοῦν  
φαίνονται ἐντελῶς κατορθωταί. Καὶ ἂν ἐ-  
πὶ τέλους ὑποτεθῆ ὅτι αὐταὶ αἱ συγκεκρι-  
μένας λύσεις εἶναι ἀνεφάρμοστοι, αὐτὸ δὲν  
σημαίνει ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ οὐδε-  
μία λύσις! Ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθῆ αὐ-  
τὴ ἡ κατάστασις τῆς ἀχαρηκτοῦ ἐκμε-  
ταλλεύσεως τῶν νέων ἱατρῶν. Ἄν μὴ τι  
ἄλλο, εἶναι ὀξύμωρον μία κοινωνία, ἡ ὁ-  
ποία ἀπαιτεῖ, ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἱατρόν,  
τὰς εὐγενεστέρας ἀνθρωπιστικὰς ἐκδηλώ-  
σεις, νὰ τὸν ὑποδέχεται μὲ τοιαύτην ἀπαν-  
θρωπίαν!



## ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Κάθε φορά που μία μεγάλη ιστορική περίοδος της ανθρωπότητας άφινε τη θέσι της σε μία άλλη, μέσα στην ανθρώπινη συνείδηση είχε ήδη γίνει η προετοιμασία για την μετάβασι από τόν ένα πολιτισμό στον άλλον. Στην ανθρώπινη σκέψι είχε ήδη γίνει η μεταλλαγή πολύ πριν πάρη μορφή. Δέν είναι τὰ ιστορικά γεγονότα που χαρακτηρίζουν τις διάφορες εποχές, είναι η κοσμοθεωρική αντίληψις που επικρατεί. Πώς δηλαδή βλέπει ο άνθρωπος τόν κόσμο και τόν εαυτόν του μέσα σ' αυτόν. 'Ανάλογα μέ την αντίληψι αυτή δημιουργείται και τὸ ανθρώπινο ἔργο, αὐτὸ που στο σύνολό του καλεῖται πολιτισμός.

Ἔτσι ἔγινε ἡ μετάβασις ἀπό τὴν Ἀρχαιότητα στοὺς Μεσαίωνα καὶ ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα στοὺς Νέους Χρόνους. Στὸ τέλος κάθε ἐποχῆς οἱ ἄνθρωποι ἔνοιωθαν κάτι σάν σπασίμο καὶ σάν κενό, σάν κάτι περιεργό νὰ ὑπάρχη ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ σ' αὐτὸ που ἔθεωρεῖτο κανὼν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τους. Ἐνα εἶδος σχέσεων τεταμένων ἐδημιουργεῖτο ἀνάμεσα στοὺς ἄνθρώπους καὶ τὸν πολιτισμό τους. Καὶ ὑπῆρχαν πάντα αὐτὰ τὰ ἐξαιρετικὰ πνεύματα που ἀπεδεσμεύοντο εὐκόλα, ἔκαναν γρήγορα τὸ πήδημα, γιὰ νὰ ὀδηγήσουν καὶ ἄλλους μαζί των.

Μήπως καὶ σήμερα ζοῦμε σ' ἕνα μεταβατικὸ στάδιο; Μήπως τὰ χρόνια μας, μετὰ τὰ μεγάλα κοσμοϊστορικά γεγονότα, εἶναι τὰ τελευταῖα μιᾶς ἐποχῆς, που φεύγει γιὰ ν' ἀφίση τὴ θέσι της σὲ μιὰν ἄλλη; Μήπως ἡ διάσπασις τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ βόμβα τοῦ ὑδρογόνου καὶ ὅλες οἱ μηχανές, που σπείρουν τὸ θάνατο, ἔχουν φέρει οὐσιώδεις μεταβολές στὴ θεώρησι τοῦ κόσμου; Μήπως δέν νοιώθουμε πιά ἐμπιστοσύνη στον πολιτισμὸ τῆς ἐποχῆς μας, μήπως νοιώθουμε μόνοι καὶ ξένοι μέσα σ' αὐτήν;

Ὁ καθηγητὴς Romano Guardini, σὲ μία σειρά διαλέξεων στὰ Πανεπιστήμια

τοῦ Bülingen καὶ τοῦ Μονάχου ὀμιλεῖ γιὰ τὸ τέλος τῶν Νέων Χρόνων. Καὶ ὀμιλεῖ γιὰ μιὰ καινούργια ἐποχὴ που ἔρχεται καὶ που ἀκόμη δέν ἔχει λάβει ὄνομα. Κυττάζει καθαρά, με γυμνὸ μάτι, αὐτὰ τὰ κοσμοϊστορικά χρόνια που περνᾶμε καὶ προσπαθεῖ νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ στοὺς μέλλον, σηκώνοντας τὸν πέπλο που τὸ σκεπάζει. Γυρίζει πίσω στὰ χρόνια που πέρασαν καὶ ἀνεβαίνει πάλι τὰ σκαλοπάτια, που ἀνέβηκε ὁ ἄνθρωπος μέχρις ὅτου φθάσει ἐδῶ που βρίσκεται σήμερα. Γιὰ νὰ φωνάξῃ στοὺς τέλος: Ναί, αὐτὰ τὰ χρόνια που περνᾶμε, διαφέρουν ἀπ' ὅλα τὰ προηγουμένα. Μιὰ νέα ἐποχὴ ἀναγγέλλουν κι' αὐτὴ ἡ ἐποχὴ ἀπαιτεῖ μιὰ νέα ἀνθρώπινη στάσι.

### ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Ἀκολουθώντας τὸν καθηγητὴ Romano Guardini στὴν ἔρευνά του, θὰ σταματήσωμε στὶς διάφορες ἐποχές γιὰ νὰ σημειώσωμε μερικὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα.

Πὼς αἰσθανόταν τὴν ὑπαρξί καὶ ποῖα εἰκόνα εἶχε σχηματίσει γιὰ τὸν κόσμο ὁ μεσαιωνικὸς ἄνθρωπος; Τί τὸν διακρίνει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τῆς ἀρχαιότητος καὶ τί τὸν συνδέει μ' αὐτόν; Καὶ οἱ δύο εἶχαν ἕνα σημεῖο ἐπαφῆς. Ἔβλεπαν τὸν κόσμο μέσα σ' ἕνα περιορισμένο πλαίσιο. Ἡ διαφορὰ βρίσκεται στὴ θέσι που ἔχει δοθῆ στοὺς Θεο. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῆς ἀρχαιότητος ὁ Θεὸς ὑπάρχει μέσα στον κόσμο. Ἡ σκέψις δέν ἔχει τὴ δυνατότητα, οὔτε τὴν ἐπιθυμία νὰ ξεπεράσῃ τὸν κόσμο. Ἀπωθεῖ τὸ χάος, ὅλα τὰ βλέπει σὲ μιὰ ἁρμονία, ὅλα εἶναι τάξις καὶ ὁμορφία, ὅλα εἶναι «κόσμος». Ὁ κόσμος ἔχει χαρακτῆρα θεῖο. Σάν συνέπεια, ἡ ζωὴ μένει ἐλεύθερη στὶς κινήσεις της. Ἡ φιλοσοφία βοηθᾷ τὸ θρησκευτικὸ πνεῦμα νὰ ἐξελιχθῆ ὅπως μπορεῖ. Κάθε σύστημα καὶ θεωρία εἶναι ἀνεκτή, ἀρκεῖ νὰ προσφέρῃ βάσεις. Τὸ μόνο που δεσμεύει

εἶναι ἡ ἔννοια τῆς πόλεως. Στις ἀναζητήσεις τῆς φυσικῆς, στὴ διαμόρφωσι τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς, παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ ἴδια εἰκὼν: μία ἐλευθερία γόνιμη, ἀλλὰ φοβερὰ ἐπικίνδυνη.

Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο γιὰ τὸν μεσαιωνικὸ ἄνθρωπο. Ὁ Κόσμος καὶ ἐδῶ εἶναι πεπερασμένος. Ἀπέραντος βέβαια, ἀλλὰ μὲ κάποιον τέλος. Ὁ Θεὸς ὅμως τώρα εὐρίσκειται ἐπάνω καὶ ἔξω ἀπ' αὐτόν. Δὲν εἶναι μικρὴ ἢ σημασία αὐτῆς τῆς τοποθετήσεως. Τώρα εἶναι κατορθωτὴ ἢ θεωρήσις τοῦ κόσμου μέσα σὲ γενικὰ πλαίσια, πρᾶγμα ποῦ δὲν γινόταν πρὶν. Τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμο, εἶναι ἡ κατοικία τοῦ Θεοῦ. Ἄλλα καὶ οἱ ἀντίποδες, τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐσωτερικῆς τελειότητος, εἶναι τόπος τοῦ Θεοῦ. Αὐτὰ τὰ δύο, τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀποτελοῦν τοὺς δύο πόλους, ποῦ ἀνάμεσά τους αἰωρεῖται ὁ κόσμος ὅλος. Ἡ ἀξία κάθε ὑπαρκτοῦ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὸ πόσο πλησιάζει αὐτοὺς τοὺς δύο πόλους. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅλα ἀποτελοῦν μία τάξι, ποῦ ἱεραρχεῖται ἀπόλυτα. Βασικὴ ἀρχή, ποῦ κανονίζει τὰ πάντα, εἶναι ἡ πίστις στὴν Βιβλικὴ Ἀποκάλυψι. Ἡ ζωὴ ἔχει διαποτισθῆ ἀπὸ τὴ θρησκεία σ' ὅλα τῆς τὰ σημεῖα.

Τί συμβαίνει ὅμως μὲ τὴν γνῶσι καὶ τὴ θεωρία; Στὸν τομέα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δὲν ὑπάρχει ἔρευνα, μὲ τὸν τρόπο ποῦ τὴν ἐννοοῦμε σήμερα. Δὲν γίνεται προσπάθεια νὰ ἐξερευνηθῆ τὸ ἄγνωστο, ἀλλὰ νὰ κατασκευασθῆ ἡ εἰκὼν τοῦ κόσμου σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενο τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τὰ δεδομένα τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὑπῆρξεν ἐχθρικός ὁ μεσαιὼν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα. Ὅταν ἐπέρασε ἡ πρώτη καχυποψία, ὁ μεσαιὼν ἐπῆρε τὸ ὕλικὸ τῆς ἀρχαιότητος, τὸ ἐπεξεργάσθηκε μὲ δικὰ του μέσα, τὸ ἔκανε δικό του. Δὲν ἐδημιούργησε νέο ὕλικὸ, ἀλλὰ δὲν εἶναι μικρὸ ἔργο νὰ ἐπεξεργασθῆς τὸ παλαιὸ ὕλικὸ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἔδινε αὐτὴ ἡ φροντίδα εὐκαιρία σὲ ἐμβάθυνσι καὶ ἐκλέπτυνσι, ἀδύνατη σὲ ἄλλες ἐποχές. Ἡ στάσις τοῦ μεσαιωνοῦ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἦταν ἀπλῆ καὶ ἐποικοδομητικὴ, τελείως διαφορετικὴ στὴ φύσι τῆς ἀπ'

αὐτὴν ποῦ ἐπῆρε ἡ Ἀναγέννησις. Ἡ τελευταία ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀρχαιότητα σὰν μέσο, γιὰ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν παράδοσι καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή.

Γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὸν μεσαιὼνα, πρέπει ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ προκαταλήψεις. Ὅ,τι ἔχει λεχθῆ ὡς τώρα, δὲν εἶναι ἀπόλυτα ἱστορικῶς ἠλεγμένο καί, τὸ χειρότερο, ἔχει θεωρηθῆ μὲ τὸ βλέμμα τῆς σημερινῆς ἀτομοκρατικῆς ἐποχῆς. Ἄν θεωρήσωμε σὰν μέτρο, ποῦ δίνει τὴν ἀξία κάθε ἐποχῆς, τὴν ἐρώτησι ὡς ποῦ σημεῖο ἢ ἀνθρωπίνη ὑπαρξις ἀνοίγεται πρὸς τὴν πληρότητα, ἀσφαλῶς στὸν μεσαιὼνα ἢ ἀπάντησις θὰ δώσῃ μία ἀπὸ τὶς πρώτες θέσεις. Ἔχει κατηγορηθῆ ὁ μεσαιὼν γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ἐξουσίας καὶ τὴ στέρησι ἐλευθερίας. Κρίνομε σύμφωνα μὲ τὸ ἐπαναστατικὸ πνεῦμα αὐτονομίας ποῦ χαρακτηρίζει τοὺς νέους χρόνους. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο τοῦ μεσαιωνοῦ τὸ αἶσθημα τῆς ἱεραρχίας εἶναι κάτι ποῦ τὸν φέρνει σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ ἀπόλυτο καὶ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ σχηματίζῃ μὲ τρόπο μεγαλειώδη τὴν εἰκὼνα τοῦ σύμπαντος. Ὁ δικός μας κόσμος ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ θὰ τοῦ ἐφαίνετο πολὺ πρωτόγονος.

#### Η ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Ὅλα ὅμως θ' ἀλλάξουν σὲ λίγο. Ἦλθε ὁ καιρὸς, νὰ δοκιμάσῃ ὁ ἄνθρωπος νέες πτήσεις. Νέοι δριζόντες ἀνοίγονται καὶ τὸν καλοῦν. Γιὰ νὰ πετάξῃ σ' αὐτούς, ἕνα-ἕνα θὰ ρίχνῃ τὰ ἐμπόδια. Καὶ θ' ἀποκτήσῃ ὅ,τι θαυμάζει. Θὰ ζητήσῃ αὐτονομία καὶ θὰ κερδίσῃ αὐτονομία. Θὰ ζητήσῃ γνῶσι καὶ θὰ κερδίσῃ γνῶσι. Θὰ ζητήσῃ δύναμι καὶ θ' ἀποκτήσῃ δύναμι.

Ἀλλάζει ριζικὰ ἡ θεώρησις τοῦ κόσμου κατὰ τοὺς νέους χρόνους. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ τώρα νὰ φθάσῃ στὴν ἀλήθεια μὲ δικὰ του μέσα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ παλαιότερα πρότυπα. Ἐρευνᾷ, μελετᾷ, δημιουργεῖ. Ἀρχίζει ἡ θαυμαστὴ ἀνθισις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης. Αὐτονομία εἶναι τὸ κήρυγμα τῆς ἐποχῆς. Ἡ φυσικὴ γιὰ τὴ φυσικὴ, ἢ οἰκονομία γιὰ τὴν οἰκονομία, ἢ πολιτικὴ γιὰ τὴν πολιτικὴ, ἢ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη, ἢ θρησκεία γιὰ τὴν θρησκεία καὶ ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸν ἑαυτὸ

του. Ὅλοι οἱ τομεῖς τῆς ζωῆς καὶ τῆς δραστηριότητος ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν νέα σκέψι. Ἡ ἱστορία θέτει σὲ ἀμφιβολία τὴ βιβλικὴ θεώρησι γιὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ἡ φυσικὴ ὁρίζει νέους νόμους ὑπάρξεως. Ἡ ἀστρονομία ἀνακαλύπτει ὅτι ἡ γῆ δὲν εἶναι κέντρον τοῦ κόσμου. Ἡ κοσμολογικὴ ἀντίληψις μεταβάλλεται. Βλέπει τὸν κόσμον νὰ ἐπεκτείνεται ὅλο καὶ πὺς πολὺν καὶ νὰ σπάζη κάθε ὄριο. Ὅλες οἱ σχέσεις προσανατολίζονται πρὸς τὸ ἄπειρο, τὸ χωρὶς τέλος. Ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ ἐλεύθερο, ἀπέραντο ἔδαφος γιὰ νὰ κινῆται, ἀλλὰ χάνει τὸ ἀποκλειστικὰ δικό του ἔδαφος. Καὶ νὰ, ἡ ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου τῶν νέων χρόνων. Ἡ ἀγωνία ἀνθρώπου τοῦ μεσαίωνος προήρχετο ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τοῦ κόσμου σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς ψυχῆς νὰ ἐπεκταθῆ. Τώρα ὁ ἄνθρωπος δὲν βρῖσκει ἕνα βέβαιο, δικό του ἔδαφος γιὰ νὰ στηριχθῆ.

Ἡ γῆ, κέντρον ἐνὸς κόσμου συγκεντρωμένου κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ, ἀποτελοῦσε ἰδεῶδες μέρος γιὰ νὰ τοποθετηθῆ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του. Μία θέσις ἀπόλυτα κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ, σὲ φανερὴ ὑπεροχὴ ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴ δημιουργία, ἦταν ἡ δική του. Τώρα ἡ γῆ χάνει τὴν κεντρικὴ τῆς θέσι. Πρῶτα γίνεται ἕνας κοινὸς πλανήτης, πὺς στρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀργότερα ὀλόκληρο τὸ ἥλιακο σύστημα ἐκμηδενίζεται μέσα στὸ ἄπειρο. Ὁ κόσμος γίνεται ἀπεριόριστος καὶ ὁ Θεὸς χάνει τὸ θρόνον του στὸν οὐρανόν. Μαζὺ ὅμως χάνει καὶ ὁ ἄνθρωπος τὴ θέσι του στὴ γῆ. Γίνεται ἕνα πλάσμα «τυχαῖο», πὺς βρέθηκε κάπου «τυχαῖα». Αὐτόνομο βέβαια, ἐλεύθερο νὰ πηγαίη ὅπου θέλει καὶ νὰ κάνη ὅ,τι θέλει, ἀλλὰ πὺς δὲν ἀντιπροσωπεύει πια τὸ κέντρον τῆς δημιουργίας. Στὴ σκέψι τῶν νέων χρόνων συμβαίνει αὐτὸ τὸ περίεργο: ὁ ἄνθρωπος ὑψώνει τὸν ἑαυτό του ἀπέναντι στὸ Θεόν, ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ τὸν κατεβάσῃ ἀπέναντι στὰ ἄλλα ὄντα, νὰ τὸν κάνη ἕνα ἀνεπαισθητο μόριον τῆς φύσεως, πὺς δὲν διακρίνεται βασικὰ ἀπὸ τὸ ζῶον ἢ τὸ φυτό.

Πρῶτῃ ἔννοια πὺς μεταβάλλει σημασία, εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ φυσικοῦ κόσμου. «Φύ-

σις» εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ὑπάρξεως ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι. Τὸ σύνολο τῶν πραγμάτων πρὶν ὁ ἄνθρωπος βάλῃ τὸ χέρι του, τὸ σύνολο τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ὕλης, τῆς οὐσίας καὶ τῶν νόμων. Συγχρόνως ἀποτελεῖ τὴν ἔννοια τῆς ἀξίας, τὸν ὑποχρεωτικὸ κανόνα κάθε γνώσεως καὶ ἐνεργείας, αὐτὸ πὺς εἶναι σωστό, δίκαιο καὶ τέλειο. Γιὰ τὸν μεσαίωνα ἡ φύσις εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Γιὰ τοὺς νέους χρόνους ἡ φύσις εἶναι μέσον γιὰ νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴν Ἀποκάλυψι, νὰ τὴν ἀποδεικνύῃ ἐκτὸς πραγματικότητος, ἐχθρὸ τῆς ζωῆς. Γιὰ τοὺς νέους χρόνους ἡ ἔννοια τῆς φύσεως πλησιάζει μὲ τὴν ἀντίληψι τῆς ἀρχαιότητος, ὅταν τὸ «φυσικόν» εἶχε χαρακτῆρα θεῖο.

Ὅπως καὶ ἡ φύσις ἀπὸ δημιουργία μεταβάλλεται σὲ αὐτόνομο σύνολο τῶν πραγμάτων μέσα στὴν τάξι των καὶ στὴν ἐνότητά των, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος, μέρος τῆς φύσεως ὁ ἴδιος, ἀρχίζει νὰ προσέξῃ τὸν ἑαυτό του μὲ νέο πνεῦμα. Τὸ ἐγὼ, καὶ ἰδίως τὸ ἐξαιρετικὸ ἐγὼ, παίρνει ἀξία στὰ μάτια του, γίνεται κανὼν γιὰ τὸν ρυθμὸ τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος παίρνει συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ἑαυτό του. Γίνεται ἄτομο, ἀποκτᾷ ἀντικειμενικότητα. Γίνεται ἡ ἀνθρωπίνῃ φόρμα, πὺς ἐξελίσσεται κατὰ τις δυνατότητες καὶ σύμφωνα μὲ τὴ δικὴ τῆς πρωτοβουλία. Ὅ,τι περιλαμβάνεται ἢ ὅ,τι προέρχεται ἀπὸ τὴν φύσι ἢ τὸ ἄτομο εἶναι μέσα στὴν τάξι. Φύσις καὶ ἄτομο γίνονται αὐτεξούσια καὶ ἐπεκτείνονται στὴν ἔννοια τοῦ θείου.

Ἀνάμεσα στὴ φύσι καὶ στὸ ἄτομο—ὑποκείμενο εὐρίσκεται ὁ κόσμος τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἔργου, αὐτὸ πὺς ἐκφράζεται μὲ μία τρίτῃ ἔννοια: ὁ πολιτισμὸς. Προβάλλει μὲ νέα σημασία κατὰ τοὺς νέους χρόνους. Γίνεται αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος σχετικὰ μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὴν Ἀποκάλυψι. Καὶ ὁ πολιτισμὸς παίρνει θεῖο χαρακτῆρα. «Ἐκεῖνος, πὺς κατέχει τὴν ἐπιστῆμην καὶ τὴν τέχνην, ἔχει ἐπίσης μία θρησκείαν», βεβαιώνει ὁ Γκαίτε, ἀντιπροσωπευτικὴ μορφή τῆς ἐποχῆς.

Στὸ ἐρώτημα «ποιοὶ εἶναι οἱ τρόποι ζωῆς», ἡ σκέψις τῶν νέων χρόνων ἀπαντᾷ:

Φύσις, άτομο, πολιτισμός, δὲν χρειάζονται βάρη για νὰ στηριχθοῦν, δὲν ἀνέχονται κανόνα πάνω ἀπ' αὐτά. Σὰν συνέπεια, τὸ ἀνθρώπινο ἔργο γίνεται «δημιουργία», τὸ ἀνθρώπινο «δημιουργός», ἐνῶ ἡ δημιουργία γίνεται «φύσις», σύμφωνα μὲ τὴν παραστατική ἔκφρασι τοῦ καθηγητοῦ Guadagni.

Ἀπὸ θρησκευτική σκοπιὰ ὅλες αὐτὲς οἱ μεταβολὲς σημαίνουν μία πολὺ σοβαρότερη ἀναταραχή. Γιὰ περισσότερο ἀπὸ χίλια χρόνια ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ἀποτελοῦσε τὸ μέτρο κάθε ἀξίας καὶ ἦταν βάσις ἀδιαφιλονίκητη. Τώρα ὁ ρόλος της εἶναι πολὺ διαφορετικός. Στὸν πόλεμο ποὺ κινοῦν ἐναντίον της τὰ ἐπιτεύγματα στὸν τομέα τῆς γνώσεως, ἡ χριστιανικὴ πίστις εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ τηρήσῃ ἀμυντικὴ στάσι καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὴ προβάλλει γιὰ ἀλήθεια. Κι' ἐδῶ εἶναι ποὺ διαπράττονται φοβερὲς ἀδεξιότητες, τὰ πράγματα δξύνονται, ἔτσι ποὺ ἡ πίστις μοιάζει νὰ βρίσκειται μέσα σ' ἕνα κόσμο ξένο κι' ἐχθρικό.

#### ΜΙΑ ΕΠΟΧΗ ΣΒΗΝΕΙ—ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΠΡΟΒΑΛΛΕΙ

Φυσικὸς κόσμος ἀπεριοριστος, ἀνεξάντλητος, θριαμβευτής. Ἄτομο αὐτόνομο, ἐλεύθερο νὰ κινηθῆ καὶ νὰ φθάσῃ μὲ τὶς δικὲς του δυνάμεις στὸ τέρμα τῶν γνώσεων καὶ τῶν κατακτήσεων. Πολιτισμός, ποὺ περιλαμβάνει διαρκῶς νέες ἐπιτεύξεις, νέα ἀντικείμενα, νέες μεθόδους, καθὼς αὐξάνουν αἱ δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὰ προβάλλουν μὲ ποικίλες παραλλαγὲς καὶ ἐκφάνσεις σὰν κανόνες ὑπάρξεως τῶν νέων χρόνων. Καὶ ἦλθε ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος γιὰ νὰ θέσῃ ἐρωτηματικά, καὶ ἦλθε ὁ δεύτερος γιὰ νὰ τὰ τονίσῃ. Καὶ ἡ μεταβολὴ στὴν ἀνθρώπινη στάσι, ὅσο περὶν ὁ καιρὸς, γίνεται περισσότερο φανερή. Αἱ ἔννοιες τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τοῦ ατόμου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἔχουν ἀλλάξει γιὰ μᾶς χαρακτήρα. Γιὰ τὸ καλύτερο, γιὰ τὸ χειρότερο; Αὐτὸ θὰ τὸ δείξουν τὰ χρόνια ποὺ ἔρχονται.

Ἡ «μητέρα-φύσις» εἶναι μία ἔκφρασις, ποὺ προσδιορίζει πολὺ χαρακτηριστικὰ τὸ αἶσθημα τοῦ ἀνθρώπου τῶν νέων χρόνων, γιὰ τὸν κόσμο ποὺ τὸν περιβάλλει. Περι-

λαμβάνει τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ἄρμονία, τὴν ἀσφάλεια, τὴν σιγουριά καὶ τὴν θρησκευτικὴ εὐλάβεια. Σήμερα ὁ ἀνθρώπος δὲν αἰσθάνεται πιὰ τὸ ἴδιο. Ὁ κόσμος δὲν ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη, μοιάζει περισσότερο ξένος καὶ ἐπικίνδυνος, παρὰ φιλικὸς καὶ προστατευτικός. Δὲν εἶναι χωρὶς ὄρια, ἔχει κάποιον τέλος σὲ χῶρο καὶ σὲ χρόνο, ἔτσι τὸν βλέπουν οἱ νεώτερες τάσεις τῆς ἐπιστήμης. Ὁ ἀνθρώπος δὲν αἰσθάνεται ἀσφάλεια μέσα σ' αὐτόν, γιατί ὁ ἴδιος ὁ κόσμος διατρέχει κίνδυνο. Σὰν κάτι τὸ ἀσύλληπτο καὶ τὸ μυστηριώδες νὰ προετοιμάζεται στοὺς κόλπους του, σὰν νὰ καλῆ τὸν ἀνθρώπο, σὰν νὰ τοῦ προκαλῆ ἀνησυχία καὶ εὐθύνη.

Ἀνάλογα καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς μορφῆς τοῦ ατόμου ἔχει φθάσει σήμερα σ' ἕνα σημεῖο πολὺ διαφορετικὸ ἀπ' ὅτι ξεκίνησε. Μία μορφή τελείως ἀντίθετη ἀπὸ τὸ ἄτομο, ὅπως τὸ εἶδαν οἱ νέοι χρόνοι, ἀποτελεῖ τὸν ἀντιπροσωπευτικὸ ἀνθρώπινο τύπο τῆς ἐποχῆς ἢ τοῦλάχιστον τοῦ ἀμέσου μέλλοντος. Ὁ ἀνθρώπος τῆς μάξης ἀποτελεῖ τὸν κανόνα. Αὐτὸς ὁ ὅρος δὲν ἔχει καθόλου τὴ σημασία μιᾶς κατώτερης κοινωνικῆς βαθμίδος ἢ ἄλλης καταπτώσεως, ἔχει μόνο τὴν ἔννοια τῆς βασικῆς ἀνθρωπίνης κατασκευῆς, ὅπως ἐξεκλήθη ἀκολουθώντας τὴν ἀνάπτυξι τῆς τεχνικῆς, ὑπακούοντας στοὺς νόμους τῆς ταξινόμησεως. Ἡ διαμόρφωσις τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας ὅλο καὶ περισσότερο τείνει νὰ περιορίσῃ μέσα σὲ πλαίσια τὴν ἀτομικότητα καὶ νὰ τυποποιήσῃ τὰ ἀνθρώπινα ὄντα. Θάλεγε κανεὶς ὅτι ὁ φοβερός κίνδυνος ὀγκοῦται ἀπειλητικά. Μοιάζει νὰ μὴν εἶναι μακρὰ ὁ καιρὸς ποὺ τὸ ἄτομο θὰ χάσεται μέσα στὸ ἀνώνυμο πλήθος. Ὅμως δὲν ἐξηγητλήθησαν γιὰ τὸν ἀνθρώπο αἱ δυνατότητες.

Ὁ ἀνθρώπος τῆς μάξης ἔχει ἴσως περισσότερες πιθανότητες νὰ κερδίσῃ τὸν ἑαυτό του. Νὰ τὸς μπρὸς στὸ μεγάλο δίλημμα. Ἄραγε θ' ἀφῆθῃ ν' ἀφομοιωθῆ μέσα στὴν μᾶζα; Ἡ θὰ δεχθῆ βέβαια τὰ πράγματα καὶ τὶς μορφὲς τῆς ζωῆς ὅπως τοῦ ἐπιβάλλονται, γιὰ νὰ συγκεντρωθῆ ὅμως στὸν «πραγματικὸ ἑαυτό» του καὶ νὰ σώσῃ αὐτὸ ποὺ εἶναι βασικό; Τώρα



πιὰ οἱ ὄροι ἄτομο—ὑποκείμενο—ἀτομικότης δὲν ἔχουν καμία θέσι. Ἔχουν ἀντικατασταθῆ ἀπὸ τὸν ὄρον «προσωπικότης». Δὲν γεννᾶται πιὰ ζήτημα σχετικὸ μὲ προνόμια, δῶρα ἐξαιρετικά, ἀτομικὲς ἰκανότητες. Προβάλλει ἡ πίστις στὸ βασικὸ ἀνθρώπινο καθῆκον, σ' ὅ,τι προσδίδει τὴν ἀνθρώπινη ιδιότητα. Θὰ ξεκινήσῃ ἀπ' ἐκεῖ, θὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὴν προσωπικότητα, ἡ νέα κατὰκτησις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μέλλοντος;

Ἡ στροφή πρὸς τὴν προσωπικότητα εἶναι τὸ ὄπλο κατὰ τοῦ κινδύνου, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίεσι τῆς μάξης. Ἡ προβολὴ τῆς προσωπικότητος ἀντικαθιστᾷ τις ἀπαιτήσεις τοῦ ἀνθρώπου τῶν νέων χρόνων γιὰ αὐτονομία. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ μόνη διαφορὰ τῆς ἐποχῆς μας σὲ ὅ,τι ἦταν ὡς τώρα παραδεκτὸ γύρω ἀπὸ τὴ σφαῖρα τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας. Παρατηρεῖται κατὰ τις τελευταῖες δεκαετίες σημαντικὴ διαταραχὴ στὴ σχέσι τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν φυσικὸ κόσμον καὶ μὲ τὸ ἔργο του. Ἔως μία ἐποχὴ γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνος μας, τὸ πεδῖον δράσεως τοῦ ἀνθρώπου βρισκόταν σὲ συμφωνία μὲ τὴν ἀνθρώπινη κατασκευὴ του. Ὅ,τι ἐγνώριζε, ὅ,τι κατῶρθωνε, ὅ,τι ἔφτειαχνε, ἀφωροῦσε τὸν κόσμον ποὺ βρισκόταν σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μ' αὐτόν, ποὺ μπορούσε νὰ τὸν συλλάβῃ μὲ τις αἰσθήσεις καὶ μὲ τὴν φαντασία του. Ἐπειτα αἱ σχέσεις ἀλλάζουν. Πολὺ πέρα ἀπ' ὅ,τι εἶναι αἰσθητὸ καὶ νοητό, φθάνουν αἱ γνώσεις καὶ ἡ δραστηριότης του.

Ἔως τότε αἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν φυσικὸν κόσμον ἦταν ἁρμονικές. Φύσις ἦταν τὸ σύνολον τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων ποὺ ὁ ἀνθρώπος συναντοῦσε γύρω του καὶ ποὺ ἐξετείνοντο πέρα ἀπὸ τις αἰσθήσεις του, σὲ ἀναλογίαις ὄλο καὶ πιὸ μεγάλες, μὰ ἦταν πάντα κοντὰ του, πράγματα προσιτά, ζωντανά, ἀντικείμενα πείρας. Τώρα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Ἐνα μεγάλο μέρος τοῦ φυσικοῦ κόσμου γίνεται ἀντιληπτὸ μόνον μὲ ἀφηρημέναις ἔννοιαις καὶ μὲ μαθηματικὰ σύμβολα. Αἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν φύσιν ἔχουν χάσει πολὺ ἀπὸ τὸν αὐθορμητισμὸν τους. Γίνονται ἀφηρημένες, τυπικές.

Ὅσο γιὰ τις σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ ἔργο του, ἐκεῖ ἡ διαταραχὴ εἶναι ἀκόμη αἰσθητότερη. Γιὰ τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον ὁ πολιτισμὸς ἦταν τὸ μέσον γιὰ νὰ δαμάσῃ τὴ φύσιν καὶ τις δυνάμεις τῆς, γιὰ ν' αὐξήσῃ τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἀσφάλειάν του. Κι' ὅταν αὐτὸ τὸ κατῶρθωσε σ' ἕνα μεγάλο βαθμὸ, βρέθηκε μπρὸς σ' ἕνα πολὺ μεγαλύτερον κίνδυνον, τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸν ἴδιον πολιτισμὸν. Μπρὸς σ' αὐτὲς τις δυνάμεις ποὺ ὁ ἴδιος ἐξαπέλυσε, μπρὸς σ' αὐτὸ τὸ ἔργο—μεγαλειῶδες ἀληθινά—ποῦ ὁ ἴδιος ἐδημιούργησε, ὁ ἀνθρώπος στέκεται τρομαγμένος.

Μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ὅτι, ἀπὸ τώρα, μία νέα ἐποχὴ γιὰ τὴν ἱστορίαν ἀρχίζει, ποὺ θὰ ἔχῃ τὸν κίνδυνον γιὰ κύριον χαρακτηριστικόν. Ἀπὸ τώρα καὶ γιὰ πάντα ὁ ἀνθρώπος θὰ ζῆ κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν ἑνὸς κινδύνου, ποὺ μεγαλώνει ἀκατάπανστα. Ἀρὰ γε τὸ ἔργο του θὰ πάρῃ τὴ μορφήν ποῦ τοῦ ταιριάζει; Ἡ ἀνθρωπότητα ἡ σημερινὴ ἔχει κληρονομήσει μία βαρεῖα ὑποχρέωσι. Ἐχει νὰ κυβερνήσῃ τὴ δύναμιν ποὺ κερδήθηκε ὡς τώρα. Ν' ἀποκτήσῃ δύναμιν στὴ δύναμί της.

Ὁ καθηγητὴς Guardini θεωρεῖ τὸ ἔργο ποὺ ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ στὸ μέλλον ὁ ἀνθρώπος, σὰν ἔργο μὲ ἐντελῶς διαφοροτικὸν χαρακτήρα ἀπ' αὐτὸ ποὺ ὡς τώρα ἐδημιούργησε. Τὸ μελλοντικὸν ἔργο ἀφορᾷ ἄλλαις σφαῖραις, πέρα ἀπὸ τὴ σφαῖραν τῶν γνώσεων. Ἐχει ἀνάγκη ἀπὸ σοβαρότητα, ποὺ ἀπαιτεῖ εἰλικρίνεια καὶ γνώσιν τῆς εὐθύνης. Ἐχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀποφασιστικότητα καὶ δύναμιν ἰκανὴν ν' ἀντιμετώπισῃ τὸ χάος. Ἐχει ἀνάγκη ἐπίσης ἀπὸ ἐλευθερίαν, τὴν ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν, ἰκανὴν ν' ἀντιμετώπισῃ τὴ βίαν, ποὺ ἔκαναν περισσότερον ἀπειλητικὴν αἱ ἐπιτευξεις τῆς γνώσεως.

Στοὺς καιροὺς ποὺ ἔρχονται, καιροὺς τῶν πιὸ μεγάλων δυνατοτήτων καὶ τῶν πιὸ μεγάλων κινδύνων, ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης καλεῖται ν' ἀποδείξῃ, ὡς ποῦ σημαῖο εἶναι ἰκανὴν ν' ἀντιμετώπισῃ ὅλες τις καταστάσεις τοῦ ἐξαναγκασμοῦ, τοῦ κινδύνου καὶ τῆς μονώσεως, ποὺ ἔφερε ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς.



## “Η ΚΑΙ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ “Η ΤΙΠΟΤΑ

(Α Φ Η Γ Η Σ Η)

Πέρσι είχαμε τούς μεγάλους σεισμούς που ρήμαξαν τή Θεσσαλία. ‘Ο ουρανός ήταν κι’ άπάνω άπ’ τήν ‘Αθήνα πηχτός, μολυβένιος. Κόσμος άλώνιζε τήν άσφαλτο και τά πεζοδρομία. Καί μέσ’ τόν κόσμο πήγαινε κι’ ένας που τήν ήξερε τή Θεσσαλία άπ’ τό στρατό. “Ήξερε τά βάσανα πούχε περάσει, χρόνια δλάκερα ό κοσμάκης σέ κείνα τά χωριά. Είχε άκούσει νά του ίστοροϋνε τήν πείνα, τήν κατοχή, τ’ άντάρτικα, τό αίμα που κίλισε στ’ αυλάκια. “Όλα ταύτα που ένφ’ κατάντησαν κοινοτοπίες για όλους μας ήταν όστόσο άβάσταχτα για κείνους που τάζησαν. Καί τώρα σά νά τόν βλέπει τόν ίδιο τόν κοσμάκη, νά στέκεται χαμένος μέσ’ τό ζίτρινο κουνιαχτό που σήκωσε ό σεισμός. Οί πελαργοί που πετάνε άλαλιασμένοι άπ’ τ’ άγριο κλώτσημα τής γής θά κάνουν αυριο άλλη φωλιά. Μά έτούτοι είναι πάλι, για μιάν ακόμα φορά στο δρόμο... “Ένας κόσμος δάκερος, έρμος, χαμένος μέσ’ τή κίτρινη, κωτερή ή σόνη... χαμένος... παντέρμος...

Κι’ αναπάντεχα ξανάγινε ένας άλλος σεισμός! Στην ‘Αθήνα τούτη τή φορά. Καί μέσα σ’ ένα κεφάλι: νά βρεθούνε άνθρωποι νά τρέξουνε εκεί μέσ’ τά χαλάσματα. Καλά τό κράτος, καλά ό στρατός, καλά τά δάνεια. Χρειάζεται όμως κάτι ακόμα ό κοσμάκης...

Κι’ έτούτη ή δόνηση πούχε «έπίκεντρο» νά πούμε, ένα κεφάλι κι’ άρχισε στην ‘Αθήνα, ένα καταμεσίμερο, ένφ’ ή άσφαλτο έλυωνε άπ’ τή ζέστη, άπλωσε τούς κύκλους της γοήγορα-γοήγορα σέ μιάν δλόκληρη παρέα. Κι’ ήταν νά δειτε μιά παρέα, όλοι φοιτητά, «λογικοί» άνθρωποι δηλαδή. ‘Αλλά έξω άπ’ αυτό ήταν όλοι τους πολύ ξεκούραστοι και πολύ χασομέρηδες. Νά μερικοί έτσι για δείγμα.

‘Ο Β. Κ. τής ιατρικής, μόλις τέλειωσε τις τμηματικές του εξετάσεις τότε και γιόρταζε τό γεγονός πως είχε βοη-άφοϋ είχε σπάσει τά πόδια του-δουλειά σέ κλινική για νά βγάλει τήν έγγραφή του νέου «ακαδημαϊκού έτους». Τό σκέφτηκε τό πρώμα μιά στιγμή κι’ ύστερα δήλωσε με κείνο τό «θρηλικό» του ύφος: «Μωρό άς τήν κλινική νά κουρευείται. Παίρνω άμπάριζα και βγαίνω!»

‘Ο Γ. Μ.-τής Νομικής-δούλευε και σπούδαζε. Είχε νά πάρει τρία χρόνια άδεια άπ’ τήν ύπηρεσία του: «άν δώσει ό κ. προϊστά-

«Δέν υπάρχει πιά ήσυχος Χριστιανισμός. ‘Ο μικρότερος άπό μäs είναι ένας στρατιώτης»

Charles Péguy

μενος τήν τρεις ύπεσχημένην και τρεις άθετηθείσαν, ξγινει!»

‘Ο Δ. Α. είχε βγη άπ’ τις πτυχιακές τής Νομικής σέ τέτοια χάλια, που τά ιατρικά μέλη τής παρέας είχαν σκεφτή νά ξεσηκώσουν καμπάνια στις έφημερίδες με θέμα: «ή Νομική Σχολή, οι πτυχιακές της εξέτασεις και ή ζωική εξάντλησις». Αιτός ό Δ. Α. όμως, άμα τόν βοήκε ή δόνηση, πήρε μιά βαθείά άνάσα, νά χει νά πη πολλά και με φόρα-τούχε μείνει αυτό άπ’ τις εξετάσεις-μά ύστερα είπε μοναχά τό σπουδαιότερο: «πότε φεύγουμε;»

‘Ο Θ. Κ. «είχε φράει τά νιάτα του στο στρατό», είδε κι’ έπαθε δηλαδή νά ξαναδη Πανεπιστήμιο. Είχε για τό Σεπτέμβριο οϋτ’ ένα, οϋτε δύο, είχε δεκαοχτώ μαθήματα νά έτοιμάσει. Φαντάστηκε όμως λέει ότι έπαθε τύφο.

-Πόσο κρατάει «γιατροέ» ή έν λόγω νόσος; ρώτησε τόν Β. Κ.

-Καμιά σαρανταριά μέρες τούπε ό άλλος «εμβριθώς», άν έννοείται στο μεταξύ, δέν τά τινάξεις...

-Θαύμα! Έκανε ό άλλος. Πρωτον, είμαι σίγουρος πως δε θά τά τινάξω και δεύτερον, στις είκοσι μέρες, λέω, Θεοδώρα, άσ’ τά κατάρτασιαν και πιάσε τό βιβλίο. Δέν είχες τύφο, παιδάκι μου, λάθος στη διάγνωση. Έν τφ μεταξύ ή δουλειά θάχει γίνει...

‘Ο Κ. Ρ. τέλειωνε σχεδόν τή θητεία του κι’ άδεια κανονική δέν είχε πάρει. Μόλις άκουσε τά νέα, πήρε φόρα, βγήκε στην άναφορά και ζήτησε «κανονικήν διά Θεσσαλίαν».

-‘Αθηναίος έσύ τί έχεις με τή Θεσσαλία, τούκανε ό Διοικητής.

-Λόγω τών σεισμών, κύριε Διοικητά... άρχισε νά λέει εις στάσι άνόγου προσοχής...

-Τί λές μωρό! είχατε σπίτι στη Θεσσαλία κι’ έπεσε;

-“Οχι κύριε Διοικητά, έγώ δέν έχω μήτε στην ‘Αθήνα δικό μου σπίτι, αλλά τό και τό...

‘Ενθουσιασμό ό Διοικητής.

-‘Τπασπιστή!

-Διατάξτε!

-Δωσ’ του ανοιχτή τήν άδεια!

‘Ο Γ. Τ. ήταν άρρωστος-είχε άνέβει πολύ ό βασισός του μεταβολισμός. Ένας γιατρος που τούς εξέτασε πριν φύγουν τούπε νά μη τό κουνήσει άπ’ τήν ‘Αθήνα. Χάλασε τόν κόσμο. Κι’ όπως ήταν τής φιλοσοφικής, ήταν σπα-

ραξικάριδες οἱ ἀποστροφές του νὰ δεχοῦν νὰ τὸν πάρουν. Ὡσπου τὸ τέλος μῆηκε ἄλλος γιατρός στὴ μέση, ἐκείνος πού θὰ πήγαινε μαζί τους ἀπάνω καὶ μιὰ πὺν δὲν εἶχε ἀλλοιώτικα μυαλά κι' ἐτοῦτος—μέλος τῆς παρέας ἦταν—δῆλωσε πὼς τὸν παίρνει... «ὕπ' εὐθύνη» του. Ἐτοὶ «ἐκάμφθη» ὁ πρῶτος γιατρός πού δὲν ἦταν μόνο πὼς πλεονεκτοῦσε σὲ κύρος καὶ πείρα μὰ τᾶξε τουλάχιστο καὶ τετρακόσια...

Καὶ γιὰ νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε τόσο «λογικοί», τόσο ξεκούραστοι, τόσο χασομέρηδες ἦταν ὅλοι τους ὅσους πῆρε σβάρνα κείνη ἢ δόνηση κι' εἶπαν «πάει, ἀλλοῦθς δὲν γίνεται. Κασμάδες, φτυάρια καὶ Θεσσαλία!»

★

Μεσάνυχτα ξφτασαν στὸ χωριό.

Μόλις πάτησαν τὸ πόδι τους στὴ γῆ κλώτσησε δυό, τρεῖς, τέσσερες φορές ὀλόκληρη. Οἱ οσειμοὶ δὲν εἶχαν σταματήσει.

Ἐπλῶσαν πάνω στὸ ξερὸ χορτάρι, πάλεψαν μὲ τ' ἀγάθια κάμπωση ὦρα κι' ὕστερα τοὺς πῆρε ὁ ὕπνος.

Τὴν αἰγὴ ξύπνησαν ἕνας-ἕνας κι' ἄρχισαν νὰ κντᾶνε τὰ χαλάσματα. Δὲν εἶχε μείνει τίποτα ὀρθιο. Ὡστόσο τὰ γουρουνία καὶ τὰ παπὰ τσαλαβουτοῦσαν στὸ βοῦρκο, κάτω ἀπ' τὰ πλατάνια κι' οἱ πελαργοὶ ἀγνάντευαν τὸν κάμπο στηριγμένοι πάνω στὸνα τους ποδάρι ἢ σήκωναν ψηλά τὸ ράμφος κι' ἄρχιζαν τὸ παράξενό τους κροτάλισμα («σκορδαλιά φτιάχνουνε;» ρώτησε κάποιος πού ἄκουγε πρώτη φορά ἐτοῦτο τὸ πελαργίσιο ἀλφάβητο μὸς' «ναί, τοῦπανε οἱ πιὸ καταπολιμένοι, τὸ μεσημέρι ἔχουνε συσσίτιο μπακαλιάρου»).

Ἐνας-ἕνας οἱ χωριάτες ἄρχισαν νὰρχωνται στὴ βρύση. Ξένοι στὸ χωριό τους! τί θέλουν; Τοὺς πέταγαν μιὰ μισὴ καλημέρα. Μὰ οἱ «ξένοι» δὲν ἦταν τόσο λιγομίλητοι. (Λογαριᾶστε μοναχὰ τί ἐπίδοξοι φιλόλογοι καὶ δικηγόροι μαζεῦνονταν καὶ θὰ βγάλετε συμπέρασμα. Ὁξω καὶ κάτι ἄλλο «θετικοὶ ἐπιστήμονες» πού ἔπρεπε νὰ τοὺς δένεις τὴ γλῶσσα γιὰ νὰ σταματᾶνε). Στὸ πὶ καὶ φὶ λοιπὸν ἢ βρύση καὶ τὰ περιχώρα βουῖζανε ἀπ' τὸ κουνεντολόι. Βουῖζανε ἀπ' τὸ παράπονο. Γιατί σιγά-σιγά κατάντησαν νὰ μιλᾶνε μοναχὰ οἱ χωριάτες. Καὶ τί νὰ πῶνε; Τί ἄλλο ἀπ' τ' ἀβάσταχτα τὰ βᾶσανά τους—χρόνια τώρα—νὰ πῶνε; Τοὺς παίδευε σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ ἡ φτώχεια. Τοὺς παίδευαν οἱ ἴταλοι κι' οἱ Γερμανοὶ. Τοὺς πλάτειναν τ' ἀντάρτικα. Πού νᾶδρουν ἀποκοῦμπι; Στὸ κράτος; Τὸ κράτος εἶχε ἐκεῖ τὴν κακὴ του τύχη. Εἶχε στείλει κάποιον «μεγαλόσχημο κύριο» νὰ τὸ ἀντιπροσωπεύει. Κι' ὁ λεβέντης—ἔχαν ἡ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάνα στὸν συμμοριτοπόλεμο—ἄρπαξε τὰ κοπάδια τους καὶ τὰ πούλαγε στοὺς χασοπάηδες. «Βρὲ ἄμάν, δικὰ μας εἶναι τὰ γνωρίζουμε». «Φύγετε, Βούλγαροι!» νὰ καὶ ξύλο. Τὸ στρατοδικεῖο ὅταν τὸν ἄρπαξε τὸν ἔστησε πρὸ 6 βημάτων κτλ. αὐτὸ ὅμως τῶμαθαν οἱ φοιτητὰ ὅταν ἀγανακτημέ-

νοι δημιούργησαν ζήτημα στοὺς ἀρμόδιους. Οἱ χωριάτες δὲν εἶχαν μάθει ἀκόμα πὼς ὁ «ἐντιμότερος» εἶχε πληρώσει ἀπὸ τότε κίολας, μὲ τὸ κεφάλι του, γιὰ τὶς λαμπρές του αὐτὲς ὑπηρεσίες. Καὶ τὸ κράτος τῶβλεπαν ἀκόμα σὰ νὰ φρόγαγε τὴ φάτσα του.

Παράπονα! Πῆγε λέει, προχτὲς ὁ Στρατηγὸς κι' ὁ Νομάρχης καὶ τοὺς μίλησαν σὰ νᾶτανε παλαιοὶ κοιμπάροι. Τοὺς ἔδωσαν κουράγιο. Χτὲς τὸ μεσημέρι ὅμως πῆγε ἕνας Ἄνθυπολοχαγὸς καὶ τοὺς ἔκανε σκουπίδια. Βέβαια ἀπ' τὴ ζέστη καὶ τὸν κουρνιαχτὸ τὰ μάτια του ἦταν κόκκινα καὶ τὰ χεῖλια του ἔτρεχαν αἷμα, μὰ τί φταίγανε τοῦτοι νὰ ξεσπάσει ἀπάνω τους τὴν κούρασή του ὁ κύριος Ἄνθυπολοχαγός;

Κι' ἀναμεταξύ τους φαγωμάρα. Νὰ τοὺς βλέπεις νὰ τρώγονται σὰν τὰ σκυλιά.

Μέσα σὲ τούτη τὴ Βαβυλωνία ἕνας ἄνθρωπος φαινόταν ν' ἀγωνίζεται νὰ κάνει κάτι τι: ὁ Δάσκαλος. Ἐνας γριζομάλλης Δάσκαλος. Χρόνια μαζί τους, σύντροφός τους σ' ὄλες τὶς μπόρες, βάλθηκε καὶ τώρα νὰ τοὺς κωνήσει. Νὰ μονιάσουν, νὰ δώσουν ὁ ἕνας τὸ χεῖρ στὸν ἄλλον, νὰ τελειώσουν γρήγορα τ' ἄλωνα καὶ νὰ δοῦν τί θὰ κάνουν μὲ τὰ σπῖτια τους, νὰ πάρουν τὸ δάνειο νὰ τελειώσουν, γιατί ὁ χειμῶνας εἶναι μπροστά. Δὲ βαριέσαι. Ἐτοῦτο, μάτια μου, δὲ μπορούσαν νὰ συμφωνήσουν οὔτε στ' ἀμάξια πού θὰ τοὺς κουβάλαγαν ἀσβέστη. Καταντοῦσαν νὰ τὰ ναυλώνουν, ἕνας-ἕνας κι' ἄς τοὺς ἔρχονταν ἀκριβότερα. Φαγωμάρα. Κι' ἄμα ἄκουσαν πὼς τὰ παιδιὰ πήγανε στὸ χωριό γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν, κούνησαν τὸ κεφάλι τους σὰ νᾶλεγαν «ὦχ ἀδερφέ, χαμένα πράματα!»

★

—Ὡχ ἀδερφέ, χαμένα πράματα!

—Ναὶ μὰ σκάβουνε. Γκρεμίζουνε τὰ ντουβάρια, κάνουνε ἀλάργα τὶς πέρες, χαράζουνε κι' ἀνοίγουνε θεμέλια, λυώνουνε ἀσβέστη...

Οἱ χωριάτες σουφρώνουν τὰ φρύδια κι' ἐνῶ περνᾶνε μὲ τὸ ταγάρι στὸν ὄμο καὶ τσιγκλᾶνε τὰ φορτωμένα τους γαιδούρια ῥιχνουνε μιὰ λοξὴ ματιὰ κι' ἄς κάνουνε πὼς δὲν κντᾶνε. Κι' ὕστερα τὰ κουνεντιάζουνε τὰ πράματα. Γιατί τὰ παιδιὰ στρώθηκαν γιὰ τὰ καλὰ στὸν καμᾶ καὶ στὸ φτυάρι. Ἄπ' τὴ δεύτερη μέρα δὲν εἶχε μείνει κανένας χωρὶς φοῦσκες στὰ χέρια (ἄλλο νὰ ξεφυλλᾶς βιβλία βλέπεις κι' ἄλλο τοῦτο δῶ).

Πρῶτοι ἐκείνοι πού δούλευαν σὲ δικὰ τους σπῖτια ἄρχισαν νὰ τοὺς μιλᾶνε ἀνοιχτόκαρδα, σὰ νὰ μὴν ἦταν «ξένοι». Δυό-τρεῖς πήγανε καὶ πήρανε λουκούμα ἀπ' τὸ κεφαλοχώρι κάτω καὶ ρακί, ἔ, κάτι νὰ τὰ φιλέθουν τὰ παιδιὰ. Οἱ γιαιᾶδες ἄρχισαν τὶς ὀρμήνιες «φτάνει παιδάκια μου κι' ἀρήλωσ' ὁ ἥλιος. Καὶ τὸ γίωμα μὲ τὸ καλό, φτάνει τώρα...». Τὰ παισιόκια ἄρχισαν νὰ πηγαυοφῆρονον τὰ παγούρια πού ὅσο νὰ γιομίσουν ἀδειαζαν (ξέστες ἦταν κι' ἐκείνες;) καὶ τὸ πέμπτο βράδυ μαζεῦτηκαν

ὄλα μπροστά στή γκρεμισμένη ἐκκλησιά ξυπόλητα, μασουλώντας κἀνα ἄγουρο κορόμφλο, παίζοντας μὲ καμιά χάντρα ἢ καμιά σαύρα καὶ κάθισαν πάνω στὸ χῶμα ν' ἀκούσουν τοὺς «ξένους» πὺν εἶχαν νὰ τοὺς ποῦνε «παραμύθια». Ἐ, ὕστερα, τί ἦταν κείνο τὸ κακὸ σὰν τὰ σήκωσε ὄλα μαζὺ ὁ Β. Κ.—ὁ «παίρνω ἀμπάριζα καὶ βγαίνω»—γιὰ νὰ παίξουν λέει παιχνίδια. Ξεφώνισαν, πήδηξαν, εἶπαν κραηγές, γέλασαν, γέλασαν ὅσο νὰ σκάσουν κ' ὕστερα ἀποκαμωμένα κάθισαν κάτω ἀπ' τὴ σκυιά κ' ἄρχισαν τὰ τραγοῦδια...

Πῆγε κ' ἦρθε ὁ τόπος. Καὶ γύρω-γύρω εἶχε μαζευτῆ πιά ὀλάκερο τὸ χωριό. Γύρω ἀπ' τὰ πιτσιρικάκια πὺν τοῦτοι οἱ ξένοι τᾶχαν κίβλας μονιασμένα, ἕνα κοπαδάκι, μαζεῦτηκαν κ' οἱ μεγάλοι κ' ἄκουγαν. Ἄκουγαν—ὕστερ' ἀπὸ πόσα χρόνια;—γέλια καὶ τραγοῦδια. Καὶ τὸ διάβαζε πάνω στὰ λιοκαμένα τους τὰ πρόσωπα, πὺν πὺν τὸ μόνιασμα κ' ἀνάβρυζε γέλια καὶ τραγοῦδια, τοὺς χαίδευε τὴν καρδιά σὰν τ' ἄερακι πὺν τώρα δὲ ξεχνόταν νὰ δροσίσει τὸν κάμπο, νὰ μὴν ἀνάβει, χάλκωμα βγαλμένο ἀπὸ φούρνο.

★

Μέσα σ' ἕνα τσαντήρι συζήταγαν δυὸ παπούληδες. Ἐνας, ἀπ' τὴν παρέα, περνώντας ἀπὸ ξω ἄκουσε τὶς κουβέντες τους καὶ τὶς ἔφερε στὴν «κατασκήνωση» τὸ μεσημέρι.

—«Ἀκούς, μπάρμπα, γιατροὶ καὶ δικηγόροι λέει καὶ σκάβουνε, μέγας εἶσαι Κύριε...».

—«Ἀλήθεια μπρέ; σκάβουνε κ' οἱ γιατροὶ;»

—«Ναὶ σοῦ λέω, ἦρτε ἕνας νὰ δῆ τ' ἄγγόνι μου κ' ἢ φοῦχτα του εἶχε φοῦσκες. Νά, ἂν σοῦ λέω ψέματα... τεέετοιες φοῦσκες.

—«Ἄ! τοῦτο δὲν εἶναι σωστὸ, ἔκανε ὁ γέρος. Ὅλα κ' ὄλα ἂν νὰ σκάβει κ' ὁ γιατρός; Πρέπει νὰ τὸ σταματήσουμε τοῦτο δῶ...».

Θύελλα στὴν κατασκήνωση. Οἱ «δικηγόροι» πρῶτοι στὶς φωνές, γιατί εἶν' οἱ ἀμέσως θιγόμενοι. Ὁ παποῦς τὸ καλάκουσε πὺν σκάβουνε κ' αὐτοί, μὰ δὲ βαριέσαι, σημασία δὲν ἔδωσε. Κι' οἱ «γιατροὶ» πιά νὰ φουσκώνουνε σὰ διάνοι.

—Πάντως, δήλωσαν, ὅσο πὺν ἐπίσημα ταίριαζε στὶς ἐξοχότητές τους, μὴ τὸ παίρνετε κατάκαρδα τὸ πρᾶμα, ρε παιδιά. Ἄν μᾶς σταματήσουνε μὲ τὸ ζόρι, σὰς παραχωροῦμε καὶ τὸν τίτλο καὶ τὰ εὐεργετήματα. Χαράς στὸ πρᾶμα....

Μὰ οἱ παποῦδες στὸ μεταξὺ πήρανε δρόμο καὶ δὲν σταματάγανε.

—Ντροπὴ μωρέ, ἔδῶ ξένοι ἄνθρωποι ἦρθαν καὶ μᾶς συντρέχουνε κ' ἐμεῖς τρωγόμαστε σὰν τὰ σκυλιά; Γιατροὶ καὶ δικηγόροι σκάβουνε κ' ἐμεῖς δὲ θὰ δώσουμε χέρι, ἕνας στὸν ἄλλον;

Καὶ τὴν Κυριακὴ τὸ πρῶτ' ἦρθαν στὴν Κατασκήνωση δειλά-δειλά καὶ τὸ γυρέψανε:

—Θέλουμε τὸ βράδι νὰ μᾶς μιλήσετε!

—Ναί, μὰ ἐμεῖς ἦρθαμε δῶ γιὰ νὰ σκάψουμε....

—Μεῖς δὲ θέλουμε νὰ σκάβετε. Θέλουμε νὰ μᾶς μιλάτε. Ἐχετε νὰ μᾶς πείτε πράματα πὺν δὲ θὰ μᾶς τὰ ποῦνε ἄλλοι. Ἄνθρωπος στὸν ἄνθρωπο ξεχωρίζει βρὲ παιδιά...!

Καὶ κείνο τὸ σούρουπο μαζεῦτηκαν κάτω ἀπ' τὴ σκυιά οἱ μεγάλοι τώρα. Μὰ δὲν ἦταν πιά ἄερακι τοῦτο ποῦρθε νὰ τοὺς χτυπήσει κατάστηθα. Ἦταν κάτι τι πὺν χύμαγε ἀκράτητο καὶ κουβάλαγε μηνύματα:

Ναί, ἔχουν δίκιο νάνα πικραμένοι. Ἐχουν δίκιο πὺν κόντεψαν νὰ τὸ πιστέψουν πὺν πάει πιά, δὲν ἔχει καλλίτερες μέρες. Τόσοι «διαβασμένοι», τόσοι «ἔξυπνοι καὶ καπάτσοι» τί φρόντισαν τόσα χρόνια; Γιὰ πὺν τοὺς ρήμαξαν τὰ κελλάρια, γιὰ πὺν τοὺς ματοκύλησαν τὰ χωριά, γιὰ πὺν τοὺς κούρσεψαν τὴ ψυχὴ καὶ τὴν ἄφησαν ἔρημ' ἀπ' τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, γιὰ πὺν τοὺς τᾶχαναν ὄλα μαζὺ. Ἦρθαν, κάνανε τὴ ζημιὰ τους, εἶπαν τὰ «μοντέρνα» τους καὶ φύγανε. Κι' ἄφησαν τούτους δῶ ν' ἀγκομαχᾶνε πίσω ἀπ' τὰ βώδια, πάνω ἀπ' τὸ βαρὺ τ' ἄλετρι. Χωρὶς ψωμί. Μὰ καὶ χωρὶς ἐλπίδα...

Ἄκουε τὴ φωνὴ πὺν τὰ λέει αὐτὰ καὶ θαρροῦνε πὺν εἶναι αἷμα τους τοῦτος πὺν τὰ φωνάζει, πὺν τράβηξε μαζὺ τους ὄλες τὶς πίκρες καὶ τὰ φαρμάκια... Τὴν ἀκούνε τούτῃ τὴ φωνὴ νὰ δυναμώνει σιγά-σιγά καὶ νὰ τραντάζει πιά, ἴδια καμπάνα, τὸν ἄερα!

—Ἀκούστε καὶ νὰ τὸ ξέρετε!

Εἶν' ἐκεῖνοι μὰ εἴμαστε κ' ἐμεῖς!

Ἄνθρωποι τὴ χάλασαν τὴ χώρα. Ἄνθρωποι ἀνασκουμπώνονται νὰ τὴ ξαναφτιάξουν.

Ἀκούστε καὶ νὰ τὸ ξέρετε. Ἄν βλέπετε τὴ φωνὴ σας νάνα μικρὴ καὶ νὰ μὴν ἀκούγεται τὸ δίκιο σας μὴ φοβώσαστε. Εἶν' ἄλλωνῶν πὺν δυνατὴ καὶ θὰ τὴν δυναμώσουν ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ γίνει τὸ σωστό.

Δὲν σὰς ζήτᾶμε μὴτε ψήφους, μὴτε «σταυροὺς προτιμήσεως».

Ἐρχόμαστε κοντὰ σας γιατί ὁ Θεὸς μᾶς ἔκανε ἀδέρφια. Τ' ἀκούσατε αὐτό; Ἀδέρφια εἴμαστε! Νὰ τὸ μήνημα πὺν σὰς φέρνουμε.

Μοναχὰ ἅμα δώσουμε τὰ χέρια—ἕνας λαὸς ὀλάκερος σφιχτοπιασμένος χέρι μὲ χέρι—θὰ μπορούμε νὰ σκάνουμε τὸ κεφάλι μας πάνω ἀπ' τὸ βαρὺ, τὸν καθημερινὸ μας μόχθο καὶ νὰ λέμε: Δόξα νᾶχεις Θεέ μου, τὰ βάσανα τοῦτα μᾶς εἰτοιμάζουμε σοδειὰ μὴ φορὰ, νᾶτο, κάτι ξημερώνει....

★

Κάτι ξημερώνει;

Μὰ κάτι ξημέρωσε κίβλας!

Γιατί οἱ καρδιές μαλάκωσαν θαρρεῖς κάτω ἀπ' τὴ μυστικὴ δύναμη πὺν ξεχνόταν ἀπὸ κείνη τὴ φωνή. Μαλάκωσαν κ' ἔγιναν σὰν ἀπὸ ζυμάρι. Δυὸ χέρια ἄορατα τὶς πήραν, τὶς ἀνακάτεψαν, τὶς ἐπλασαν ὄρα πολλὴ κ' ἐνὸ ἢ νύχτα ἔπεφτε ἀπαλά-ἀπαλά κ' ἄναβαν πάνω ἀπ' τὴ σκυιά ἕνα-ἕνα τ' ἄστρα, τὰ ἴδια κείνα τὰ χέρια ἔβαλαν τὸ προῦμι κ' ἔμειναν πιά ὄλες οἱ καρδιές νὰ φουσκώνουν προετοιμάζοντας

ἕνα ζωντανὸ ψωμί. Τόσες καρδιές—ἕνα Σῶμα.  
"Τότερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἕνα Σῶμα.

★

Ἀπὸ καινὴ τῆ νύχτα, τί νὰ τὸ κάνεις πιά πόσες καρδιές καὶ πόσες φτυαριές ἔπασαν; Ἔγινε δουλειὰ πολλή. Οἱ πρώτες φουσκες στὰ χέρια ἔπασαν. Βγήκαν καινούργιες, ξανάπασαν. Μὰ πάνω ἀπ' τὰ ἐρείπια ποῦφευγαν, πάνω ἀπ' τὰ θεμέλια ποῦ ἀνοίγαν, ἦταν τὸ ζωντανὸ κεῖνο ψωμί, ποῦ τὸνοιωθες ὀλοένα νὰ φουσκώνει.

Καὶ τὴν τελευταία στιγμή ὁ Δάσκαλος, ὁ γκριζομάλλης ὁ Δάσκαλος, τὸ ἔμοιλογήθηκε.

«Παιδιά, εἰχ' ἀποφασίσει νὰ πάρω τὰ μάτια μου νὰ φύγω. Εἶχα δικαίωμα νὰ μετατεθῶ στὸ κέντρο, νὰ κυττάξω καὶ τὰ παιδιά μου πὸ καλά. Τὸ πόναγα τὸ χωριὸ μου ὅμως κ' ἔλεγα ὄχι, νὰ μὴ τ' ἀφήσω. Μὰ μὲ τὴν καινούργια καταστροφὴ καὶ τὴς φαγωμάρες τῶχα ἀποφασίσει πιά νὰ φύγω. Ἔνας κοῦκος ἔλεγα, δὲν φέρνει τὴν ἀνοιξὴ Δάσκαλε. Μιά καὶ σᾶς εἶδα ὅμως... Πάει πιά! δὲν τ' ἀφήνω τὸ πόστο μου. Θὰ μείνω.... *Θὰ μείνω καὶ θὰ σᾶς περιμένω!*»

★

Τὸ τραῖνο ξεφουσαίει καὶ γλιστράει στὶς γαλαρίες τοῦ Μπράλλου. Καὶ μέσα σ' ἕνα κεφάλι ποῦ εἶχε ἄλλοτε τὸ ἐπίκεντρό της μὰ παράξενη «δόνωση» εἶναι τώρα ἕνας κύκλος ἀπὸ φῶς. Ἀπὸ φῶς ἀσετυλίνης ποῦναι κρεμασμένη στὴ πόρτα μιάς παράγγαξ-μπαζάλικου. Καὶ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κύκλο ἀπὸ φῶς εἶναι δυὸ ζευγάρια χέρια.

—Ἀλήθεια; σκάβετε σεῖς, οἱ ἴδιοι; Εἶχε ρωτήσει μὴν πιστεύοντας στ' αὐτιά του ὁ παποῦς.

Κι' ὁ ἄλλος, τί νὰ κάνει; ἔφερε τὰ χέρια του στὸ φῶς καὶ τοῦδαίξε τὶς παλάμες.

Δυὸ ζευγάρια χέρια. Τῶνα σημάδεμένο ἀπὸ πληγὲς καὶ τ' ἄλλο νῆοχεται τρεμουλιαστὸ κοντά, πὸ κοντά, ὄλο καὶ πὸ κοντά, νὰ τὴς ψηλαφήσει. Μὲ μιά λαχτάρα ποῦ σὲ κάνει νὰ λὲς δὲν εἶναι ἀπ' τὰ γεράματα τούτ' ἢ τρεμουλί. *Εἶν' ἀπ' τὴν ἀγωνία...*

Ζῆσε ὀγδόντα χρόνια βάσανα καὶ προσφυγίες, ἔρκος, παρατημένος, νὰ δῆς ὕστερα μὲ πόση τρεμουλί θ' ἀπαντήχεις νὰ τὸ μάθεις ἂν εἶν' ἀλήθεια πῶς—ἐπὶ τ' ἔλους—ὑπάρχει ἢ ἀγάπὴ σὲ τοῦτον τὸ κόσμο...

Γύρω ἀπ' τὸν κύκλο, χάνετ' ἢ νοτισμένη, ἢ καθαρὴ νύχτα. Ἔρχεται μὰ βουή; μουγγρητὰ ἀπὸ μοτέρ, τὰ οὐρλιαχτὰ τῆς τζάζ, ἀδιάντροπα χάχανα, κροτάλισμα ἀπὸ χρυσάφι ποῦ μετριέται λαχανιασμένα, κορμὰ ἰδρωμένα ἀπ' τὸ πάθος καὶ βρωμιωμένα ἀπ' τὴν κάπνα τῆς μπενζίνης... "Ὅλα μὲς" τὸ κόκκινο φόντο ποῦ δίνουν τρομερὰ καμίνια ὅπως ξελοχίζον στὶς φάμπρικες, ξερνάνε πηχτὸ τὸν καινὸ ἀπ' τὰ φουγάρα, χωνεύουνη βαποριὲς τ' ὀρυχτὸ γιὰ νὰ δέσουνε τ' ἀτσάλι καὶ γεννοβολάνε μπόμπες...

Καὶ μὲς' στὸν κύκλο δυὸ ζευγάρια χέρια εἶν' ἀνοιγμένα σὰ φτερά περιστερῶν.

Κουβαλίει τῶνα στ' ἄλλο μυστικὰ μαντάτα.

Τὰ χέρια ἐνὸς δύσπιστου καὶ τὰ χέρια ἐνὸς πληγωμένου...

Σημερινὸ ἀνάγκουσμα μιάς μακρουῆς ἰστορίας κάποιου ποῦ τὸν λέγανε Θωμᾶ...

Κι' ἅμα τελειώσει τὸ ψηλάφημα καὶ τώρα, ὅπως καὶ τότε: «...Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»

*Ἡ Ἑλπίδα ἀναστημένη, ὀλοζώντανη!*

★

—Χέρια! Νὰ δοῦμε χέρια! Νὰ δοῦμε, ἐπὶ τέλους, τέτοια χέρια!

Νάτη ἢ λαχτάρα ποῦ σπαρταράει μὲς' τὴν καρδιά ἐνὸς ὀλάκερου λαοῦ.

Κι' ὅσοι τόνωσαν τοῦτο τ' ἀπελπισμένο τ' ἀνασάλεμα πῶς καὶ ποῦ πιά νάβρουν ἀναπαμὸ;

Θάβελαν νάβγουν ὄξω, στοὺς δρόμους, ν' ἀρπάξουν κείνους τοὺς «διαβασμένους», ἀπ' τὴν παληά, τὴ «φτιασμένη» γενιά. Νὰ τοὺς τραντάξουν: «ἔξυπνοι» καὶ «καπάτσοι» εἰσάστε, μὰ δὲν τὴ βλέπετε νὰ σωριάζεται πάνω σας ἢ κατάρρα ἐνὸς λαοῦ ποῦ τ' ἄξιζαν καλλίτερα ἀπ' τὴν καπάντια ποῦ τὸν καπαντήσατε;...

Μὰ μὲ τοῦτο τί μπορεῖ νὰ βγῆ; Σὲ «κολοθὲς ἀλεπούδες», τρέχα νάβρεις οὐρά!

Ἐ, τότε λοιπὸν νὰ πᾶνε στὸ Πανεπιστήμιο, στὶς Σχολές τους. Νὰ μοῦν' στ' ἀμφιθέατρα ποῦ βουίζουν σὰν καζάνια, νὰ πηθῆξουν στὴν ἔδρα, νὰ κυτπήσουν τὴ γροθιά τους κάτω καὶ μὲς' στὴ ξαφνικὴ σιωπὴ νὰ τὸ φωνάξουν:

«Συνάδελφοι! ὄξω ἀπ' τοὺς ἐλεφάντινους πύργους. Ὁξω ἀπ' τὰ τομάρια μας!»

Ἡ γνώση δίνει τρομερὴ τὴ δύναμη στὰ χέρια. Γιὰ τοῦτο τὰ δικὰ μας, πρὶν ἀπ' ὅλα τὰ δικὰ μας χέρια, τ' ἀπαντήχει ἕνας ὀλάκερος λαός.

Νάτα τ' ἀσῆκωτα τὰ βάσανά του.

Δὲ σᾶς νοιάζει πῶς κρατᾶτε στὴ φουχτα σας τὸ τέλος τους;

Πῶς μπορεῖτε νὰ χουζουρεύετε μ' ἀναμμένα κάρθουνα στὴ φουχτα;

Καὶ πῶς μπορεῖτε ὕστερα νὰ παραστένετε, τόσο ἀπὸ σᾶς, τὸν Χριστιανό;

Μὰ λόγια εἶν' αὐτά. Ὅσο νὰ τὰ πῆς ξεχάστηκαν κ' ἢ λαχτάρα ὄλο καὶ σπαρταράει:

—Χέρια! Νὰ δοῦμε χέρια-περιστέρια! Νὰ ψηλαφήσουμε, ἐπὶ τέλους, πάνω τους τὴν ἐλπίδα ἀναστημένη, ὀλοζώντανη!

Κι' ὅσοι τ' ἀκούσαν τ' ἀπελπισμένο τοῦτο τ' ἀναγάλεμα μὲς' τὴν καρδιά ἐνὸς ὀλάκερου λαοῦ, τί ἄλλο πιά νὰ κάνουν;

Παίρνουν χαρτί, τὸ γράφουν καὶ τὸ στέλνουν στοὺς τέσσερις ἐγέρηδες. *Τὸ στέλνουν στὸν καθένα.*

Ὅποιος θέλει ἄς μὴν τ' ἀκούσει.

Μὰ τότες ἄς τὸ ξέρει: *δὲν χρειάζεται νὰ ξανακάνει μῆτε τὸ σταυρὸ του!*



## ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον, ἔχει σπουδαιότητα ἰδιαιτέρως καὶ ὡς ἀφορῶν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, ἥτις παρέχεται διὰ τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων καὶ ὡς σχετιζόμενον μὲ τὰς συνθήκας ἐργασίας καὶ τὰ αἰτήματα τῶν λειτουργῶν τῆς ἰδιωτικῆς ἐκπαίδευσεως.

Ἐννοεῖται, ὅτι δημοσιεύουσαι τὸ ἄρθρον τοῦτο αἱ «Ἀκτίνες» δὲν δύναται νὰ λάβουν θέσιν ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων. Οὐδὲ θὰ ἠρνοῦντο, κατ' ἀρχήν, τὴν φιλοξενίαν των, προκειμένου νὰ ἐκτεθῆ, τυχόν, καὶ ἡ «ἄλλη πλευρά».

Ἐπάρχει σήμερον—ἂν καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀγνοεῖται—ἓνα σοβαρὸν πρόβλημα Ἰδιωτικῆς Ἐκπαίδευσεως, τὸ ὁποῖον λόγοι κοινωνικοὶ καὶ ἐθνικοὶ ἐπιβάλλουν νὰ λυθῆ.

Ἄνω τῶν ἑπτακοσίων ἰδιωτικῶν σχολείων λειτουργοῦν τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτοῦν περίπου 30.000 ἑλληνόπουλα. Προσεχῶς δέ, θὰ φοιτοῦν ἀκόμη περισσότερα, δεδομένου ὅτι καθημερινῶς ἰδρύνονται—πολὺ εὐκόλα, δυστυχῶς—νέα ἰδιωτικά σχολεῖα, τὰ ὁποῖα—θεωρητικῶς τοῦλάχιστον—προορίζονται νὰ ἰκανοποιήσουν τὴν συνεχῶς ὀγκουμένην ἐπιθυμίαν τοῦ κοινοῦ νὰ προσφέρῃ εἰς τὰ παιδιά του περισσότερον ἐπιμελημένην μόρφωσιν καὶ ἀγωγὴν. Εἶναι φυσικόν, λοιπόν—καὶ ἐπιβεβλημένον μάλιστα—νὰ ἐνδιαφέρεται τὸ Κράτος διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῆς Ἰδ. Ἐκπαίδευσεως. Διότι ἡ μόρφωσις τῶν Ἑλληνοπαίδων δὲν εἶναι ζήτημα ἀτομικόν, ἀφορῶν μόνον τὴν οἰκογένειαν τοῦ μαθητοῦ, (ὅπως ἡ διατροφή καὶ ἡ ἐνδυμασία του), ἀλλὰ εἶναι ζήτημα κοινωνικόν καὶ ἐθνικόν, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν μόρφωσιν καὶ ἀπὸ τὰ ἠθικὰ καὶ λοιπὰ ἰδεώδη, πού θὰ καλλιεργῆσῃ τὸ Σχολεῖον εἰς τὰ παιδιά, θὰ ἐξαρτηθῆ αὐριον τὸ ποῖόν τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐθέσπισε μέχρι σήμερον πολλοὺς<sup>(1)</sup> νόμους διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ἐκπαίδευσιν. Παρ' ὅλους τούτους

(1) Οἱ νόμοι οὗτοι εἶναι πολλοί, ὄχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διότι—κατὰ θλιβεράν παράδοσιν—ὁ ἐκάστοτε νέος ἀκυροῖ τὸν παλαιότερον ἰκανοποιῶν ὀρισμέναν «βλέψεις» ἐνδιαφερομένων.

ὅμως, δὲν ἔχει ἀκόμη ἐξασφαλισθῆ ἡ ἀρτία ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν ἰδιωτ. σχολείων. Θὰ ἐξηγήσωμεν κατωτέρω, μὲ γλῶσσαν καθαρὰν ἀλλὰ καὶ μὲ πλήρη εὐθύνην τῶν ὄσων λέγομεν, τὰ αἷτια τῆς καθῆς—καὶ ἐπιζημίου διὰ τὴν κοινωνίαν—καταστάσεως ταύτης. Προηγουμένως ὅμως θεωροῦμεν καθήκον μας νὰ τονίσωμεν ὅτι πολλοὶ τῶν μέχρι τοῦδε Ἐπιτελεσθῶν τῆς Παιδείας, καὶ ἰδιαίτατα ὁ νῦν Ἐπιτελεσθῶν, ἐπεδίωξαν νὰ ρυθμίσουν καλῶς τὰ τῆς Ἰδιωτ. Ἐκπαίδευσεως. Δυστυχῶς, αἱ καλαὶ των προσπάθειαι ὑπεσκάφησαν τεχνηέντως καὶ ἀνετράπησαν ὑπὸ ὄρισμένων «ἐνδιαφερομένων», κινουμένων ἀπὸ συμφεροντολογικοὺς ὑπολογισμούς. Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ νῦν Ἐπιτελεσθῶν καὶ ὁ σεβαστός μας κ. Γεν. γραμματεὺς τοῦ Ἐπιτελεσθῶν θὰ ἐπιτύχουν εἰς τὴν εὐκρινῆ των προσπάθειαν πρὸς ὀριστικὴν ἐξυγίαν τῆς Ἰδ. Ἐκπαίδευσεως.

★

Ἄς ἴδωμεν τώρα: 1) Ποῖα εἶναι τὰ προσόντα καὶ αἱ δυνατότητες τῆς Ἰδ. Ἐκπαίδευσεως. 2) Ποῖαι αἱ σημεριναὶ τῆς ἀδυναμίαι. 3) Μὲ ποῖα μέτρα εἶναι δυνατόν νὰ κατοχυρωθῆ ἡ ἀρτία λειτουργία τῆς.

Τὰ κύρια προσόντα τῆς εἶναι: 1) Κτίρια ἄνετα καὶ ὑγιεινά. 2) Μικρὸς ἀριθμὸς μαθητῶν εἰς ἐκάστην τάξιν, ἐπιτρέπων εἰς τὸν διδάσκοντα νὰ γνωρίσῃ πλήρως τὴν ἀτομικότητα κάθε παιδιοῦ καὶ νὰ παρακολουθῆ καθημερινῶς τὸ ποῖόν καὶ ποσὸν τῆς ἐργασίας του. 3) Ἐποπτικὰ μέσα διδασκα-

λίας διευκολύνοντα τὴν στερέωσιν τῆς διδασκομένης ὕλης. 4) Τὸ σπουδαιότατον: Προσοπικὸν πλῆρες, χάρις εἰς τὸ ὅποιον οὐδένος μαθήματος ἢ διδασκαλία παραλείπεται οὔτε περιορίζεται χρονικῶς. 5) Προσωπικὸν ὑφιστάμενον πολλὰ πλοῦν ἔλεγχον (ἀπὸ τὸν Λυκείαρχην, τὸν Ἐπιθεωρητὴν, τοὺς γονεῖς) καὶ ἐξαναγκάζομενον νὰ καταβάλλῃ συνεχῶς προσπάθειαν τελειοποιήσεως τοῦ ἔργου του.

Δυνατότητες τῆς ἰδιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως: Ἀκριβῶς διότι ὑπάρχουν τὰ ἀνωτέρω προσόντα, θὰ ἦτο δυνατόν—ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Κράτους—νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰς τὰ ἰδ. σχολεῖα ὀρισμέναι παιδαγωγικαὶ καὶ διδακτικαὶ καινοτομίαι, μὴ δυνάμεναι νὰ δοκιμασθοῦν εἰς τὰ Δημόσια, ὅπου δὲν ὑπάρχουν αἱ κατάλληλοι προϋποθέσεις (ἐπάρκεια χώρου, προσωπικοῦ, κ. ἄ.). Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν καινοτομιῶν τούτων θὰ προέκυπτον ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα χρήσιμα, ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἰδιωτικὴν ἀλλὰ εἰς τὴν ὅλην Ἑλληνικὴν Ἐκπαίδευσιν. Ἀτυχῶς, πρὸς τὸ παρόν, μόνον εἰς τινα ξένα σχολεῖα ἐπετράπησαν τοιαῦται καινοτομίαι, πράγμα ὅπερ ἀποτελεῖ ὑποτίμησιν διὰ τὴν ἰδιωτικὴν Ἐκπαίδευσιν καὶ αὐτοὑποτίμησιν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος.

Ἀδυναμίαι τῆς ἰδιωτ. Ἐκπαιδεύσεως: Κατόπιν τῶν ὄσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν εἶναι προφανές ὅτι τὸ ἰδιωτικὸν σχολεῖον ἔχει, ἐξ ἀντικειμένου, τὴν δυνατότητα νὰ προσφέρῃ μόρφωσιν ἀριωτέραν ἐκείνης πού προσφέρει τὸ συνήθως ὑστεροῦν εἰς προσωπικόν, ἄνεσιν χώρου κλπ. Δημόσιον. Παρέχουν ὁμως πράγματι τὰ ἰδιωτικά σχολεῖα αὐτὴν τὴν ἀριωτέραν μόρφωσιν, διὰ τὴν ὅποιαν ἄλλωστε ὑποβάλλονται εἰς τόσας οικονομικὰς θυσίας οἱ γονεῖς; Μερικὰ ναι. Ἀρκετὰ ὄχι. Διὰτί; Διότι, ἀπλούστατα, οἱ νόμοι πού διέπουν σήμερον τὴν ἰδιωτικὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν εἰς πάντα Λυκείαρχην νὰ διοργανώῃ τὸ σχολεῖόν του ὡς μίαν καθαρῶς ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν καὶ ὄχι ὡς ἴδρυμα ἐπιστημονικόν, τοῦ ὁποίου σχολοὸς εἶναι νὰ ὑπηρετῇ (ἐπὶ πληρωμῇ βεβαίως) ἀνώτε-

ρα συμφέροντα τῆς κοινωνίας. Βεβαίως πολλοὶ Λυκείαρχαι ἔχουν τὴν καλὴν θέλησιν νὰ μὴ ἐκμεταλλεύονται τὴν ἀσυδοσίαν αὐτὴν τὴν ὅποιαν τοὺς παρέχει τὸ ἰσχύν νομικὸν καθεστῶς. Ἄλλοι ὁμως τὴν «παραεκμεταλλεύονται». Καὶ ἐξηγούμεθα σαφέστερον: Σήμερον ὁ Λυκείαρχης δύναται τὸν Ἰούνιον ἐκάστου ἔτους ν' ἀπολύῃ ὁλόκληρον τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτιολογίας καὶ οὐδεμιᾶς ἀποζημιώσεως. (Τοῦτο δέ, τὴν στιγμὴν πού καὶ εἰς τὰ πλεόν «ταπεινά» ἐπαγγέλματα ἢ ἀπόλουςις συνεπάγεται ἀποζημιώσιν, φθάνουσαν ἐνίοτε τὸ ποσὸν τῶν 12 μηνιαίων μισθῶν). Ἐννοεῖται, κατόπιν τούτου, ὅτι οἱ ἰδιωτικοὶ ἐκπαιδευτικοί, ἐὰν δὲν θέλουν νὰ χάσουν τὸ ψομί των, ὑποχρεοῦνται νὰ ὑποκύπτουν εἰς διαφόρους κερδοσκοπικὰς πιέσεις τῶν λυκειαρχῶν<sup>(2)</sup>, πού καταρρακόνουν πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἀνεξαρτησίαν. Π.χ. ὑποχρεοῦνται νὰ προάγουν μαθητὰς ἀμελεστούς, νὰ θεωροῦν «παρόντας» μαθητὰς σπανίως ἐμφανιζομένους εἰς τὸ σχολεῖον, νὰ ἀνέχωνται μαθητὰς κακοῦ ἠθους, ἐπικινδύνους διὰ τὸ ἦθος τῶν συμμαθητῶν των, νὰ υπογράφουν ὅτι λαμβάνουν τὸν νόμιμον μισθὸν των ἐνῶ λαμβάνουν πολὺ μικρότερον, νὰ διαβεβαίουν τοὺς γονεῖς ὅτι τὰ τέκνα των εἶναι καλὰ εἰς τὴν ἐπίδοσιν (ἐνῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον) κλπ. Βεβαίως οἱ γονεῖς δὲν ἔχουν οὔτε τὸν καιρὸν, οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην μόρφωσιν ὅλοι, οὔτε τὴν δέουσαν ἀμεροληψίαν ἔναντι τῶν παιδιῶν των, ὥστε ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ἀνακρίβειαν τῶν «εὐχαρίστων» αὐτῶν διαβεβαιώσεων. Ἀποτέλεσμα: Τὰ μὲν παιδιά των μορφώνονται κάκιστα, οἱ δὲ γονεῖς εἶναι «εὐχαριστημένοι». Καὶ οἱ ἔμποροι-λυκείαρχαι ἀκόμη περισσότερο ἱκανοποιημένοι.

(2) Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ διακηρῶξω ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ λυκείαρχαι πού κρατοῦν εἰς ὕψηλόν ἐπίπεδον τὴν διαγωγὴν των ἔναντι τοῦ προσωπικοῦ των, τῶν γονέων, τῶν μαθητῶν, τοῦ Κράτους. Ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν καλὴν των διάθεσιν. Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα μίᾶς ἀρτίας, παγίας καὶ πλήρως κωδικοποιημένης «νομοθεσίας περὶ Ἰδιωτικῆς Ἐκπαιδεύσεως».

Ἐὰν δὲ κάποτε εὐρεθῇ ἐκπαιδευτικὸς ἀρνούμενος—ἐκ λόγων συνειδήσεως—νὰ υποκύβῃ εἰς τοιαύτας πιέσεις, πληρώνει τὴν ἀρνησίν του διὰ τῆς ἀπολύσεώς του. Τώρα τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχουν νόμοι καθορίζοντες ὅτι οὐδεμία ἐπέμβασις τοῦ Λυκειαρχοῦ ἐπιτρέπεται εἰς τὸ ἔργον τῶν διδασκόντων (οὔτε κἂν ἡ παρουσία του εἰς τὰς συνεδριάσεις), ἀποτελεῖ τραγικὴν εἰρωνείαν. Διότι, ὅσαδήποτε μέτρα καὶ ἂν λάβῃ τὸ Ὑπουργεῖον πρὸς κατοχύρωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εὐσυνειδησίας τῶν ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτικῶν, θ' ἀποτελοῦν ὅλα γράμματα κενόν, ἐφ' ὅσον οἱ λυκειαρχοὶ θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα κάθε Ἰουνίου ν' ἀπολύουν τὸ προσωπικόν των. Ἐδῶ ἀκριβῶς, λοιπόν, ἔγκειται ὁλόκληρον τὸ πρόβλημα τῶν Ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων. Διὰ νὰ ἀξιοποιηθοῦν τὰ ἀναμφισβήτητα προσόντα τῆς Ἰδιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ παρέχῃ αὕτη ὄντως τελειότεραν ἀγωγὴν καὶ μόρφωσιν, πρέπει τὸ προσωπικόν τῶν Ἰδιωτικῶν σχολείων ν' ἀποκτήσῃ μονιμότητα. Μόνον ἓνα προσωπικόν μόνιμον, πού δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀπολυθῇ αὐθαίρετως ὑπὸ τοῦ Λυκειαρχοῦ, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ὑπουργείου, δύναται νὰ ἐργασθῇ ἐπιστημονικῶς καὶ εὐσυνειδήτως, μὴ δεχόμενον νὰ θυσιάσῃ τὸ ἦθος καὶ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τῶν νέων μας χάριν «κερδοσκοπικῆς» σκοπιμότητος. Βεβαίως, ὠρισμένοι λυκειαρχοὶ, δι' εὐνόητους λόγους, καταπολεμοῦν τὴν μονιμότητα τοῦ προσωπικοῦ των ἐν ὀνόματι τοῦ Συντάγματος<sup>(3)</sup>, τὸ ὁποῖον πράγματι

προστατεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐργοδότη, νὰ ἐκλέγῃ μόνος του τοὺς ὑπαλλήλους του. Ἄλλὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ εἶναι ἐργασία ἰδιότυπος, διότι δὲν ἐξυπηρετεῖ μόνον ἢ κυρίως τὸν ἐργοδότην, (ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα), ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν κοινωνίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὸν σπουδαιότατον τομέα τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς καλλιέργειας τῶν νέων. Συνεπῶς, μία τὸσον ἰδιότυπος ἐργασία, εἶναι ἐπιβεβλημένον νὰ τύχῃ καὶ μιᾶς εἰδικῆς ρυθμίσεως τελείως διαφόρου ἐκείνης, ἣτις ἰσχύει διὰ τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα. Διότι τὸ κοινὸν ζημιώνεται σοβαρώτατα (καὶ ἀνεπανορθώτως), ἐὰν ἓνας λυκειαρχὸς ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἀπολύῃ—καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐκβιάσῃ τὸ προσωπικόν του εἰς ἐνεργείας πού βλάπτουν τὸ ἦθος καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν, ὅπως ἐξηγήσαμεν εἰς τὸ Α' μέρος τοῦ ἄρθρου μας. Καὶ ἐπειδὴ τὸ σύνταγμα ἐπιτρέπει νὰ περιορίζεται ἡ ἐλευθερία τῶν ἀτόμων, ὅταν διὰ τοῦ περιορισμοῦ τούτου ὑπηρετῆται τὸ γενικώτερον, τὸ Δημόσιον συμφέρον, νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ κατοχυρωθῇ ἡ μονιμότης τῶν ἰδιωτ. ἐκπαιδευτικῶν νομοθετικῶς, καὶ δὴ κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρέποντα τὴν διὰ νομικῶν τερτιπίων μελλοντικὴν ἀνατροπὴν του. Ἡ μονιμότης αὕτη ἀποτελεῖ τὴν πρώτην προϋπόθεσιν καὶ τὴν μοναδικὴν βάσιν πάσης ἐξυγιάνσεως τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς δὲ τοὺς Λυκειαρχοὺς πού ἔχουν συναίσθησιν τῆς σοβαρᾶς καὶ ἠθικῶς ὑπευθύνου ἀποστολῆς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων, ἔχει ἤδη γίνε φανερόν ὅτι καὶ τὸ ἰδικόν των συμφέρον ὑπηρετεῖται καλύτερον μὲ τὸ μόνιμον προσωπικόν.

(3) Ἐν ὀνόματι τοῦ Συντάγματος ἀκριβῶς προσέβαλον δύο σχολεῖα τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Παιδείας, στηριζομένην εἰς τὸν Νόμον 3043/54, δι' ἧς δὲν ἐπετρέπετο ν' ἀπολυθῇ κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1954-55 τὸ ἤδη ὑπηρετοῦν προσωπικόν. Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἐδέχθη τὴν προσφυγὴν στηριχθὲν εἰς τὸ γράμμα τοῦ Συντάγματος. Νομίζω ὅμως ὅτι, ἐὰν εἰς τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ Νόμου ἀνεφέροντο τὰ ἐδῶ ἀναφερόμενα στοιχεία (καταλλήλως συμπληρωμένα), τὰ ὁποῖα τώρα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γνω-

ρίζουν οἱ κ. κ. Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας, ἴσως ἡ ἀπόφασιν νὰ ἦτο διάφορος. Πάντως, εἶναι πρὸς τιμὴν τῶν Λυκειαρχῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι μόνον δύο ἄλλοδαπά σχολεῖα προσέβαλον τὴν ἀπόφασιν αὕτη πού ἐπροστάτευε τὸ προσωπικόν των.

1) Διότι ὁ μονίμως διδάσκων εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖον συνδέεται ψυχικῶς μὲ αὐτὸ καὶ ἐργάζεται μὲ περισσοτέραν ἀφοσίωσιν. 2) Διότι παρακολουθῶν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοὺς αὐτοὺς μαθητὰς γνωρίζει πλήρως τὴν προσωπικότητά των καὶ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῶν ἀποτελεσματικότερον. 3) Διότι μὴ ἀντιμετωπίζων ἀνὰ πᾶσαν ὥραν τὸ φάσμα τῆς ἀπολύσεως ἀποκτᾷ τὴν ψυχικὴν ἐκείνην ἡρεμίαν, ἣτις εἶναι οὐσιώδους ὄρους ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου. 4) Διότι ὅταν—κατόπιν τῶν ἀνωτέρω—ἡ ἐργασία του διεξάγεται μὲ ἄνεσιν καὶ εὐσυνειδησίαν, τὰ καλὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς συντείνουσι καὶ εἰς τὴν ἐμπορικὴν εὐδοκίμησιν τοῦ σχολείου. 5) Διότι, ὅποτεδήποτε ὁ διδάσκων παρουσιάσῃ οἰονδήποτε σοβαρὸν μειονέκτημα, δύναται ν' ἀπολυθῆ, δι' ἀποφάσεως νομίμου Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰπουργείου.

★

Τὴν ἀλήθειαν τῶν ὄσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν ἀντελήφθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1940 ὁ νομοθέτης καὶ διὰ τοῦ Α. Ν. 2545/1940 ἐξησφάλισε μίαν «σχετικὴν» μονιμότητα εἰς τοὺς Ἰδιωτ. Ἐκπαιδευτικούς. Δυστυχῶς, κάποιοι «ἐνδιαφερόμενοι» κατάρθρωσαν κατὰ τὴν Κατοχὴν, διὰ τῆς μεθόδου τῆς «τροποποιήσεως» νὰ ἀχρηστεύσουν τὸν

Νόμον αὐτὸν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 881/1943 νόμου. Ἦδη, νομίζω, ἐπιβάλλεται μία παγία, τιμία καὶ συνταγματικῶς ἀπρόσβλητος ρύθμισις τῶν τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκπαίδευσως, στηριζομένη εἰς τὰς ἐξῆς βασικὰς ἀρχάς: Ἡ ιδιωτικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ὑπόθεσις σοβαρὰ, ἀφορῶσα τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν καὶ ὄχι μόνον τοὺς Λυκειάρχας. Τὸ ποιὸν τῆς εἰς τὰ ἰδιωτ. σχολεῖα παρεχομένης μορφώσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποιὸν καὶ τοὺς ὄρους ἐργασίας τῶν ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ δικαιώματα τοῦ Λυκειάρχου, ὅστις εἶναι ἔμπορος. Συνεπῶς: πᾶσα ρύθμισις τῶν ζητημάτων τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκπαίδευσως πρέπει πρωτίστως νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸν ἐπιστημονικὸν παράγοντα τοῦ Σχολείου, (ἦτοι τοὺς ἐκπαιδευτικούς) καὶ ὄχι τὸν ἐμπορικὸν παράγοντα—τὸν Λυκειάρχην. Δὲν εἶναι νοητὸν ἢ διασφάλισις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐργοδότη νὰ ἔχῃ ὡς ἀντίτιμὸν τῆς τὴν ἐξ ἀχρείωσιν τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκπαίδευσως. Διὰ τοῦτο καλὸν θὰ ἦτο ἡ ἄδεια ἰδρύσεως Ἰδιωτικοῦ Σχολείου (ὅπως συμβαίνει καὶ διὰ τὰ φροντιστήρια) νὰ δίδεται μόνον εἰς ἐκπαιδευτικούς, καὶ ὄχι εἰς οἰονδήποτε.

ΙΩ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ—ΦΑΛΗΡΙΩΤΗΣ

## Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

### Η ΤΑΠΕΙΝΟΣΥΝΗ

(260) 69..... Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού καταφεύγουν στή γνώμη τοῦ πλήθους, κι' ἐπικαλοῦνται τοὺς ἀναριθμητοὺς πιστοὺς. Σύγχυση.

Τὸ κ ὦ ρ ο ς. Δὲν πρέπει νὰ κανονίζετε τὴν πίστη σας σύμφωνα μ' ὅ,τι τύχει ν' ἀκούσετε· νὰ μὴ πιστεύετε τίποτε δίχως νὰ συλλογιστεῖτε, πῶς ἦσασταν πρὶν νὰ τ' ἀκούσετε καθόλου.

Ἡ συγκατάθεση τοῦ ἑαυτοῦ σας στὸν ἑαυτό σας, καὶ ἡ σταθερὴ φωνὴ τοῦ λογικοῦ σας, ἡ δικιά σας κι' ὄχι τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ σᾶς κάνει νὰ πιστέψετε.

Ἡ πίστη ἔχει τόση μεγάλη σημασία! Κι' ἕκατὸ ἀντιφάσεις μπορεῖ ν' ἀβγαίνουν ἀληθινές.

Ἄν ἡ ἀρχαιότητα ἀποτελοῦσε τὸν κανόνα τῆς πίστεως μας, οἱ ἀρχαῖοι ἦτανε λοιπὸν δίχως κανόνα; Ἄν ἡ γενικὴ συγκατάθεση, ἂν οἱ ἄνθρωποι χανόντουσαν;

Ψεύτικη ταπεινοσύνη, ἀλαζονεία.

Σηκῶστε τὸ παραπέτασμα. Ἄδικα κοπιᾶτε· ἂν πρέπει ἢ νὰ πιστεύουμε ἢ ν' ἀρνηθοῦμε ἢ ν' ἀμφιβάλλουμε. Δὲν θᾶχουμε λοιπὸν κανόνα; Κρίνουμε τὰ ζῶα καὶ λέμε πὸς ὅ,τι κάνουν, τὸ κάνουν καλά. Δὲν θὰ ὑπάρξει κανόνας γιὰ νὰ κρίνουμε καὶ τοὺς ἀνθρώπους;

Ἡ πίστη, ἡ ἀρνηση καὶ ἡ ἀμφιβολία εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅ,τι εἶναι ἡ τρεχάλα γιὰ τὸ ἄλογο.

Τιμωρία αὐτῶν πού ἁμαρτάνουν, πλάνη.

(254) 70. Δὲν εἶναι πρώτη φορὰ πού ἀνταμώνουμε ἀνθρώπους πού πιστεύουν εὐκόλα. Αὐτὸ εἶναι φυσικὸ ἐλάττωμα, ὅπως καὶ ἡ ἀπιστία, κι' ἐξίσου ἐπικίνδuno: δεισιδαιμονία.

### ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

(527) 71. Ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ δίχως τὴν γνώση τῆς ἀθλιότητάς μας φέρνει τὴν

ἀλαζονεία. Ἡ γνώση τῆς ἀθλιότητάς μας, δίχως τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ φέρνει τὴν ἀπελπισία. Ἡ γνώση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ φέρνει τὸ ἀνάμεσο, γιατί βρίσκουμε σ' Αὐτὸν καὶ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀθλιότητά μας.

(546) 72. Δίχως τὸν Ἰησοῦν Χριστό, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀναγκαστικὰ μὲς στὴν ἁμαρτία καὶ μὲς στὴν δυστυχία. Μὲ τὸ Χριστό, ὁ ἄνθρωπος εἶναι λεύτερος ἀπὸ ἁμαρτία καὶ δυστυχία. Σ' Αὐτὸν βρίσκεται ὅλη μας ἡ ἀρετὴ κι' ὅλη μας ἡ εὐτυχία. Ἐξω ἀπ' Αὐτόν, δὲν ὑπάρχει παρὰ ἁμαρτία, δυστυχία, πλάνη, σκοτάδια, θάνατος, ἀπελπισία.

(555) 73. «Μὴ συγκρίνεις τὸν ἑαυτόν σου μὲ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μὲ μένα. Ἄν δὲ μὲ βρίσκεις σ' αὐτοὺς πού συγκρίνεσαι, συγκρίνεσαι μ' ἕνα ἀνόσιο. Ἄν μὲ βρίσκεις, κάνε τὴ σύγκριση. Ἄλλὰ ποῖον θὰ συγκρίνεις; Τὸν ἑαυτόν σου, ἢ τὸν ἑαυτό μου ποῦναι μέσα σου; Ἄν τὸν ἑαυτό σου, αὐτὸς εἶναι ἀνόσιος. Ἄν ἐμένα, συγκρίνεις ἐμένα μὲ μένα. Ἄρα, εἶμαι Θεὸς πανταχοῦ παρών.

»Συχνά σοῦ μιλάω καὶ σὲ συμβουλεύω, γιατί ὁ καθοδηγητὴς σου δὲ μπορεῖ νὰ σοῦ μιλήσει, καὶ δὲν θέλω νὰ σοῦ λείπει καθοδηγητὴς.

»Κι' ἴσως νὰ τὸ κάνει στίς προσευχὲς του, κι' ἔτσι νὰ σὲ καθοδηγεῖ χωρὶς νὰ τὸ βλέπεις. Δὲν θὰ μὲ ζητοῦσες, ἂν δὲν μὲ εἶχες βρῆ.

»Μὴν ἀνησυχεῖς λοιπόν».

(547) 74. Ὁ Θεὸς μὲ τὸ Χριστό. Δὲν μποροῦμε νὰ γνωρίσουμε τὸ Θεὸ παρὰ μόνο μὲ τὸ Χριστό. Χωρὶς αὐτὸν τὸν Μεσίτη, γίνεται ἀδύνατη κάθε ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεὸ· μέσῳ τοῦ Χριστοῦ, γνωρίζουμε τὸ Θεό. Ὅλοι ὅσοι ἐπιχειροῦσαν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεὸ καὶ νὰ Τὸν ἀποδείξουν χωρὶς



τη βοήθεια του Ίησού Χριστού, δὲν εἶχαν παρὰ ἀδύναμες ἀποδείξεις. Ἐνώ γιὰ ν' ἀποδείξουμε τὸν Ίησοῦν Χριστόν, ἔχουμε τὶς προφητείες, πού εἶναι ἀποδείξεις σταθερές καὶ χειροπιαστές. Καὶ αὐτὲς οἱ προφητείες, ἀφοῦ πληρώθηκαν καὶ ἀποδείχθηκαν ἀληθινὲς ἀπὸ τὰ γεγονότα, δείχνουν τὴν βεβαιότητα αὐτῆ τῶν ἀληθειῶν, καὶ ἐπομένως, ἀποτελοῦν ἀπόδειξη τῆς θεότητας τοῦ Ίησού Χριστοῦ. Σ' Αὐτὸν καὶ μ' Αὐτὸν γνωρίζουμε λοιπὸν τὸν Θεό. Ἐξω ἀπ' Αὐτὸν καὶ δίχως τὴ Γραφή, δίχως τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα, δίχως ἀναγκαῖο μεσίτη ταγμένο καὶ σταλμένο, δὲν μπορούμε νὰ βροῦμε ἀπόλυτα τὸ Θεό, οὔτε νὰ διδάξουμε οὔτε σωστὰ τὸ δόγμα, οὔτε σωστὰ τὴν ἠθική. Ἀλλὰ μὲ τὸν Ίησοῦ Χριστό καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ Ίησού Χριστοῦ, ἀποδείχνουμε τὸν Θεό καὶ διδάσκουμε τὴν ἠθική καὶ τὸ δόγμα. Ἄρα ὁ Ίησοῦς Χριστός εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ μαζί του γνωρίζουμε σύγκαιρα καὶ τὴν ἀθλιότητά μας, γιατί αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν λυτρωτὴ τῆς ἀθλιότητάς μας. Λοιπὸν, δὲν μπορούμε νὰ γνωρίσουμε καλὰ τὸν Θεὸ παρὰ ἂν γνωρίσουμε τὰ ἀνομήματά μας. Γι' αὐτὸ ὅσοι γνωρίσαν τὸν Θεὸν χωρὶς νὰ γνωρίσουν τὴν ἀθλιότητά τους, δὲν δοξάσανε Ἐκεῖνον, ἀλλὰ δοξάσανε τὸν ἑαυτό τους. Quia... non cognovit per sapientiam.... placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere<sup>(1)</sup>.

ΣΑΦΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

(737) 75 .... Γι' αὐτὸ, ἀρνιέμαι ὅλες τίς ἄλλες θρησκείες. Ἐποῦτο μοῦ δίνει ἀπάντηση σὲ ὅλα τὰ ἀντιμυλήματα. Ἐνας Θεὸς τόσο ἄγνός, εἶναι δίκαιο νὰ μὴ ξεσκαπάζεται παρὰ μονάχα σ' αὐτοὺς πού ἡ καρδιά τους ἔχει ἐξαγνιστῆ. Γι' αὐτὸ, ἀγαπάω ἐπίσης τὴ θρησκεία καὶ τῆς βρίσκω ἀρκετὸ κύρος, ἀφοῦ διδάσκει μιὰ τόσο θεϊκὴ ἠθική.

(1) Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας». (Πρὸς Κορινθ. Α' α' 21).

κή· ἀλλὰ τῆς βρίσκω καὶ κάτι πάρα πάνω.

Βρίσκω, πραγματικά, ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού ὑπῆρξαν, ἔχουμε σήμερα τὸν ἀρχαιότερο λαὸ<sup>(2)</sup> πού ἐπιζῆ· ἀδιάκοπα οἱ ἄνθρωποι ἀκοῦνε ὅτι ὑπάρχει καθολικὴ διαφθορὰ στὴ γῆ, ἀλλὰ ὅτι θὰ ἔλθει ἓνας Λυτρωτὴς: ὀλόκληρος ἓνας λαὸς τὸν προλέγει πρὶν τὸν ἐρχομὸ του, ὀλόκληρος ἓνας λαὸς τὸν προσκυνάει μετὰ τὸν ἐρχομὸ του· δὲν τὸ λέει ἓνας μονάχα ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἓνα πλῆθος ἄνθρωποι κι' ἓνας ὀλόκληρος λαὸς προφητεύει, ἐπίτηδες, ἐπὶ τέσσερες χιλιάδες χρόνια... Τὰ σκόρπια βιβλία τους διαρκοῦν 4000 χρόνια.

Ὅσο περισσότερο τὰ μελετῶ, τόσο περισσότερες ἀλήθειες τοὺς βρίσκω· κι' ὅ,τι προηγήθηκε κι' ὅ,τι ἀκολούθησε τέλος, ἐκεῖνοι χωρὶς εἰδῶλα οὔτε βασιλιάδες, κι' αὐτὴ ἡ συναγωγή πρὶν ἀπ' Αὐτόν, κι' αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι πού τὸν ἀκολουθοῦν, καὶ πού ὄντας ἐχθροὶ μας, εἶναι σπουδαῖοι μάρτυρες τῆς ἀληθείας αὐτῶν τῶν προφητειῶν, στίς ὁποῖες ἡ ἀθλιότητά τους κι' ἡ τύφλωσή τους ἀκόμα εἶχε προειπωθῆ.

Βρίσκω ὅτι αὐτὴ ἡ ἀλληλουχία, αὐτὴ ἡ θρησκεία, εἶναι ἐντελῶς θεϊκὴ, κρίνοντας ἀπὸ τὸ κύρος της, τὴ διάρκειά της, τὴν συνέχισή της, τὴν ἠθική της, τὴ δράση της, τὸ δόγμα της, τ' ἀποτελέσματά της· τὰ τρομερὰ καὶ προειπωμένα σκοτάδια τῶν Ἑβραίων: Eris palpans in meridie<sup>(3)</sup>. Dabitur liber scienti litteras, et dicet: «Non possum legere»<sup>(4)</sup>: ἐνώ τὸ σῆπτρο εἶναι ἀκόμα στὰ χέρια τοῦ πρώτου τυχαίου ξένου ἄρπαγος, ἡ εἰδηση τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Ίησού Χριστοῦ.

Γι' αὐτὸ ἀπλώνω τὰ χέρια μου στὸν Ἐλευθερωτῆ μου πού, ὅπως προφητέψανε ἔ-

(2) Ἐννοεῖ, βέβαια, τοὺς Ἑβραίους.

(3) «Καὶ ἔση ψηλαφῶν μεσημβρίας, ὤσει ψηλαφῆσαι ὁ τυφλὸς ἐν τῷ σκότει, καὶ οὐκ εὐδοῶσει τὰς ὁδοὺς σου» (Δευτερονόμιον, κη' 29).

(4) «Καὶ ἔσονται ὑμῖν πάντα τὰ ρήματα ταῦτα, ὡς οἱ λόγοι τοῦ βιβλίου τοῦ ἐσφραγισμένου τούτου, ὃ ἐάν δῶσιν αὐτὸ ἄνθρωπον ἐπισταμένον γράμματα, λέγοντες, ἀνάγνωθι δὴ ταῦτα· καὶ ἐρεῖ, οὐ δύναμαι ἀναγνῶναι, ἐσφράγισται γάρ». (Ἡσαΐας, κθ' 11).

πί τέσσερες χιλιάδες χρόνια, ήρθε να βασανιστή και να πεθάνη πάνω στη γη για μένα, στον ίδιο χρόνο και με όλα τα καθήκαστα που προειπώθηκαν και με τη χάρη του, περιμένω εν ειρήνη το θάνατο, με την έλπιδα να ένωθώ αιώνια μαζί του· ζώ μολαταύτα χαρούμενα, είτε με τα καλά που του άρεσει να μου δίνει, είτε με τις συμφορές που μου στέλνει για τὸ καλό μου, και που μου έμαθε να ύποφέρω με τὸ παράδειγμά του.

(578) 76. Ὑπάρχει άρκετὸ φῶς για να φωτίσει τούς έλεκτούς, και άρκετὸ σκοτάδι για να τούς ταπεινώσει. Ὑπάρχει άρκετὸ σκοτάδι για να τυφλώσει τούς θεοκατάρατους, και άρκετὸ φῶς για να τούς τιμωρήσει και να τούς κάνει άσυγχώρητους. Ἅγιος Αύγουστίνος, Μονταίνιος, *Sebonde* (5).

Ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στήν Παλαιά Διαθήκη εἶναι άνακατεμένη μαζί με τόσες άλλες περιπτώσεις, που δέν μπορούμε να τήν διακρίνουμε. Ἄν ὁ Μωϋσῆς κρατοῦσε κατάλογο μονάχα για τούς πρόγονους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ πράγμα θά ήταν πάρα πολὺ φανερό.

Ἄν δέν εἶχε σημειώσει τήν γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ πράγμα δέν θά ήταν και πολὺ φανερό. Ἀλλά, τέλος πάντων, ὅποιος εξετάζει με προσοχή, βλέπει τήν γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ που διακρίνεται θανμάσια από τήν Θάμαρ, τὴ Ρουθ κλπ. (6).

Εκείνοι που ζητούσαν να γίνωνται θυσίες, ξέρανε ὅτι ήταν άνώφελες, αλλά εκείνοι που εἶπαν ὅτι ήταν άνώφελες, τις

(5) Δηλαδή: πθ. τὰ λεγόμενα τοῦ αἰγίου Αύγουστίνου, που αναφέρει ὁ Μονταίνιος στο κεφάλαιο με τίτλο «Ἀπολογία τοῦ Raymond Sebonde».

(6) Οἱ τελευταίες λέξεις θέλουν να πουν ὅτι σώζεται τὸ βιβλίον τῆς Ρουθ και έχουμε τήν ἱστορία τῆς Θάμαρ (Γένεσις λη' 29), που μαρτυροῦν ὅτι σύμφωνα με τήν προφητεία τοῦ Ἰακώβ (Γένεσις, 46), ὁ Ἰησοῦς ήταν άπόγονος τοῦ Δαβίδ, που εἶχε για πρόγονο τὸν Ἰούδα, από τὸ γένος τοῦ ὁποίου θάβγαине ὁ Μεσσίας· κι' ὅτι ἐπομένως ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ὁ Μεσσίας.

εφαρμόσανε (7).

Ἄν ὁ Θεός εἶχε ἐπιτρέψει μονάχα μία θρησκεία, θά μπορούσαμε πάρα πολὺ εύκολα να τήν αναγνωρίσουμε· αλλά ἂν τὰ εξετάσουμε καλά τὰ πράγματα, διακρίνουμε θανμάσια τήν ἀλήθεια μέσα σ' αὐτὴ τήν σύγχυση.

Ἄξιωμα: Ὁ Μωϋσῆς ήταν σοφὸς άνθρωπος. Ἄν λοιπὸν ήθελε να κάνει έξυπνα τὴ δουλειά του, δέ θάλεγε καθαρὰ τίποτε που νάρχεται σ' άμεση αντίθεση με τὸ πνεῦμα.

Ἔτσι, ὅλες οἱ φαινομενικὲς αδυναμίες εἶναι δυνάμεις. Παράδειγμα: οἱ δύο γενεαλογίες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου και τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά (8). Τί τὸ πὺ φανερό, ὅτι αὐτὸ δέν ήταν συμφωνημένο;

(776) 77. Πα ρ α θ ο λ έ ς. Σωτήρας, πατέρας, θυσιαστής, θυσίασμα, τροφή, βασιληάς, σοφός, νομοθέτης, βασανισμένος, φτωχός, σταλμένος να δημιουργήσει ένα λαό και να τὸν καθοδηγήσει, να τὸν θρέψει και να μπάσει στή γη του...

Ἰ η σ ο ῦ ς Χ ρ ι σ τ ὸ ς. Κα θ ή κ ο ν τ α (9). Ὁφείλε μόνος του να δημιουργήσει ένα μεγάλο λαό, έκλεκτό, άγιο και διαλεχτό. Να τὸν καθοδηγήσει, να τὸν θρέψει, να τὸν μπάσει στὸν τόπο τῆς ἀνάπαυσης και τῆς ἀγιότητας· να τὸν κάνει άγιο στα μάτια τοῦ Θεοῦ· να τὸν κάνει ναὸ τοῦ Θεοῦ, να τὸν φιλιώσει με τὸ Θεό, να τὸν γλυτώσει από τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ, να τὸν λυτρώσει από τήν δουλειά τοῦ ἀμαρτήματος, που εἶναι φανερό ὅτι ἐξουσιάζει τὸν ἄνθρωπο· να δώσει νόμους σ' αὐτὸ τὸ λαό, να χαράξει αὐτοὺς τούς νόμους στήν καρδιά τους, να προσφερθεῖ στο Θεὸ ἀντι γι' αὐτοὺς, να θυσιαστεῖ γι' αὐτοὺς, να γίνει

(7) Πθ. Πρὸς Ἑβραίους, ε' -16'.

(8) Ἡ πρώτη στο κατά Ματθαῖον α' 2-16, ἡ δευτέρα στο κατά Λουκᾶν, γ' 23-38.

(9) «Ἰησοῦς Χριστός. Καθήκοντα». Τὰ καθήκοντα που ἔπρεπε να κάνει ὁ Χριστός, ἀντίθετα από τις κατακτητικὲς ἐπιθυμίες τῶν Ἑβραίων, τις ὁποῖες εἶχαν στηρίξει πάνω του. Ἔτσι πού, κάνοντας τις πρώτες, τις μόνες που εἶχε για ἀποστολή του, ὁ Χριστός ἔμεινε άγνωστος στους Ἑβραίους που ἔλπίζαν διαφορετικὰ πράγματα.

θυσίασμα χωρίς κηλίδα, κι' ο ίδιος πάλι θυσιαστής σταλμένος να προσφέρει τόν εαυτό Του, τὸ σῶμα Του καὶ τὸ αἷμα Του, καὶ σύγκαιρα νὰ προσφέρει ψωμί καὶ κρασί στὸ Θεό...

Ingrediens mundum<sup>(10)</sup>

«Λίθος ἐπὶ λίθον»<sup>(11)</sup>

«Ὅ,τι προηγήθηκε κι' ὅ,τι ἀκολούθησε. «Ὅλοι οἱ ἐπιζῶντες καὶ διασκορπισμένοι Ἑβραῖοι.

(571) 78. Αἰτία γιὰ τὶς Παροβολές. (Εἶχαν νὰ κάνουν μ' ἓνα σαρκικό λαό καὶ νὰ τοῦ ἐμπιστευτοῦν τὴν πνευματικὴ Διαθήκη). Γιὰ νὰ πιστέψει ὁ κόσμος τὸν Μεσσία, ἔπρεπε νὰ ὑπῆρχαν προφητεῖες πρὶν ἀπ' αὐτόν, καὶ νὰ τὶς εἶχαν κάνει ἄνθρωποι πού νὰ μὴν ἦταν ὑποπτες προθυμίας καὶ πίστεως καὶ ὑπερβολικοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου καὶ γνωστοῦ σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Γιὰ νὰ πετύχουν ὅλα αὐτά, ὁ Θεὸς διάλεξε αὐτὸ τὸ σαρκικό λαό, στὸν ὁποῖο ἄφησε γιὰ παρακαταθήκη τὶς προφητεῖες πού προλέγουν τὸ Μεσία σὰ λευτερωτὴ καὶ καταλυτὴ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν πού ἀγαποῦσε ὁ λαὸς αὐτός. Κι' ἔτσι εἶχε ὑπερβολικὴ θέρμη γιὰ τοὺς προφήτες του, κι' ἔδειξε σ' ὅλο τὸν κόσμο αὐτὰ τὰ βιβλία πού προλέγουν τὸν Μεσία, βεβαιώνοντας ὅλα τὰ ἔθνη ὅτι ἐμελλε νὰρθῆ, καθὼς προειπώθηκε στὰ βιβλία, πού κρατούσανε ἀνοιχτὰ σ' ὅλον τὸν κόσμο. Καὶ γιὰ τοῦτο ὁ λαὸς αὐτός, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ταπεινὴ καὶ φτωχιά βασιλεία τοῦ Μεσία, ἔγινε ὁ σκληρότερος ἐχθρὸς του. Κι' ἔτσι καταδείχθηκε ὅτι αὐτός ὁ λαὸς ἦταν ὁ λιγώτερο ὑποπτος γιὰ νὰ μᾶς εὐνοήσει, κι' ὁ πῶς πιστὸς καὶ ἀφοσιωμένος στοὺς νόμους του καὶ στοὺς προφήτες, του, πού τοὺς εἶχε ἀνάλλαχτους· κι' ἔτσι, αὐτοὶ πού ἀρνήθηκαν καὶ

σταύρωσαν τὸ Χριστό, πού τοὺς σκανδάλισε, εἶναι ἐκεῖνοι ἀκριβῶς πού ἔχουν τὰ βιβλία πού τὸν ἀποδείχνουν καὶ πού λένε ὅτι θὰ τὸν ἀρνηθοῦν καὶ θὰ σκανδαλίσει· κι' ἔτσι ἀρνιῶντας Τον, δέξανε ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ Μεσίας· κι' ἀποδείχτηκε ἀκόμα ἀπὸ τοὺς δίκαιους Ἑβραίους πού τὸν δέχτηκαν, κι' ἀπὸ τοὺς ἄδικους πού τὸν ἀρνήθηκαν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο εἶχαν προειπωθῆ.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ προφητεῖες ἔχουν μίαν κρυμμένη ἔννοια, τὴν πνευματικὴ, πού ἐχθρευότανε αὐτὸς ὁ λαός, κάτω ἀπὸ τὴν σαρκική, πού ἀγαποῦσε. Ἄν ξεσκεπαζότανε ἡ πνευματικὴ ἔννοια, δὲ θάτανε σὲ θέση νὰ τὴν ἀγαπήσουν· καὶ, μὴ μπορώντας νὰ τὴ δεχθοῦν, δὲν θὰ εἶχαν τὸ ζήλο γιὰ τὴν διαφύλαξη τῶν βιβλίων τους καὶ τῶν τύπων τῆς θρησκείας τους· καί, ἂν εἶχαν ἀγαπήσει αὐτὲς τὶς πνευματικὲς ὑποσχέσεις, καὶ τὶς εἶχαν διατηρήσει ἀνάλλαχτες μέχρι τὸ Μεσία, ἡ μαρτυρία τους δὲ θάχει δύναμη, ἀφοῦ δὲ θὰ τὶς ἀγαποῦσαν.

Νὰ γιατί ἦταν καλὸ νὰ σκεπαστῆ ἡ πνευματικὴ ἔννοια. Ἄλλὰ ἀπὸ μίαν ἄλλη ἄποψη, ἂν αὐτὴ ἡ ἔννοια ἦταν τόσο κρυμμένη πού νὰ μὴν εἶχε φανερωθῆ καθόλου, δὲν θὰ μπορούσε νὰ χρησιμεύσει γιὰ ἀπόδειξη τοῦ Μεσία. Τί ἔγινε λοιπόν; Σκεπάστηκε κάτω ἀπὸ τὴν φαρτὴ ἔννοια στίς περισσότερες περικοπές, καὶ ξεσκεπάστηκε πολὺ καθαρὰ σὲ μερικὲς· ἀφήστε πού ὁ χρόνος καὶ ἡ κατάσταση τοῦ κόσμου προειπώθηκαν τόσο φανερά, πού εἶναι πῶς φανερά κι' ἀπὸ τὸν ἥλιο· κι' ἡ πνευματικὴ ἔννοια εἶναι ἐξηγημένη τόσο καθαρὰ σὲ μερικὰ σημεῖα τῆς Γραφῆς, πού ἔπρεπε νὰχε κανεὶς μίαν τύφλωσι ὁμοία μ' ἐκείνη πού ρίχνει ἡ σάρκα μέσα στὸ πνεῦμα, ὅταν τὸ ἔχει σκλαβωμένο, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὴν ἀναγνωρίσει.

Νὰ λοιπὸν πῶς τᾶφερε τὰ πράγματα ὁ Θεός. Αὐτὴ ἡ ἔννοια εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ μίαν ἄλλη σὲ ἄπειρα σημεῖα, καὶ φανερὴ σὲ μερικὰ σπάνια, ἀλλὰ καὶ πάλι ἔτσι πού τὰ μέρη, ὅπου εἶναι κρυμμένη, εἶναι διαφοροῦμενα καὶ ταιριάζουν καὶ μὲ τὶς δυὸ ἔννοιες· ἐνῶ τὰ μέρη ὅπου εἶναι φανερὰ, εἶναι κατηγορηματικὰ καὶ ταιριάζουν μονά-

(10) «Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι» (Πρὸς Ἑβραίους ι' 5).

(11) Λέγει ὁ Ἰησοῦς σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του πού τοῦ ἔδειχνε τὸ ναό: «Βλέπεις ταῦτας τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς; οὐ μὴ ἀφεθῆ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὃς οὐ μὴ καταλυθῆ» (κατὰ Μάρκον, ιγ' 2).

χα με την πνευματική έννοια.

Έτσι πού η έννοια αυτή δέ μπορούσε να περάσει άπαρατήρητη, και πού μονάχα ένας τόσο σαρκικός λαός θα μπορούσε να την παραγνωρίσει.

Γιατί, όταν έχουν την υπόσχεση άφθων αγαθών, τί τους έμπόδιζε να έννοήσουν τ' άληθινά αγαθά, άν όχι η πλεονεξία τους, πού έδινε την έννοια τών υλικών αγαθών; Ένώ όσοι είχαν αγαθά έν Θεώ, τά έδιναν άποκλειστικά στο Θεό. Γιατί, υπάρχουν δύο αίτιες, πού μοιράζονται τις θελήσεις τών ανθρώπων: η πλεονεξία και η αγάπη. Όχι ότι η πλεονεξία δέν μπορεί να υπάρχει με την πίστη στο Θεό, και η αγάπη να μην υπάρχει με τά υλικά αγαθά: αλλά η πλεονεξία χρησιμοποιεί το Θεό και χαιρείται τά εγκόσμια: ένώ η αγάπη, το αντίθετο.

Άλλά εκείνο πού όνοματίζει τά πράγματα είναι ό τελευταίος σκοπός: Ό,τι μάς έμπροδίζει να φτάσουμε σ' αυτό το σκοπό, λέγεται έχθρός. Έτσι, τά πλάσματα, μολονότι καλά, είναι έχθροί τών δικαίων, όταν τους άποσπούν άπ' το Θεό· κι' ό ίδιος ό Θεός είναι έχθρός εκείνων πού ταράζει την πλεονεξία τους.

Έτσι, επειδή η λέξη έχθρός έξαρτιότα-

νε από τόν τελευταίο σκοπό, οι δίκαιοι μ' αυτή τη λέξη έννοούσαν τά πάθη τους, και οι σαρκικοί έννοούσαν τους Βαβυλώνιους: άρα οι όροι αυτοί ήταν σκοτεινοί μονάχα για τους άδικους. Κι' αυτό λέει ό Ήσαΐας: Signa legem in electis meis<sup>(12)</sup> κι' ότι ό Ήσους Χριστός θα είναι λίθος σκανδάλου<sup>(13)</sup>. Άλλά «μακάριοι όσοι δέν σκανδαλιστούν!»<sup>(14)</sup>. Ό Ώσηέ, τελευταίος το λέει καθαρά: «Τίς είναι σοφός και θέλει έννοήσει ταύτα; Συνετός, και θέλει γνωρίσει αυτά; Διότι εύθείαι είναι αι όδοι του Κυρίου, και οι δίκαιοι θέλουσι περιπατεΐ έν αυταΐς· οι δέ παραβάται θέλουσι πέσει έν αυταΐς»<sup>(15)</sup>.

(Σκέψεις) ΠΑΣΚΑΛ

Μετάφρασις και σχόλια

B. ΕΠΙΘΥΜΙΑΔΗ

(12) «Δέσον την μαρτυρίαν, σφράγισον τον νόμον μεταξυ τών μαθητών μου» (Ήσαΐας, η' 16).

(13) «Και εάν επ' αυτόν πεποιθώς ης, εσται σοι εις αγίασμα, και ουχ ως λίθου προσκόμματος συναντήσεσθε αυτόν· ουδέ πέτρας πτώματος» (Ήσαΐας, η' 14).

(14) «Και μακάριος εστιν ός εάν μη σκανδαλισθῆ έν εμοί». (Κατά Ματθαίου, ια', 6).

(15) Ώσηέ, ιδ' 9.

## ΦΩΣ ΘΑΜΠΟ ΣΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ

Κάποιος εκεί περπατεί στην όμίχλη.

Φῶς θαμπό, βραδυκίνητο φῶς στην όμίχλη...

Στή λάσπη πατῶς,  
στή λάσπη γλυστράς,  
στή λάσπη βουτιέσαι, καρδιά μου.

Λάσπη κι' όμίχλη...  
Δέν ξέρεις πού πᾶς  
καρδιά μου, καρδιά μου.

Τί δρόμοι εν' αυτοί;  
γεμάτοι ύγρασία και θάνατο.

Πόλη φοιχτή:  
Ρυπαρά καλντερίμα,  
σάπια νερά,  
όμίχλη πηχτή...  
Α, καρδιά μου,

Καρδιά ξεροκέφαλη

κάποτε έδῶ με ρωτᾶς τό γιατί;

Μά πέστο λοιπόν.  
Έμένα ρωτᾶς;  
Έσὸν θά τό πεις τό γιατί.  
Όμως, έσύ.  
μ' ένα φανάρι θαμπό πᾶς στην όμίχλη.

Στή λάσπη, πατῶς  
βουτιέσαι, πλανιέσαι, ξεχνιέσαι...

Κάποια στιγμή τό θαμπό φῶς κυτᾶς  
και σιγά αναρωτιέσαι.  
Μά, σέ λίγο πάλι ξεχνᾶς  
και στή λάσπη κυλιέσαι.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

«ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ» ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ

Εἰς τὸ κτηματολόγιον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προυσοῦ καὶ ἐν σελίδι 925 ὑπάρχει καταχωρημένη ἢ κατωτέρω «προκήρυξις» «περὶ τῶν πονημάτων τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτου». Ἔχει γραφῆ ἀπὸ τὸν μοναχὸν Κύριλλον, ὁ ὁποῖος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ὅσα παρεμπιπτότως ἐκθέτει, εἶχε ζῆσει προηγουμένως ὡς μοναχὸς εἰς τὴν Μονὴν Προυσοῦ-Πυρσοῦ, ὅπως τὴν ἀναγράφει ὁ ἴδιος καὶ ὅπως ἀναφέρεται εἰς παλαιότερα χειρόγραφα—μετέβη κατόπιν εἰς Ἄγιον Ὄρος, ὅπου καὶ ἐπὶ 19 συναπτά ἔτη παρέμεινεν. Ἐπτά δὲ ἔτη ἐκ τῶν δέκα ἐννέα ἐπέρασε παρὰ τῷ Νικοδήμῳ ὡς ὑποτακτικὸς αὐτοῦ καὶ ἀντιγραφεὺς τῶν ἔργων του. Τὴν προκήρυξιν του ἔγραψε καὶ ἐκκλοφόρησε τὸν Μάρτιον τοῦ 1815. Τὴν δημοσιεύομεν ὅπως ἔχει, διατηροῦντες τὸ ὕφος καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς.

Κατάλογος τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μακαρίου Διδασκάλου κυρίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου τοῦ ἐκ τῆς νήσου Ναξίας, ὅστις ἦσκει μὲν κατὰ τὰ ὄρια τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος τοῦ Ἀγ. Ὁρους, ἐπλήρωσε δὲ τὸ κοινὸν χρέος κατὰ τοὺς αὐθ': Ἰουλίῳ ἰδ' ἡμέρα δ' ἑτῶν ὧν ἐξήκοντα, οὗ τὸ σῶμα ἔθαπται ἐν τινὶ κελλίῳ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἐν Καραῖς, ἐξουσιαζομένου ὑπὸ τῆς μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου, καὶ τῶν Σκουριᾶδων ἐπιλεγομένης.

Εἰς τοὺς 1782: ἐτυπώθη παρ' αὐτοῦ ἡ ἀξιόλογος φιλοκαλία διὰ τῆς αὐτοῦ συνδρομῆς.

Εἰς τοὺς: 1783: ἐτυπώθη ὁ εὐεργετινὸς διὰ τῆς αὐτοῦ συνδρομῆς.

Εἰς τοὺς: 1783: ἐτυπώθη τὸ περὶ τῆς Μεταλήψεως βιβλίον.

Εἰς τοὺς: 1790: τὸ τοῦ Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου διὰ τῆς αὐτοῦ συνδρομῆς.

Εἰς τοὺς: 1796: τὸ νέον Θεοτοκάριον.

Εἰς τοὺς: 1799: τὸ εὐχολόγιον, διὰ δαπάνης τοῦ Π/ρχου κυρίου Νεοφύτου.

Εἰς τοὺς: 1794: Τὸ πρῶτον ἐξομολογητάριον.

Εἰς τοὺς: 1796: Ὁ ἀόρατος πόλεμος.

Εἰς τοὺς: 1799: Τὸ νέον Μαρτυρολόγιον.

Εἰς τοὺς: 1800: Τὸ ἱερὸν Πηδάλιον.

Εἰς τοὺς: 1800: τὰ ἄσματικά ἐγκώμια

τοῦ Ἐπιταφίου.

Εἰς τοὺς: 1800: Τὰ πνευματικὰ Γυμνάσματα.

Εἰς τοὺς 1801: Τὸ συμβουλευτικὸν περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων.

Εἰς τοὺς 1803: Τὸ νέον Ἐκλόγιον.

Εἰς τοὺς 1803: Ἡ χρησιμοθῆθεια τῶν χριστιανῶν.

Εἰς τοὺς 1804: Τὸ δεύτερον ἐξομολογητάριον.

Εἰς τοὺς 1806: Αἱ καθολικαὶ Ἐπιστολαί.

Ἀνέκδοτα δὲ ποιήματα ἄχρι τοῦδε, εἰσὶ ταῦτα:

1) Τρεῖς τόμοι εἰς τὰ ἅπαντα Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

2) Τρεῖς τόμοι ἐρμηνεῖα εἰς τὰς ἰδ' ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

3) Εἰς τόμος κήπος χαρίτων ἤτοι ἐρμηνεῖα εἰς τὰς θ' ᾠδὰς τῆς στιχολογίας.

4) Δύο τόμοι ἐρμηνεῖα εἰς τὸ ψαλτήριον.

5) Τρεῖς τόμοι ἐρμηνεῖα εἰς τὸν Συναξαριστὴν.

6) Εἰς τόμος ἐρμηνεῖα εἰς τοὺς κανόνας τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ Θεομητορικῶν.

7) Εἰς τόμος ἐρμηνεῖα εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς ὀκτωήχου.

8) Εἰς τόμος εἰς τὰ τοῦ Ἀγ. Μελετίου τοῦ Ὁμολογητοῦ, διὰ στίχων πολιτικῶν.

9) Εἰς τόμος εἰς τὰ τοῦ Ἀγίου Βαρ-



σανουφρίου.

10) Ἀκολουθία ὀλόκληρος τῶν ἐν τῷ Ἄθῳ ὁσίων Πατέρων.

11) Ἀκολουθία εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς Ἁγίας δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Προδρόμου.

12) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου.

13) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον Συμεῶν τὸν νέον Θεολόγον.

14) Ἀκολουθία καὶ διήγησις εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου τοῦ θείου Νικολάου.

15) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον Θεωρᾶν Θεσσαλονίκης.

16) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγ. Ἀρτέμιον.

17) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον Θαλαλαῖον.

18) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον Σεβαστιανὸν τὸν Μάρτυρα.

19) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην Βατάτζην τὸν βασιλέα.

20) Ἀκολουθία εἰς τὸν ἅγιον Βενιαμὴν τὸν Μάρτυρα.

21) Ἀκολουθία καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον τὸν Μάρτυρα.

22) Ἀκολουθία εἰς τοὺς τρεῖς ὁσιομάρτυρας, Ἰάκωβον, Ἰάκωβον καὶ Διονύσιον τοὺς κατὰ τὴν Αἰτωλίαν ὁσκήσαντας.

23) Ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον νεομάρτυρα Κωνσταντῖνον Ἐδριώτην.

24) Ἀκολουθία καὶ ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου τοῦ Ἅγ. Γεωργίου.

25) Εἰς τὴν μνήμην τοῦ αὐτοῦ καὶ κινήτων ἐγκεντρισεμένους ἐκ τοῦ ἀναστάσεως ἡμέρας.

26) Ἐτερος παρακλητικός· οἶκοι κδ' καὶ μετάφρασις εἰς τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀνδρω. κράτης οὗ ἡ ἀρχὴ καὶ μὴν λαμπρὰ τὰ τῶν μαρτύρων.

27) Ἀναπήρωσις τῆς ὀκτώηχου τῆς Πορταΐτισης.

28) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

29) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τῶν Ἁγίων Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου.

30) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου εἰς τὰς θ' τοῦ Ἰουνίου.

31) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Παρθενίου Λαμφάκων.

32) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τῶν Ἁγίων Κυπριανοῦ, Διονυσίου καὶ Ἀντύπα.

33) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας καὶ βίου μετ' ἐγκωμίου τοῦ Ἁγίου Βησσαρίωνος Λαρίσης.

34) Ἀναπήρωσις τῆς Ὀκτώηχου τοῦ ἁγ. Δημητρίου καὶ τροπάρια.

35) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

36) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τῆς Ἁγίας Κυριακῆς.

37) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου.

38) Ἀναπήρωσις τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου.

39) Ὀκτώηχος καὶ ἐγκώμιον εἰς τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.

40) Κανόνες δύο εἰς τὴν γοργουπήκοον Δοχειαρίου.

41) Εἰς τοὺς Ἀρχαγγέλους οἶκοι, κανόνες, τροπάρια καὶ ἐγκώμια.

42) Κοινὸς παρακλητικὸς κανὼν εἰς τὸν Προδρόμον, Νικόλαον καὶ Εὐστάθιον.

43) Κανόνες δύο εἰς τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ὁ εἷς παρακλητικός.

44) Εἰς τὸν Ἅγιον Τρύφωνα. Ἐγκώμιον καὶ παρακλητικὸς κανὼν.

45) Εἰς κανὼν εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας.

46) Δύο κανόνες εἰς τὸν Ἅγιον Χαραλάμπην, ὁ εἷς παρακλητικὸς κατὰ νόσων.

47) Λόγος πανηγυρικὸς καὶ κανὼν εἰς τὴν Λιτανεῖαν τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐν τῷ Πρωτάτῳ.

48) Ἐπιτάφιοι λόγοι εἰς διάφορα ὑποκείμενα.

49) Τρεῖς λόγοι περὶ μετανοίας.

50) Εἰς λόγος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ποιμένου.

51) Ἐν ἐγκώμιον εἰς τὸν θεῖον Χρυσόστομον.

52) Λιτὴ εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Ἁγίας Ἄννης.

53) Εἰς τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους οἶκοι κδ' καὶ εἰς παρακλητικὸς κανὼν.

54) Μεγαλυνάρια εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν.

55) Δοξαστικά εἰς τὸ Ἅγιον Μανδύλιον.

56) Εὐχαί εἰς τὸν Ἅγιον Τρύφωνα καὶ Μόδεστον.

57) Ἀκολουθία καὶ ἐπιδιόρθωσις εἰς μερικά θαύματα τῆς Θεομητορικῆς Ἀγίας Εἰκόνης τῆς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ ταύτῃ τοῦ Πυρσοῦ.

58) Πίναξ κατὰ ἀλφάβητον, διὰ τὸ θέατρον πολιτικόν.

Ταῦτα εἰσὶν, ἅπερ ἰδίους ὄμμασιν εἶδον καὶ διὰ τῆς ἐπιταγῆς τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ἀντέγραψα.

Σώζονται δὲ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν πανοσιωπῶτων πατέρων ἀγιογράφων Στεφάνου καὶ Νεοφύτου τῶν ἐπιτρόπων τοῦ αἰοιδίμου τούτου ἀνδρὸς καὶ σκουρτάδων ἐπιλεγόμενων, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ παναοίδιμος οὗτος διδάσκαλος, ὁ χρηματίσας κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, ἕνας μέγας στῦλος τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τελειώνοντας τὰ γραμματικά δὲν ἐδόθη μετὰ ταῦτα εἰς τὰς σωματικὰς ἀναπαύσεις καθὼς ἄλλοι μερικοὶ (οἱ ὅποιοι καθὼς δυνηθῶσι νὰ διακρίνωσι αὐτὰ τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου καὶ λάβωσι διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, εὐθὺς ποιοῦσι Θεὸν τὴν κοιλίαν τους καὶ ὅσα ἄλλα τῆς ἀσχημοσύνης ἔργα καὶ κατ' ὀλίγον λαμβάνουσι ἕνα τύπον καὶ μίαν ἑσφορικὴν ἔπαρσιν, ὥστε ὅπου πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, παραχωρήσαντος Θεοῦ, ἀθετοῦσι καὶ τὸ πατριον πρὸς τὰ θεῖα σέβας καὶ αὐτὸν τὸν Χριστιανισμόν) ἀλλ' εὐθὺς ἔδραμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ ἐκεῖ μὲ τὴν μελέτην καὶ ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν ἔγινεν ὑπόπερος φιλόσοφος καὶ μέγας θεολόγος καθὼς ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ... ἠμπορεῖ πᾶς ἕνας νὰ βεβαιωθῇ. Τούτου τοῦ μακαρίου ἀνδρὸς τὰ συγγράμματα γίνονται μὲν δῆλα τοῖς πᾶσι εἶναι ὁμοῦς κεκρυμμένα ὑπὸ κάτω εἰς τὸν μόνον μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδόθησαν ὅλα εἰς τὸ φῶς διὰ τοῦ τύπου. Ὅστις λοιπὸν τῶν Χριστιανῶν, εἴτε ἐκ τῶν ταγμάτων τοῦ ἐκ/κοῦ καταλόγου, εἴτε ἐκ τῆς χορείας τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ ἄλλων φιλοθέων ὑποκειμένων, ἤθελε προαιρεθῆναι νὰ καταβάλλῃ τὴν δαπάνην εἰς τὸ νὰ τυπώσῃ κανένα ἀπὸ τὰ ἄνωθεν ἀνέκδοτα βιβλία ὁ τοιοῦτος ἀνάμεσα ὅπου ἔχει νὰ καταστήσῃ τὸ ὄνομά του

ἀθάνατον καὶ νὰ ἐγκωμιάζεται εἰς πολλοὺς αἰῶνας ἀπὸ ὅλον τὸ ὀρθόδοξον γένος, ἔχει καὶ μεγάλην χρηματικὴν διαφοράν, διότι ἂν ἐξοδεύσῃ τε ἐπὶ χίλια, ἔχει νὰ λάβῃ δύο χιλιάδας, καὶ ἂν ἐξοδεύσῃ δύο, ἔχει νὰ λάβῃ τέσσαρας, ἂν δηλαδὴ μεταχειρισθῇ τὸ πρᾶγμα ἐμπορικῶς. Εἰ δὲ καὶ μεταχειρισθῇ διὰ ψυχικὴν του σωτηρίαν καὶ διανεμῇ τὰ βιβλία δωρεάν εἰς τοὺς χριστιανούς, καμμία γλῶσσα δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραστήσῃ τοὺς ἀπείρους μισθοὺς ὅπου παρὰ Θεοῦ ἤθελε λάβει ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἣ διαδίδονται τὰ γέρα καὶ βραβεῖα εἰς τοὺς ποιούντας τὰ παρόμοια θεάρεστα ἔργα. Πρὸς τούτοις λέγομεν, ὅταν δὲν εἶναι ἕνας μόνος ἱκανὸς εἰς τὸ νὰ καταβάλλῃ τὴν δαπάνην ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ καὶ ἄλλον καὶ ἄλλον διὰ νὰ γίνουσι τρεῖς καὶ τέσσαρες καὶ πολλοὶ καὶ τότε, ὅταν συμφωνήσωσιν οὗτοι εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔργον, εἶναι τὸ πλέον εὐκόλον νὰ τὸ φέρουν καὶ εἰς ἔκβασιν.

Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, τέκνα τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μὴν ἀμελήτε καὶ εἰς τὸ ψυχοφελέστατον τοῦτο ἔργον, διὰ νὰ λάβητε διπλοὺς τοὺς μισθοὺς ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

ἰωαε΄ : μαρτ. η΄.

Ἐν Πυρσοῦ

Σκοπὸν εἶχεν ἡ προκήρυξις αὐτή, ὅχι τόσον νὰ ἐξάρῃ τὴν προσωπικότητα τοῦ Νικοδήμου, γνωστοῦ ἄλλωστε εὐρύτατα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνὰ τὸ πανελλήνιον, ὅσον τὸ νὰ προτρέψῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ τοὺς δυναμένους ἐκ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς. Δὲν αποκλείεται δὲ νὰ ἐπέδρασε εἰς τὰς καρδίας πολλῶν καὶ νὰ ὑπεκίνησε τὴν διάθεσιν καὶ ἀπόφασιν αὐτῶν εἰς ἔκδοσιν τῶν ἔργων. Πάντως μαρτυρεῖ τὸν ἀπέραντον σεβασμὸν τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὸν Νικόδημον, τὴν βαθυτάτην ἐκτίμησίν του πρὸς τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀδίστακτον πεποιθήσιν του ὅτι ἡ δημοσίευσίς τούτων ἤθελε συντελέσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν καὶ οἰκοδομίην τῶν χριστιανῶν.

I. Θ. ΚΟΛΙΤΣΑΡΑΣ



## ΑΠΟΨΕΙΣ

< ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΦΩΝΑΖΕΤΕ ; >

Πόσον θά ἤθελεν ἡ παρούσα στήλη νὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐκφράσῃ, μὲ ὄσσην θά ἔπρεπε δύναμιν, τὸν πόνον καὶ τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν πὺρ τῆς διαβιβάζονται ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς ἑλληνικῆς γῆς, μαρτυροῦντα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν ! «Τί θά γίνωμεν λοιπόν; Γιατί μᾶς ἐγκατέλειψαν ὄλοι; Γιατί δὲν γίνεται τίποτε διὰ τὸ χωριό, γιατί δὲν γίνεται τίποτε διὰ τὸν φορολογούμενον, γιατί δὲν γίνεται τίποτε διὰ τὰ ὄρφανά, γιατί δὲν γίνεται τίποτε διὰ τὸν ἐργάτην, γιατί δὲν γίνεται τίποτε διὰ τὸν δημόσιον ὑπάλληλον, γιατί δὲν γίνεται τίποτε διὰ τὴν χώραν μας, γιατί μᾶς ἐγκατέλειψαν οἱ φίλοι μας, γιατί ἐγκατελείψαμεν ἡμεῖς τὸν ἑαυτὸν μας, γιατί ἡ Ἐκκλησία δὲν κάνει τίποτε...» καὶ τόσα καὶ τόσα καὶ τόσα ἄλλα παράπονα διὰ τὸ κατάντημά μας, ὄλων μας !

Κατὰ τι μέρος, τὰ παράπονα αὐτὰ στρέφονται καὶ πρὸς τὰς «Ἀκτίνας». «Διατί δὲν κάμνετε αὐτό, διατί δὲν κινεῖσθε πρὸς τὰ ἐκεῖ, διατί δὲν διαμαρτύρεσθε διὰ τὴν σάπιλαν, διατί δὲν γράφετε διὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ θέμα, διατί δὲν διορθώνετε αὐτὸ τὸ κακόν, διατί δὲν φωνάζετε...». Παράπονα τὰ ὅποια μᾶς συγκινοῦν καὶ διότι μᾶς συγκινεῖ ἡ ἰδέα, ἡ ὅποια ὑπάρχει εἰς τὸ βάθος τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν, ἡ κολακευτικὴ δι' ἡμᾶς, πλὴν ὄχι ἀληθῆς καὶ ξένη πρὸς τὴν πραγματικότητα ἀντίληψις, ὅτι τάχα αἱ «Ἀκτίνας» ἔχουν ἀρμοδιότητας, δυνατότητας, τὰς ὁποίας δὲν χρησιμοποιοῦν.

Τὸ ἀντίθετον ὅμως εἶναι τὸ ἀληθές. Δυστυχῶς ἡ εὐτυχῶς, οὔτε δυνατότητας, οὔτε ἀρμοδιότητας διαθέτομεν. Ἄλλ' οὔτε κἂν ἠμποροῦμεν νὰ ἀπλωθοῦμεν εἰς μίαν γενικωτέραν κριτικὴν τοῦ παντός. Μέσα εἰς τὰ τόσα ἄλλα δεινὰ τῆς ἐποχῆς μας ὑπάρχει καὶ ἡ ἀτιμώφαιρα καχυποψίας, κακοπιστίας, διαστροφῆς τῶν πραγμάτων καὶ τῶν

λόγων. Καὶ εἰς ἓνα περιοδικόν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι προσωπικὸν ὄργανον κανενός, ἀλλὰ ὄργανον μιᾶς χριστιανικῆς ἐνώσεως, εἰς ἓνα τοιοῦτο περιοδικόν ἐπιβάλλεται καὶ ἡ περίσκεψις.

### ΚΑΡΠΟΥΣ ΑΞΙΟΥΣ

Θά μᾶς ἐπιτραπῇ ὅμως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι τὸ παρὸν περιοδικὸν ἔρριψε ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν χριστιανικῶς ἐμπνεομένην κοινὴν γνώμην τὰ συνθήματα, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ὁποίων ἀπασχολεῖ τώρα τοὺς ἐπιστολογράφους μας. Τὰ συνθήματα πὺρ συνοψίζονται εἰς τὸ ὅτι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μᾶς χρειάζεται ξύπνημα τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἔργα χριστιανικῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς χώρας, ἀντὶ νὰ περιορίζεται ἀπλῶς εἰς ὑποσχέσεις κενὰς καὶ εἰς τύπους χωρισμένους ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς χώρας μας καὶ τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ τὸν πολιτισμὸν μας.

«Ποιήσατε οὖν καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας» ! Αἱ στήλαι τῶν «Ἀκτίνων» δέκα ὀκτὼ χρόνια τώρα, εἶναι πλήρεις ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆν, ἐξηλουμένην πότε εἰς αὐτὸν καὶ πότε εἰς ἐκεῖνον τὸν τομέα. Καί, ὅπως εἰς τὴν πρώτην ἐμφάνισίν των ἐπολεμοῦσαν κατὰ τῆς ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης ἀρνήσεως, ἡ ὅποια εἰς τὴν συνειδήσιν πολλῶν εἶχε γελοιοποιήσει, ἀπλουστάτα, κάθε τι πὺρ εἶχε σχέσιν μὲ τὴν θρησκευτικότητα, ὅπως ἔδειξαν τὴν ἀληθινὴν στάσιν τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης εἰς τὰ προβλήματα αὐτά, ἔτσι τώρα, χωρὶς καὶ τοῦτο νὰ παραμελοῦν, ἀγωνίζονται διὰ κάτι ἄλλο: Διὰ νὰ ἐμφανισθοῦν οἱ χριστιανοὶ ἄξιοι τοῦ ὀνόματος καὶ ἱκανοὶ πράγματι νὰ εἶναι τὸ «ἄλας τῆς γῆς». Διότι «ἐὰν τὸ ἄλας μωρανθῇ ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰμὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων».

**ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΜΕΤΟΧΟ**

Ἄλλὰ θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν οἱ ἀναγνώσται μας, οἱ ὅποιοι μᾶς γράφουν διὰ νὰ ἐκφράσουν τὸν δίκαιον πόνον των, νὰ τοὺς ὑπενθυμίσωμεν ὅτι καὶ αἱ ἰδικαί των δυνατότητες διὰ νὰ θεραπευθῇ τὸ σημερινὸν κατάντημα δὲν εἶναι ἴσαι τῷ μηδενί. Ἐπομένως ἄς ἐρωτήσουν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς των: εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν ἔμποροῦν κἀτι νὰ βοηθήσουν;

Ἄς βοηθήσωμεν ἀνεξαιρέτως ὅλοι! Διότι ἂν θέλωμεν μίαν «καινούργια Ἑλλάδα», αὕτη δὲν θὰ ἔλθῃ αἰφνιδίως «μετὰ παρατηρήσεως» ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἄλλην. Δημιουργεῖται, ὅταν καθένας ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι μέρος τῆς καινούργιας αὐτῆς Ἑλλάδος. Καὶ οἱ ἀναγνώσται μας, ὅσοι μᾶς κάνουν τὴν τιμὴν νὰ μᾶς καθιστοῦν μετόχους τῶν ἀνησυχιῶν των, ἄς ἔχουν ὑπ' ὄψιν των τὴν πραγματικότητα αὐτήν. Καὶ ἡ ἰδική των ἀνησυχία, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνησυχία πνευματική, ἀγάπης καὶ ὄχι ἰδιοτελείας ἐκδήλωσις, καὶ ἡ εὐγενὴς αὕτη ἀνησυχία εἶναι ἤδη μία «καινούργια Ἑλλάδα». Διότι ἡ καινούργια Ἑλλάδα πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ στάδιον πὸν λέγεται δημιουργικὴ πνευματικὴ ἀνησυχία.

Ἡ ἀνησυχία αὕτη δὲν εἶναι βέβαια τὸ πᾶν. Εἶναι ὅμως ἡ ἀρχή! Ἄρχει νὰ παίρνῃ τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν! Τῆς θείας αὐτῆς ἀνησυχίας ὁ μέτοχος εἶναι καὶ τῆς μεγάλης εὐθύνης μέτοχος διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς πνεύματος νέου, πὸν θὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ «παλαιούμενον καὶ γηράσκον καὶ ἐγγὺς ἀφανισμοῦ».

**ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΤΟ ΠΡΟΣΞΕΩΜΕΝ**

Ἐνα ἄρθρον τῆς κ. Μ. Κωτσοπούλου, πὸν δημοσιεύεται εἰς τὸ παρὸν τεύχος καὶ μία νέα ἐκδοσις τῆς «Δαμασκοῦ» μᾶς δίδουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου ἐνὸς ἐξαιρετικῆς ὀλκῆς χριστιανοῦ (καθολικοῦ) διανοουμένου, τοῦ καθηγητοῦ Romano Guardini.

Ὁ Romano Guardini εἶναι, κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυ-

τέρους χριστιανὸς φιλοσόφους τοῦ αἰῶνος μας. Ἔχει διατελέσει καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Βερολίνου, τῆς Τυβίγγης καὶ τοῦ Μονάχου. Ἐδημοσίευσε δεκάδας ἔργων ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς ξένας γλώσσας. Τελευταίως ἡ «Δαμασκὸς» ἤρχισε τὴν ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τοῦ ἔργου του «Ὁ Κύριος», πὸν ἔχει κυκλοφορήσει μέχρι τώρα εἰς πολλὰ ἐκδόσεις καὶ γλώσσας. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ», «Τὸ πνεῦμα τῆς λειτουργίας», «Τὸ νόημα τῆς Ἐκκλησίας», «Ἐπιστολαὶ περὶ αὐτομορφώσεως», «Ἡ ἀντιθετικὴ φιλοσοφία τοῦ συγκεκριμένου καὶ ζῶντος», «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Πίστις» κλπ.

Ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος εἶναι σήμερον ἡλικίας ἑβδομήντα ἐτῶν, θεωρεῖ ὡς τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῆς συγγραφικῆς παραγωγῆς του, αὐτὸ τὸ ὁποῖον μετεφράσθη τώρα καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν («Ὁ Κύριος»), διότι ἐκεῖ συνοψίζει ὅλην τὴν φιλοσοφικὴν του σκέψιν. Ἐξ αὐτοῦ δύναται ὁ μελετητὴς νὰ ἀντιληφθῇ ὄχι μόνον τὴν βαθύτητα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἀγνότητα καὶ παρρησίαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ μέγας αὐτὸς χριστιανὸς διανοητὴς τοῦ αἰῶνος μας ἀντικρύζει τὰ προβλήματα τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωῆς. Ἀξίζει ὄντως νὰ προσέξουν τὸ δημιουργικὸν ἔργον του οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων».

**SUUM CUIQUE TRIBUERE**

Ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἰ. Ἀναγνωσταρά, διαμαρτυρομένου δι' ὅσα ἡ παρούσα στήλη εἶχε γράφει (τεῦχος Μαΐου ἐ.ἔ.) περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀϊνστάϊν. Ἴδου τώρα καὶ ἡ ἄλλη πλευρά.

Ἐν πρώτοις, ὡς ἤδη παρετηρήθη, αἱ «Ἀκτίνες» οὐδέποτε ἠμφεσβήτησαν τὸ ἐπιστημονικὸν μεγαλεῖον τοῦ Ἀϊνστάϊν. Ἐτόνισαν ὅμως ὅτι δὲν εἶναι οὗτος ὁ μόνος μέγας εἰς τὴν ἐπιστήμην. Καὶ ἐθεώρησαν χρέος των νὰ ἐπιστήσουν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν των ἐπὶ τῶν κορυφῶν ἐκείνων τὰς ὁποίας, διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνων τὸν λόγον, ἀγνοεῖ ἡ ἐκλαϊκεύουσα καὶ πὸς θορυβοῦ-

σα δημοσιότης. Καὶ ἀνεφέραμεν τὸν Μάξ Πλάνκ καὶ τὸν τιμήσαντα τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ὄντως μεγάλου Καραθεοδωρῆν, εἰς δὲ δημοσιευθεῖσαν ἤδη ἐπιστολὴν του, ὁ κ. Γ. Κοντόπουλος προσθέτει, ὀρθότατα, τὸν Eddington.

Ἄφου ὁμως ὁ κ. Ἀναγνωσταρᾶς ἐπικαλεῖται τὸν de Broglie, τονίζοντα ἐκεῖνο, ὅπερ οὐδεὶς, ἐπαναλαμβάνομεν, ἠμφεσθήτησεν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἀϊνστάϊν «εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας μορφὰς τῆς ἐποχῆς μας», ἃς προσέξῃ πῶς ἀκριβῶς ὁ ἴδιος de Broglie τοποθετεῖ συγκριτικῶς τὴν συμβολὴν καθενὸς ἀπὸ τοὺς μεγάλους σοφούς, εἰς τὸ βιβλίον του «Savants et découvertes» (Paris 1951, σελ. 290): «Ἡ ἐμφάνισις τῆς θεωρίας τῶν Quanta τοῦ Πλάνκ εἰς τὴν ἐπιστήμην ἐπροκάλεσε μίαν ἐπανάστασιν ἀντιλήψεων, τῆς ὁποίας δὲν ὑπολογίζομεν ἀλλοῦ ἀκριβῶς ὅλην τὴν σπουδαιότητα, ἀλλ' ἢ ὅποια, ὑπερβαίνουσα κατὰ πολὺ τὴν ἐπανάστασιν πού ἐπέφερε ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος, ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς πλέον σημαντικὰς στροφὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως».

#### ΤΟΝ ΙΔΕΩΔΗ ΤΥΠΟΝ

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐτέθη ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἡ ἀνθρωπιστικὴ στάσις τοῦ Max Planck, θὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι ὁ μέγας αὐτὸς καὶ ἐν πεποιθήσει, ἀλλὰ καὶ συνεπειᾷ χριστιανὸς σοφός, τόσον πολὺ ἦτο συνδεδεμένος μετὰ τὸν... γερμανικὸν ναζισμόν, ὥστε, τὸ 1945 ὁ υἱὸς του Erwin κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ τῶν ἐθνικοσοσιαλιστῶν, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας τὴν τελευταίαν στιγμὴν, κυρίως διὰ λόγους ἀποφυγῆς παγκοσμίου ἐντυπώσεως καὶ χάρις εἰς τὰ ὀγδόνα ἐξ ἡμερῶν του, ὁ ἴδιος ὁ Max Planck διέφυγε τὴν ἐκτέλεσιν, ἀπλευθερώθη δὲ τὰς τελευταίας ἡμέρας ὑπὸ τριῶν Ἄγγλων ἐπιστημόνων - στρατιωτῶν. Τὸ δὲ 1946 οἱ Ἄγγλοι τὸν μετέφεραν εἰς ἡλικίαν 87 ἐτῶν εἰς τὸ Λονδίον, τιμῆς ἕνεκα, εἰς τὰς ἑορτὰς πού ἔκαμαν διὰ τὸν Νεύτωνα.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἀϊνστάϊν ἐξετίμα μέγας τὸν Planck καὶ ἐξέφραζε ποικιλοτρόπως τὴν μεγάλην του αὐτὴν ἐκτίμησιν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι καὶ τοῦτο: Τὸ 1936 ἔ-

νας ἀγγλικὸς ἐκδοτικὸς οἶκος μετέφρασε μίαν σειρὰν διαλέξεων τοῦ Planck καὶ ἐζήτησε νὰ προλογίσῃ τὴν ἀγγλικὴν ἐκδοσιν ὁ Ἀϊνστάϊν. Οὗτος κατ' ἀρχὰς εἶπεν ὅτι «δὲν ἠσθάνετο τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἱκανὸν νὰ παρουσιάσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἕνα σοφὸν τῆς ἀξίας τῆς προσωπικότητος τοῦ Planck». Ἐν τούτοις, ὁ πρόλογος ἐγράφη ἀπὸ τὸν Ἀϊνστάϊν, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει ὅτι «ἐὰν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἐζήτηι νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς ἐπιστήμης τοὺς ἐκμεταλλευτὰς τῆς ἐπιστήμης, θὰ παρέμεναν ὀλίγοι μόνον πραγματικοὶ ἐπιστήμονες, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ἀσφαλῶς ὁ Planck». (Βλέπ. Scientia 1936 p. 40 καὶ «Ἀκτίνες» 1938 σ. 76). Καὶ τὸ 1948 ὁμιλῶν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τοῦ Planck, ἐκφράζεται λίαν ἐνθουσιωδῶς περὶ αὐτοῦ ὡς ἐπιστήμονος καὶ ἀνθρώπου ἐνσαρκούντος τὸν ἰ δ ε ὄ δ η τ ὑ π ο ν (Ideas and Opinions, by Einstein 1954 p. 78).

#### ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΛΙΓΩΝ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Μεγάλοι ὁμως πρωτοπόροι ἐπιστήμονες τῆς σειρᾶς τοῦ Ἀϊνστάϊν, ἂν μὴ καὶ ἀνώτεροι, τοὺς ὁποίους ἀγνοοῦν οἱ πολλοί, ὑπῆρξαν καὶ εἰς τὸ πρόσφατον παρελθόν, ὅπως εἶναι π.χ. ὁ K. Gauss, («ἡ μεγαλύτερα μαθηματικὴ φυσιογνωμία ὄλων τῶν αἰώνων»), τοῦ ὁποῖου ἐφέτος ἐωρτάσθησαν τὰ 100 χρόνια ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γοτtingης. Κατὰ τὰς ἑορτὰς, πλείστοι ὅσοι ἐκπρόσωποι καὶ ἐπισκέπται ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου συνεκεντρώθησαν ἐκεῖ διὰ νὰ τιμήσουν τὸν μέγαν σοφόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ταπεινόν, ἀπλοῦν καὶ βαθυστόχαστον ἄνθρωπον καὶ νὰ συναγάγουν διδάγματα ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὴν δράσιν αὐτοῦ διὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν.

Ὁ Gauss ἀπὸ ἡλικίας 18 καὶ 20 ἐτῶν ἔλυσε σπουδαιότατα μαθηματικὰ καὶ ἀστρονομικὰ προβλήματα καὶ αἱ λύσεις του παραμένουν μέχρι σήμερον ὑποδειγματικαί. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν ἀλγεβραν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν ἀνάλυσιν, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν γεωδαισίαν, τὴν φυσικὴν καὶ ἤνοιξε νέους δρόμους. Διεκρίθη ὁμως ὡς πνευματικὴ χριστιανικὴ προσωπικότης,



ἡ ὁποία ἔλαμπε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἀνθήσεως τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τῆς ἀπιστίας καὶ ἔρριπτε πλούσιον τὸ φῶς εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ φωτίζονται πολλοί. «Ἐκτός ἀπὸ τὸν ὕλικὸν αὐτὸν κόσμον», ἔλεγε, «ὑπάρχει καὶ καθαρὸς πνευματικὸς κόσμος, προωρισμένος νὰ μᾶς παράσχη ἱκανοποίησιν τῶν ἰσχυροτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἐφέσεών μας. Καὶ τοῦ κόσμου αὐτοῦ θὰ γίνωμεν μέτοχοι».

Ἄς θεωρηθῶν αἱ γραμμαὶ αὐταὶ ὡς ἓνα εὐλαβὲς μνημόσυνον διὰ τὴν προσωπικότητα, ἡ ὁποία εἶναι μὲν ἄγνωστος εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ φωτίζει καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ φωτίζῃ τὸν δρόμον τῶν ὀλίγων καὶ δι' αὐτῶν τὸν δρόμον τῶν πάντων, τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος.

#### ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΕἰΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Κατ' αὐτὰς συνεπληρώθη δεκαετία ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν χιτλερικῶν ἐκτελέσεως, ἐν τὸς τοῦ στρατοπέδου συγκεντρώσεως τοῦ Flossenbrück, τοῦ καθηγητοῦ καὶ πάστορος Dietrich Bonhoeffer, ὅστις εἶχε ἀγωνισθῆ, νέος ἀκόμη, ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἦτο μία πραγματικὴ ἀπώλεια διὰ τὴν εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν ὁ θάνατός του. Τὸ 1949 ἐξεδόθησαν εἰς βιβλίον αἱ ἐπιστολαὶ του καὶ αἱ σκέψεις του, ὅπως τὰς διέτυπωνε γραπτῶς ἀπὸ τὴν φυλακὴν.

Ὁ Bonhoeffer ἐσκέπτετο εἰς τὴν φυλακὴν τὰ μεγάλα προβλήματα, ποῦ θὰ προκύψουν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὅταν τελειώσῃ ὁ πόλεμος, καὶ τὰς ἀντιστοίχους ὑποχρεώσεις τῶν Χριστιανῶν. Ὁ ἄνθρωπος ἔγινε σήμερον περισσότερο αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος. Παντοῦ, εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὴν πολιτικὴν, τὴν οἰκονομίαν, ἐν γένει τὴν ζωὴν, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐλεύθερον καὶ δὲν θέλει, δὲν χρειάζεται τὸν Θεόν. Πῶς θὰ τὸν φέρωμεν πλησίον τοῦ Θεοῦ; Ὁ Bonhoeffer ἀναγνωρίζει τὴν ἐνηλικίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τονίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν νὰ γυρισωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ νὰ φέρωμεν τὸ Εὐαγγέλιον μέσα εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, ὅχι ὅμως μὲ ἀβαριάς περὶ τὴν πίστιν, ἀλλὰ μὲ δύναμιν εἰς τὴν ἀγάπην. Ἄν

θέλωμεν νὰ φέρωμεν εἰς τὴν πίστιν τὸν κόσμον, πρέπει νὰ ἔλθωμεν κοντὰ του. «Ἐπῆρξαν μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι ἐκάλεσαν τὸν κόσμον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Dietrich Bonhoeffer εἶναι ἓνας μάρτυς», τονίζει ἓνας ἀρθρογράφος, «ὁ ὁποῖος ἐκάλεσε τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς τὸν κόσμον».

Καὶ νομίζομεν, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπάντησις τῶν σημερινῶν καιρῶν, δι' ὅλον τὸν κόσμον.

#### ΕΝΑΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ

Μᾶς γράφει ἀπὸ τὴν Χάλκην ἐκλεκτὸς φίλος τῶν «Ἀκτίνων» περὶ τῆς σεμνῆς καὶ ἐπιβλητικῆς τελετῆς, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὴν αὐτόθι θεολογικὴν Σχολήν, διὰ τὸν εορτασμὸν τῆς τριακονταπεντατηριδος διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας τοῦ καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς κ. Ι. Παναγιωτίδου. Τὸ ἀποσταλὲν καὶ εἰς ἡμᾶς πρόγραμμα (καὶ καθ' ἑαυτὸ ἓνα κομψοτέχνημα ὅπως εἶναι σχεδιασμένον) καὶ ἡ ἔκθεσις περὶ τῆς τελετῆς μᾶς δίδουν ἓνα δείγμα, ὅτι τόσον ἡ γεραρὰ Σχολὴ ὅσον καὶ ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως γνωρίζουν νὰ τιμοῦν τοὺς ἐργάτας τοῦ πνεύματος τοὺς ἀναλίσκοντας τὴν ζωὴν των εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν χριστιανικῶν γραμμάτων.

Χαίρομεν διὰ τὸ ἐνθαρρυντικὸν αὐτὸ δῆγμα καὶ παράδειγμα. Καὶ συγχαίροντες τὸν τόσον δικαίως τιμηθέντα, τοῦ εὐχόμεθα εὐλογημένην καὶ μακρὰν τὴν συνέχισιν τῆς τόσον καρποφόρου διὰ τὴν πίστιν καὶ διὰ τὸν πολιτισμὸν μας πνευματικῆς του δημιουργίας.

#### ΑΣ ΤΟ ΚΑΜΗ ΑΥΤΟΣ !

Δὲν γνωρίζομεν ἂν ὑπάρχουν εἰς τὸν τόπον μας πολλοὶ ἔχθροὶ τῆς ἁμαρτίας, ἀφθονοῦν ὅμως, φαίνεται, οἱ ἔχθροὶ τῶν ἀμαρτωλῶν! Καὶ ἀλλοίμονοι εἰς ἐκεῖνον ποῦ θὰ τολμήσῃ νὰ εἰπῇ κάποιαν λέξιν κατανοήσεως, οἴκτου, ἢ ἀναγνωρίσεως τῆς ἀκτίνος καλωσύνης ποῦ ὁ Θεὸς ἀφίνει καὶ μέσα εἰς τὴν πῶσιν νὰ εἰσδῇ.

Ἐνθυμεῖσθε ἐκεῖνο τὸ «θέατρον τῆς ζωῆς» τοῦ περασμένου Ἀπριλίου «ἡ ἁμαρτωλῆ» μὲ τὴν παραστρατημένην γυναῖκα,

τὴν ἀμαρτωλὴν ποὺ δίδει μαθήματα συναλλακτικῆς ἐντιμότητος εἰς πολλοὺς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν δικηγόρον τῆς, καὶ ποὺ μίαν φροντίδα ἔχει, τὰ κορίτσια τῆς — μεγάλη κορίτσια πιά — νὰ μὴν πάρουν τὸν δρόμον τῆς. Ἐ, λοιπόν, κάποιος μᾶς στέλλει ἐπιστολὴν γεμάτην ὕβρεις καὶ λοιδορίας διὰ νὰ καταλήξῃ διαμαρτυρούμενος κατὰ τοῦ δικηγόρου, ποὺ ἐβοήθησε τὴν γυναῖκα αὐτὴν νὰ τακτοποιήσῃ κάποιο (μισθωτικὸν) ζήτημά τῆς καὶ ποὺ διηγεῖται τί μαθήματα ἐπῆρε ἀπὸ τὴν ἐν γένει στάσιν τῆς, στάσιν πολὺ ἀνωτέραν ἀπὸ ἐκεῖνην ποὺ δείχνει εἰς παρομοίας περιπτώσεις ὁ «καλὸς κόσμος». Καὶ κατηγορεῖ ὁ ἐπιστολογράφος τὸν δικηγόρον διότι, ἀντὶ ὄλων τούτων, ἔπρεπε, λέει, νὰ... παντρέψῃ τὴν ἄνευ νομίμου γάμου γυναῖκα αὐτὴν.

Ἐκαλέσαμεν τὸν κατηγορούμενον δικηγόρον εἰς ἀπολογία. Μᾶς ἀπήντησεν ὅτι αὐτὸς μὲν, εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ τοῦ παρουσιάσθη, ἔκαμεν ὅ,τι ἐνόμιζεν ὅτι ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ διὰ νὰ βοηθήσῃ. Νὰ μὴν παντρέψῃ τὴν δυστυχισμένην αὐτὴν γυναῖκα... ὁμολογεῖ ὅτι δὲν τὸ ἐφαντάσθη ὡς δυνατόν! Ἐὰν ὁμως τοῦτο εἶναι δυνατόν εἰς τὸν ἐπιστολογράφον μας, τότε ἂς τὸ κάμῃ αὐτός. Εἶναι ἱερὰ καὶ ἐπιτακτικὴ ὑποχρέωσις του καὶ θὰ κάμῃ ἔργον θεῖον ἂν τὴν εκπληρώσῃ. Ἡ διεύθυνσις τῆς περὶ ἧς πρόκειται εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν του. Τέλος πάντων πρέπει καὶ κάτι ἄλλο νὰ προσφέρωμεν ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ὕβρεις!

Z. N.

## ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

### ΗΘΙΚΗ ΟΠΙΣΘΟΔΡΟΜΗΣΙΣ

«Ἀγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Κριτικὲς γιὰ τὴν ἐποχὴ καὶ τὸν πολιτισμὸν μας ἔχουν διατυπωθῆ πολλὰς ἐδῶ καὶ ἄλλοι καὶ τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἄς ἐπιτραπῆ νὰ προστεθοῦν στίς στήλας σου καὶ τὰ λόγια τοῦ διασήμου Γερμανοῦ μυθιστοριογράφου Τόμας Μάνν — τὸ βιβλίον του («τὸ μαγικὸ βουνὸ») ἔχει ξεχωρισθῆ στὴν τάξιν τῶν κλασσικῶν ἐδῶ στὴν Ἀμερικὴ — πάνω στὸ ἴδιο θέμα.

Πρὸ ἡμερῶν ὁ Τόμας Μάνν γιόρταζε τὴν 80χρονο ἐπέτειο τῶν γενεθλίων του ἀνάμεσα στὴν συντροφιά τῆς γυναίκας του, τῶν πέντε παιδιῶν του καὶ τῶν τεσσάρων ἐγγονῶν του. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ προέβη στὴν ἀκόλουθη δημοσιογραφικὴ δῆλωσις, ὅπως ἐδημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα New York Times.

«Οἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας κατέστρεψαν πολὺτιμες παραδόσεις καὶ εἶχαν ὀλέθριες συνέπειες γιὰ πολλοὺς λαοὺς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι, ἐπροξένησαν μίαν καταστροφὴν εἰς τὴν πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὡς συνόλου. Ἄλλὰ δὲν μπορούμε νὰ ἐπιρρίπτουμε τὶς κατηγορίας μόνο στοὺς δύο πολέμους γιὰ τὸ κάθε τί.

»Ἐὰν στραφῶ πίσω εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόσμου κατὰ τὰ χρόνια τῆς μέχρι τῶρα ζωῆς μου, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι θὰ ἴδω μίαν καταπληκτικὴν τεχνικὴν πρόοδο νὰ συνοδεύεται ἀπὸ μίαν συνταρακτικὴν μορφωτικὴν καὶ ἠθικὴν ὀπισθοδρόμην. Θὰ ἴταν ἐπικίνδυνον σφάλμα νὰ νομισθῆ, ὅτι ἡ ἀπλὴ τεχνικὴ πρόοδος μπορεῖ νὰ ἐπανορθώσῃ αὐτὴ τὴν ἠθικὴν ὀπισθοδρόμην. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔχομε παρὰ ἐλάχιστον λόγο νὰ ἐπαίνουμεθα γιὰ τὴν πορεία ποὺ ἔχει πάρει ἡ ἐποχὴ μας».

Μὲ πολλὰ ἐκτίμησι

Δ. Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΣ

## Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

### ΤΑ ΤΡΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

Ἦταν σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς βαθύτατα συγκινητικῆς ἢ ὠραίας καὶ ἐπιβλητικῆς γιορτῆς τῶν «Φάρον» τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς Σαφραμπόλεως. Ἄλλὰ ἂς ἐπιτραπῆ σὲ κείνον ποὺ γράφει τὶς γραμμὲς αὐτὲς νὰ σταθῆ μὲ ξεχωριστὴ συγκίνηση μπροστὰ στοὺς τρεῖς μαθητὰς, ποὺ, πλαισιώνοντας τὴν ἑλληνικὴν σημαία, διάβασαν τὴν εἰσηγησὴν τὸν γιὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ μαθητικοῦ τους συνεταιρισμοῦ. Ἡ σεμνὴ καὶ εὐγενικὴ ἐμφάνισίς τους, ἡ γεμάτη ἀπὸ νεανικὸν ἀθρομητισμὸν καὶ ἀγενὲς προθέσεις εἰσηγησὴν τὸν, ἡ ἀπλὴ, σχε-

δὸν ἀφελὴς, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸ πηγαία καὶ εὐλικρινὴς διατύπωσίν τῆς, ὁ θαρραλέος καὶ ἀποφασιστικὸς τόνος τῆς φωνῆς καὶ τῆς ἐκφρασεῶς τους, τῆς μορφῆς καὶ τῆς ὄλης στάσεώς τους, ἔδιδε τὴν πρὸ ζωντανῆ, τὴν πρὸ θετικῆς καὶ πρὸ ἐντονῆς εἰκόνας τοῦ μεγάλου ἔργου τῶν «Φάρον».

Οἱ τρεῖς μαθητὰί, ποὺ ἐστέκονταν ἐκεῖ μπροστὰ μας, μὲ τὴν σημαία στὴν μέση, καὶ ποὺ ἐκίχουσαν, μὲ ὀλοφάνερον καὶ πεντακάθαρον τὴν ψυχὴν τους, τὴν ἀπόφασιν τους νὰ ἐργασθοῦν μὲ θέλησιν καὶ μὲ αὐτοθυσία γιὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν καθιέρωσιν τῶν ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδανικῶν τῆς ἀγάτης καὶ τῆς ἀλληλεγγύ-

ης, δὲν ἦσαν ἀπλῶς τρία καλὰ παιδιὰ τῆς Σαφραμπόλεως, τρία διαλεκτὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου· ἦσαν τρία γνήσια Ἑλληνόπουλα, πού, λουσιμένα στὸ πνευματικὸ φῶς τῶν «Φάρων», ἀκτινοβολοῦσαν τὴν ὠραία καὶ ἀκατάλυτη λάμψη τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς.

Οὔτε κἀν ἦσαν μονάχα τρία. Ἡ μικρὴ καὶ στενὴ ἐκείνη ἐξέδρα ἄλωνε καὶ μεγάλωνε μπροστὰ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας, ἔπαιρνε βάθος καὶ ἔκταση, ἔπαιρνε τὸ σχῆμα τῆς Ἑλλάδος καὶ γέμιζε ἀπὸ παιδιὰ, ἀπὸ νέους καὶ νέες, ἀπὸ ἓνα ὀλόκληρο στράτευμα νεότητος, πὺ μὲ τὴ σημαία τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ σαραυδοῦ μπροστὰ — μὲ τὴ σημαία προπᾶντων στὰ στήθια — ξεκινούσε γιὰ ἓναν ὠραῖο, μεγάλο καὶ ἱερὸν ἀγῶνα, τὸν πρὸ γνήσιον ἐλληνικὸ καὶ χριστιανικὸ ἀγῶνα, τὸν ἀγῶνα τῆς συναδελφώσεως, τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ τῆς ἐρήνης, πὺ εἶναι ἀγῶνας γιὰ τὴν κοινωμία, γιὰ τὸ ἔθνος καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Καὶ μὲ τὴ συγκίνηση στὴν ψυχὴ καὶ μὲ τὴ χαρὰ στὴ σκέψη ξεπροβοδίζαμε τὸ ὠραῖο καὶ μεγάλο στράτευμα, γεμάτοι ἀπὸ αἰσιοδοξία καὶ πίστη.

### ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ

Σ' ἓνα σύντομο σημείωμα, πὺ δημοσιεύθηκε τὶς τελευταῖες μέρες σὲ μὴν ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα σχετικὰ μὲ τὸ θέμα «Τέχνη καὶ ἠθικὴ», ὑπάρχει ὁ ἀκόλουθος ἀφορισμός, πὺ εἶναι καὶ τὸ νόημα τοῦ σημειώματος: «Ἄν ἡ καλλιτεχνικὴ προσωπικότης ἐνὸς συγγραφέως μᾶς ἰκανοποιῇ, διατὶ νὰ ζητοῦμεν νὰ εὐρωμεν ἂν πίσω ἀπὸ αὐτὴν ὑπάρχει καὶ μίᾳ ἠθικῇ προσωπικότης; Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει τὸ δῶρον τῆς ἐκφράσεως».

Μόνον; Πολὺ ὀλιγαρχεῖ φαίνεται ὁ συντάκτης τοῦ σημειώματος. Δὲν ἐνδιαφέρεται παρὰ μόνον γιὰ τὴν ἔκφραση! Μόνον δηλαδὴ γιὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνιση τοῦ ἔργου τῆς τέχνης, μόνον γιὰ τὴν μορφή του! Καὶ τὸ ἐσωτερικὸ περιεχόμενον; Ἡ πνευματικὴ του οὐσία; Ἡ ψυχὴ του; Ἀμελητέες ποσότητες! Ἀσημαντολογίες ἀδιάρθετες καὶ ἄσχετες μὲ τὴν Τέχνη! Τί νὰ κάμουμε ὅλα αὐτὰ τὰ περιττὰ καὶ ἄχρηστα πράγματα; «Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει τὸ δῶρον τῆς ἐκφράσεως»

Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ ἡ «ἠθικὴ προσωπικότης» τοῦ συγγραφέως! Ἀφοῦ ἔχει τὸ «δῶρον τῆς ἐκφράσεως» καὶ εἶναι ἐπομένως... «καλλιτεχνικὴ προσωπικότης», αὐτὸ φθάνει καὶ ὑπερνοῦται! Τί νὰ ψάχνουμε ἄδικα γιὰ τὴν ψυχὴ του καὶ τὸ πνεῦμα του πίσω ἀπὸ τὴν «καλλιτεχνικὴ» του μορφή; Αὐτὴ ἴσα-ἴσα ἡ μορφή εἶναι τὸ πᾶν γιὰ ἓνα συγγραφέα, ὅπως ἡ «ἔκφραση» εἶναι τὸ πᾶν γιὰ ἓνα ἔργο! Οἱ ἀφελεῖς ἰσχυρισμοὶ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ καλλιτεχνικὴ προσωπικότης χωρὶς καλλιτεχνικὴ ψυχὴ καὶ γνήσια πνευματικότητα, χωρὶς δηλαδὴ πνεῦμα καὶ ἠθος σὲ ἀδιάσπαστην ἐνότητα, ὅπως καὶ ὅτι

δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ πραγματικὰ καλλιτεχνικὸ ἔργο ὅταν τὸ «δῶρον τῆς ἐκφράσεως» δὲν ἀναπηδᾷ φυσιολογικὰ καὶ ἐκρηκτικὰ ἀπὸ καθαρὲς καὶ γνήσιες πνευματικὲς καὶ ἠθικὰς πηγές, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀσυγχρόνιστες καὶ ξεπερασμένες θεωρίες, πὺ δὲν ἀξίζει νὰ μᾶς ἀπασχολοῦν!

Καὶ γράφονται, δυστυχῶς, αὐτὰ μὲ σοβαρὸ καὶ ἀποφθεγματικὸ ὕφος καὶ μὲ ἀξιώσεις σοφοῦ στοχασμοῦ! Τί κρῖμα!

### «ΕΠΤΑ ΕΠΙ ΘΗΒΑΣ»

Ὅπως κάθε φορὰ, πὺ παρουσιάζει μίαν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν τραγωδίαν ὁ «Θυμειλικὸς Θίασος», ἔτσι καὶ τώρα, μὲ τὴν παράστασιν τῶν «Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας» τοῦ Αἰσχύλου στὸ θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἀκούστηκαν καὶ πάλι οἱ πρὸ ἀντίθετες γνώμες, ἔπαινοι καὶ ἐπικρίσεις, ἐπιδοκιμασίες καὶ ἐπιφυλάξεις. Εἶναι τὸ μοιραῖο ἀποτέλεσμα πὺ προκαλεῖ ἡ ἀποδοχὴ ἢ ἡ ἀρνησιμὴ τῆς μακρᾶς, συστηματικῆς καὶ γενναίας ἐργασίας τοῦ κ. Λίνου Καρξῆ γιὰ τὴν ἀνάβιωση καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀρχαίου Ἀττικοῦ θεάτρου.

Ὅσοι δέχονται καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν προσπάθειά του νὰ κρατήσῃ τὸν θρησκευτικὸ καὶ μυσταγωγικὸ χαρακτῆρα τῆς τραγωδίας, δέχονται καὶ ἀναγνωρίζουν ἐπίσης τὸ ἀνάλογο μέσα ἐκφράσεως καὶ ἐρμηνείας πὺ εἶναι συνυφασμένα μὲ τὸν χαρακτῆρα αὐτόν, ὅπως οἱ κῶθοροι καὶ τὰ προσωπεῖα, ἢ μεγαλόστομη ἀπόδοσις τοῦ λόγου, ἢ μελωδικὴ ἀπαγγελία τῶν χορικῶν, οἱ ἔντονα ἐκφραστικὰς κινήσεις τοῦ χοροῦ.

Οἱ ἄλλοι, πὺ, ἀντίθετα, πιστεύουν ὅτι, μὲ τὸν συγχρονισμὸ τῶν ἐκφραστικῶν μέσων, θὰ φέρουν τὴν τραγωδίαν πὺ κοντὰ στὸν σημερινὸ θεατῆ, ἀπορρίπτουν τὸν τρόπον αὐτόν τῆς ἐρμηνείας καὶ ζητοῦν νὰ δοθῇ σὲ ὅλα πὺ ἀνθρώπινον καὶ πὺ σύγχρονον ὕφος.

Δὲν ἀνίχνει στίς ἀρμοδιότητες καὶ τὰ στενὰ πλαίσια χώρου τῆς στήλης αὐτῆς ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὸ πολυπλευρο καὶ πολυπλοκο αὐτὸ ζήτημα. Ἀλλὰ θεωρεῖ καθήκον νὰ σημειώσῃ ὅτι, ὅπως παρουσιάσθησαν οἱ «Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας», κρατήθησαν σ' ἓνα ὑψηλὸ τελετουργικὸ ἐπίπεδο καὶ ἀπέδωσαν πολὺ αἰσθητὰ τὴν ἱεροπρέπεια καὶ τὴ δύναμιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠρωικοῦ ἔργου τοῦ Αἰσχύλου.

Ἡ σεμνὴ καὶ διακριτικὴ μουσικὴ καὶ ἡ καθαρὴ ἀρθρωση τῶν γυναικῶν τοῦ χοροῦ ἐτόνισαν καὶ ἐχρυσόμασαν τὸν ὑπέροχο λόγον τοῦ μεγάλου τραγουδοῦ. Καὶ οἱ ἠθοποιοί, πὺ παρουσίασαν τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, ὅπως καὶ ἡ κορυφαία τοῦ χοροῦ, ἐρμήνευσαν μὲ θερμὴν καὶ δυνατὴν ἔκφραση, χωρὶς νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς τραγωδίας, τοὺς τραγικούς τὸν ρόλους.

Καὶ ἂν ἀκόμα θὰ μπορούσε ἴσως κανεὶς νὰ θεωρήσῃ κάπως μακροσχητὴ καὶ μονότονον τὴν τραγουδιστὴ ἀπαγγελίαν ὅλων τῶν χορικῶν, καὶ ἂν θὰ προτιμοῦσε λιγώτερες τὶς χο-

ρευτικές κινήσεις τοῦ χοροῦ, καὶ ἂν θὰ εἶχε ἀκόμη καὶ κάποιες ἐπιφυλάξεις σχετικά μὲ τὴν ἐμφάνισή του καὶ τὸ μοιρολόγι τῶν δύο ἀδελφῶν, δὲν θὰ τὸν ἐμπόδιζαν ὅλα αὐτὰ νὰ ἐκτιμῆσθαι καὶ νὰ χαρῆ τὸ ὠραῖο καὶ ἄξιο σύνολο καὶ νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἓνα σημαντικώτατο πνευματικὸ ἐπίτευγμα.

### «Ο ΛΑΖΑΡΟΣ»

Κάθε προσφορά τοῦ Παντελεῖ Προβελέζου στὰ νεοελληνικά γράμματα εἶναι πάντα διαλεχτή καὶ φροντισμένη, καμωμένη πάντα μὲ λεπτὴ τέχνη λόγου, μὲ ζωντανὸ προσωπικὸ ὕψος καὶ μὲ ἐξαιρετικὰ δουλεμένη γλῶσσα. Ἀλλὰ εἶναι συγχρόνως καὶ πολὺτιμη προσφορά πνεύματος καὶ ψυχῆς, καθαρῆ, ὕγινης καὶ οὐσιαστικῆ. Γι' αὐτὸ καὶ τὴ χαιρώμαστε πάντα μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίησι.

Ἡ «Λάζαρος», τὸ νέο του ἔργο, ποὺ ἀνήκει στὴ σειρά τῶν τραγωδιῶν του, ἔχει καὶ αὐτὸ ὅλα τὰ βασικά γνωρίσματα μορφῆς καὶ οὐσίας, ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ συνολικὸ του ἔργο. Ἀλλὰ ἔχει ἐπὶ πλέον καὶ ἓνα βαθύ, γνήσιο καὶ αὐθόρμητο χριστιανικὸ πνεῦμα.

Τὸ ἔργο δὲν ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴν παράδοσι. Ἡ «Λάζαρος» ἔζησε πολλὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάστασή του καὶ ἔγινε ἐπίσκοπος στὴν Κύπρου, ὅπου καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. (Ἡ τάφος του βρίσκεται στὴν ὁμώνυμὸ του ἐκκλησία στὴν Λάρνακα). Ἡ «Λάζαρος» τὸν παρουσιάζει νὰ ζῆ μὴ μόνον ἓνα μέρα, λίγες μόνον ὥρες. Ἀλλὰ οἱ ὥρες αὐτὲς εἶναι γεμάτες ἀπὸ μιὰ τέτοια ζωὴ, μιὰ τόσο ἔντονη, μεστή καὶ ολοκληρωμένη ζωὴ, ὥστε ν' ἀντιστοιχῆ σ' ἓναν ὀλόκληρον ἀνθρώπου βίον, κάτι πολὺ περισσότερο καὶ πολὺ ὑψηλότερο ἀκόμη: σ' ἓναν ἀληθινὸ βίον Ἀνθρώπου. Ἡ «Λάζαρος» δὲν εἶναι πιά ὁ ἐγκάρδιος φίλος τοῦ Χριστοῦ. Ταυτίζεται μὲ τὸ ἴδιο τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅπως μὲ τὸν λόγο του ἐκφράζει τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι καὶ μὲ τὴν διλογίαν, ἀλλὰ συμπεκνωμένη ζωὴ του ζῆ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἴδιο μαρτυροῦν Του.

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἀληθινὸ καὶ βαθύ νόημα τῆς ζωῆς, ὅπως τὸ ἔνοιωσε ὁ Λάζαρος μετὰ τὴν ἀνάστασή του. Χωρὶς νὰ τὸ λέγῃ μὲ τὰ ἴδια λόγια ὁ συγγραφεὺς, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ νόημα τοῦ ἔργου του εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς: ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ. Αὐτρωμένος ἀπὸ τὸν θάνατο ὁ Λάζαρος, λυτρώνεται συγχρόνως ἀπὸ τὴν σκουριῆς καὶ τῆς θολοῦρας, ποὺ ἡ προηγούμενη ζωὴ του — ἡ τότε ζωὴ τοῦ τόπου του καὶ τῶν ἀνθρώπων — εἶχε ἀποτυπώσει στὴ σκέψη του καὶ στὴν ψυχὴ του, καὶ ἔλευθερωμένως πιά ἀπ' αὐτὰ, νιώθει ποῦ

καθαρὰ καὶ πρὸ βαθύ τὴ διδασκαλίαν τοῦ Μεγάλου Φίλου του. Καὶ μὲ τὴν αἴσθησι καὶ μὲ τὴν νόησι ποὺ αὐτὴ τοῦ ἐχάρισε, παίρνει νέαν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς καὶ συναισθάνεται σὲ ὅλη τὴν πληρότητα καὶ τὴν ἔκτασι τῶν ἀληθινῶν καὶ ὑψηλῶν προορισμῶν τῆς, ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐλευθερία, ἡ πνευματικὴ ἔξαρσι καὶ χαρὰ, ἡ συνάντησι καὶ ἡ ἔνωσι μὲ τὸν Θεόν.

Τότε ἡ ζωὴ γίνεται ἀληθινὴ καὶ πλήρης. «Ζῶ, ὅταν ἔξω γιὰ τὸ ζῶ», λέγει ὁ Λάζαρος. Καὶ ξαναγεμίζοντας μὲ θεληματικὴ καὶ πρόθυμη θυσία στὸν τάφο, ἔξρει πῶς δὲν πρόκειται πιά νὰ βρῆ τὸν θάνατο. Πηγαίνει — ὅπως λέει ὁ ἴδιος — «ἀπὸ τὸν τάφο στὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴ σάρκα στὸ πνεῦμα».

Λόγοι γεμάτοι ἀπὸ πνευματικὴ οὐσία καὶ χριστιανικὸ πνεῦμα, ποὺ ἐμπνέουν καὶ ἐμψυχώνουν ὀλόκληρον τὸ ἔργο. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχη καιεῖς ἐπιφυλάξεις γιὰ ὀρισμένους σκέψεις τοῦ συγγραφέως, τίς προσπερνᾷ ἀνεπηρέαστος, γιὰ νὰ χαρῆ τὸ ὠραῖο καὶ οὐσιαστικὸ πνευματικὸ σύνολο.

### ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΕΝΟΣ ΠΑΠΑ

Στὸ περιοδικὸν «Ἐνορία» ἐδημοσιεύθη τὸ γράμμα ἐνὸς ἱερέως ἀπὸ κάποιο ὀρεινὸ χωριὸ τῆς Ναυπακτίας, σχετικά μὲ τὰ δέματα τροφίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν, ποὺ ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις εἶχε στείλει στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ διανεμηθοῦν δωρεάν στὸν λαόν.

Ἴδου τί γράφει τὸ γράμμα αὐτό: «Ἀνεξαοτήτως τοῦ ἂν ἀδελφοῦ Χριστιανοῦ τῆς μεγάλης Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας καὶ ἄλλων χωρῶν δεῖχνουν τὴν συμπόνιάν τους γιὰ τοὺς δυστυχεῖς, ἀλλὰ ἐνδόξους Ἕλληνας (καὶ ὀφείλομε νὰ τοὺς εὐχαριστοῦμε), ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες θὰ προτιμοῦσαμε νὰ μὴ μᾶς στείλουν ἀπολύτως τίποτα (καὶ νὰ τρώμε ξερὴ μπιμπότα) καὶ νὰ ὑψώσουν φωνὴν οἱ φίλοι Ἀμερικανοὶ νὰ ἀποδοθῆ ἡ ἐλευθερία στοὺς πολυταθεῖς ἀδελφούς μας Κυπρίους, ποὺ τοὺς κρατεῖ ἓνα μεγάλο καὶ φιλελεύθερο κράτος παρὰ τὴν θέλησή τους. Αὐτὸ θὰ ἦτο τὸ μεγαλύτερον δῶρον πρὸς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ὄχι τὰ δέματα τροφίμων».

Ἀναδημοσιεύομε μὲ τιμὴ καὶ συγκίνησι τὸ ἀπόκλιτο καὶ αὐθόρμητο αὐτὸ γράμμα τοῦ ταπεινοῦ παπᾶ τοῦ ὀρεινοῦ χωριοῦ, διότι δεῖχνει μὲ τὸν πῶς παραστατικὸ καὶ χαρακτηριστικὸ τρόπο πόσο πρὸ ψηλά ἀπὸ κάθε ὕλικην ἱκανοποίησι θέτει ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ τὰ ἀνώτερα ἔθνικα ἰδανικά καὶ πῶς μὲ τὸ ἀνώτερον αὐτὸ πνεῦμα ἀντιμετωπίζει τὰ μεγάλα ἔθνικα ζητήματα, ὅπως τὸ Κυπριακόν.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Περιοδικόν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023.—Θεσβ. ἡμερῆς: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Υπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατριδῆς, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησιακὸν συνδρομὴν δρχ. 25, ἔξωτερον δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.